

maart 2022

Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Energielandschap Rijnenburg en Reijerscop Utrecht

reactie nota

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	2
1. Inleiding.....	3
1.1 Aanleiding.....	3
1.2 Milieueffectrapport en Notitie Reikwijdte en Detailniveau.....	3
1.3 Wijzigingen n.a.v. ingebrachte zienswijzen.....	3
2. Reacties op het concept.....	4
2.1 Indiener 1.....	4
2.2 Indiener 2.....	5
2.3 Indiener 3.....	8
2.4 Indiener 4.....	9
2.5 Indiener 5.....	10
2.6 Indiener 6.....	11
2.7 Indiener 7.....	11
2.8 Indiener 8.....	11
2.9 Indiener 9.....	12
2.10 Indiener 10.....	14
2.11 Indiener 11.....	27
2.12 Indiener 12.....	27
2.13 Indiener 13.....	40
2.14 Indiener 14.....	41
2.15 Indiener 15.....	42
2.16 Indiener 16.....	43
2.17 Indiener 17.....	43
2.18 Indiener 18.....	52
2.19 Indiener 19.....	62
2.20 Indiener 20.....	64
2.21 Indiener 21.....	75
2.22 Indiener 22.....	76
3. Advies op het concept.....	79
3.1 Veiligheidsregio Utrecht.....	79

1. Inleiding

Van 13 december 2021 tot en met 24 januari 2022 heeft de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Energielandschap Rijnenburg en Reijerscop Utrecht (NRD) ter inzage gelegen. In deze reactienota zijn de individuele reacties beantwoord. Hierbij zijn de reacties samengevat en geparafraseerd.

Tijdens de inzage periode heeft de gemeente Utrecht ook advies gevraagd aan de Commissie voor de milieueffectrapportage en andere adviseurs en betrokken bestuursorganen over de reikwijdte en het detailniveau van het milieueffectrapport (MER).

1.1 Aanleiding

Op 9 juli 2020 zijn de visie en het uitnodigingskader voor energielandschap Rijnenburg en Reijerscop vastgesteld. Rijn Energie c.s. is begin 2021 geselecteerd als initiatiefnemer voor windmolens en zonnevelden in de polders Rijnenburg en Reijerscop.

1.2 Milieueffectrapport en Notitie Reikwijdte en Detailniveau

Gemeente Utrecht en Rijn Energie c.s. gaan onderzoeken wat de milieueffecten zijn van de realisatie van een energielandschap in de polders Rijnenburg en Reijerscop. Hierbij wordt ook onderzocht wat de effecten op beschermde natuurgebieden zijn en wordt onderzocht of er een Passende Beoordeling nodig is. De resultaten worden vastgelegd in een milieueffectrapport (MER). Dat MER wordt betrokken bij de voorbereiding en besluitvorming van een bestemmingsplan (of omgevingsplan) en de omgevingsvergunning. Hiermee is het een gecombineerd plan- en besluit-MER.

De NRD is het uitgangspunt voor het opstellen van het MER. Centraal staat de vraag: “Wat moet er in het MER worden onderzocht?”.

1.3 Wijzigingen n.a.v. ingebrachte zienswijzen

De verschillende adviezen en zienswijzen leiden tot de volgende aanpassingen in de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER:

1. Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken in plan- en projectMER.
2. De maximale geluidniveaus brengen we in beeld bij het voorkeursalternatief (in het projectMER).
3. Het effect van rode obstakelverlichting wordt toegevoegd met een tekstuele onderbouwing (geen onderzoek).
4. De effecten van de verschillende alternatieven op een mogelijk toekomstig roeiwater en woningbouw in Rijnenburg worden middels een scenario beschreven.
5. In het MER worden voor alle alternatieven en varianten situatieschetsen en 3D-visualisaties gemaakt.

2. Reacties op het concept

Reactie belangstellenden op concept NRD

Antwoord

2.1 Indiener 1			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
1	1	Lichtoverlast Indiener vreest voor overlast van rode toplichten van de windturbines en vraagt om onderzoek naar de gevolgen van het zogenoemde stroboscoopeffect.	Het stroboscoopeffect is het effect dat vooral wordt ervaren door draaiende wieken die de lichtval in een ruimte steeds kort onderbreken. Het stroboscoopeffect van moderne windturbines is zeer beperkt, aangezien de flikkerfrequentie lager is dan 2,5 Hz. Wel kan het als irriterend worden ervaren. Doordat wordt ingezet op 0 uren slagschaduw zal het effect zeer beperkt zijn. Rode toplichten (obstakelverlichting) mogen tegenwoordig al continue branden i.p.v. knipperen. Er wordt momenteel gewerkt aan technologie waarbij er helemaal geen rode lampen nodig zijn. Initiatiefnemers zijn voornemens om de rode obstakelverlichting zoveel als mogelijk uit te schakelen / te dimmen, en de verlichting naar beneden zeker af te schermen. Recentelijk is er goedkeuring verleend voor het uitschakelen / dimmen van de rode lampen, en deze alleen aan te zetten als er een vliegtuig nadert. De verwachting is dat deze techniek ten tijde van de oprichting van het windpark voldoende is ontwikkeld om deze toe te passen. E.a. moet natuurlijk wel voldoen aan de vigerende wet- en regelgeving. Dit zal in het MER worden beschreven.
1	2	Algemeen geluid Indiener vreest voor geluidsoverlast, vooral in de nacht. Indiener vindt dat daarbij moet worden uitgegaan van metingen van vergelijkbare windturbines en niet van bevindingen op basis van berekeningen.	Er wordt geen nulmeting en ook geen andere geluidmetingen uitgevoerd, omdat deze niet betrouwbaar genoeg zijn. Het geluid van de windmolens valt weg in de onnauwkeurigheidsmarges van deze geluidmetingen. Door een lokale, projectspecifieke norm te bepalen voor geluid, is het uiteindelijke type windturbine dat wordt geplaatst niet meer het meest bepalend. Deze lokale norm zal in het bestemmings- of omgevingsplan worden vastgelegd.

1	3	Laagfrequent geluid Ook moet volgens indiener de overlast van het laagfrequent geluid en het aandeel inwoners die hiervan hinder zullen ondervinden in beeld worden gebracht.	Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken. Voor enkele toetspunten berekenen we de immissie per octaafband: per alternatief de woning met de hoogste geluidsbelasting, 1 woning net ten noorden van de A12, als referentiepunt voor de woonkern, hetzelfde voor alle alternatieven. O.a. door aan te geven dat windturbines niet de enige bronnen voor laag frequent geluid zijn en de relatie laten zien met andere geluidsbronnen.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken. - Het effect van rode obstakelverlichting wordt kwalitatief beschreven.
2.2 Indiener 2			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
2	1	Slagschaduw De reikwijdte van slagschaduw moet inzichtelijk worden gemaakt voor de woningen binnen het gebied en de omliggende woonwijken. In de wijk Galecop in Nieuwegein (ten oosten van het beoogde plangebied) liggen de eerste woningen aan de Reijnesteinseweg, parallel aan de A2. De door Rijne Energie aangekondigde stilstandvoorziening moet ervan uitgaan dat de ramen van deze woningen veelal zijn georiënteerd op deze weg. Activering van de stilstandvoorziening kan volgens indiener zo worden geprogrammeerd dat de wieken stilstaan op het moment dat de slagschaduw deze vensters bereiken. Indiener vraagt om de wieken niet pas stil te zetten als de slagschaduw de vensters raakt. Indiener vindt dat dit de NRD moet worden voorgeschreven en aan omwonenden inzichtelijk moet worden gemaakt hoe dit wordt bereikt.	De reikwijdte van de slagschaduw wordt inzichtelijk gemaakt in het MER voor de verschillende alternatieven, rekening houdend met alle woongebieden binnen het studiegebied. Voor het Voorkeursalternatief kan een slagschaduwkalender inclusief stilstandvoorziening worden gemaakt. Als een windturbine wordt stilgezet t.g.v. de slagschaduwsensor zal deze tijdens het afremmen nog 2 rondjes draaien en daarna stil staan. Initiatiefnemer zal met de uiteindelijk gekozen windturbinefabrikant in overleg gaan om de slagschaduwvoorziening iets eerder te laten aanspreken zodat de windturbine al stil staat als de zon via de wieken de ramen bereikt.
2	2	Geluid algemeen In de geluidsberekeningen wordt uitgegaan van gemiddelden. Dit geeft volgens indiener een vertekend beeld van de werkelijkheid aangezien geluid zowel boven als onder de voorgeschreven maximale geluidsniveaus kunnen optreden. Daar waar maxima	In de methode van het geluidonderzoek is een ruim onderzoeksgebied opgenomen. Dit gebied is in het MER ook terug te zien in afbeeldingen. Alle geluidsgevoelige objecten (woningen, scholen, ziekenhuizen, etc.) in de directe omgeving worden meegenomen in het geluidsonderzoek.

		worden gesteld, moeten deze worden gerespecteerd. Verder is in eerder geluidsonderzoek het element wind niet betrokken, terwijl dit wel van invloed is op de draagwijdte van het geluid. Tot slot moet de NRD voorschrijven dat in het plangebied en in het omliggende gebied voldoende onderzoekspunten worden gehanteerd. Voldoende houdt volgens indiener in dat in ieder geval de woningen aan de rand van Galecop in beeld worden gebracht: 1 meetpunt per 10 woningen. Over alle onderzoekspunten moet worden gerapporteerd; geen punten mogen buiten de rapportage worden gelaten naar de mening van indiener. In de NRD moet dit alles worden voorgeschreven en aan omwonenden inzichtelijk worden gemaakt hoe dit wordt bereikt, aldus indiener.	Verder is het rekenen met gemiddelden wel gebruikelijk om de gemiddelde hinder in beeld te brengen. De Lden-methode wordt ook toegepast voor (bijvoorbeeld) wegen, spoorwegen en vliegverkeer. De norm voor windturbines is strenger dan die voor bijvoorbeeld wegen, omdat windturbinegeluid als hinderlijker wordt beschouwd. De methode houdt bijvoorbeeld ook rekening met de heersende windrichting. Het effect van een overheersende windrichting zit verwerkt in de rekenmethode (en ook in het softwarepakket GeoMilieu). Dit effect wordt echter pas meegenomen bij een afstand groter dan 10x (ashoogte + ontvangerhoogte). Reden dat de windrichting pas op grote afstand is meegenomen is dat geluid logaritmisch gemiddeld wordt. Hierdoor vallen de verschillen als gevolg van de windrichting (die op een gegeven moment aanzienlijk kunnen zijn) weg in het jaargemiddelde. Voor ontvangerpunten gelegen binnen de afstand 10x (ashoogte + ontvangerhoogte) gaat de rekenmethode voor windturbines van de Reken- en meetvoorschrift Windturbines uit van meewindcondities in iedere richting. De immissiewaarden worden berekend als ware in alle richtingen rondom het windpark er sprake is van meewindcondities (met een windrichting van het windpark naar de woningen in de omgeving). De resultaten van dit onderzoek zijn bruikbaar om de verschillende alternatieven met elkaar te gaan vergelijken. De maximale geluidsniveaus brengen we alleen in beeld bij het zogenaamde voorkeursalternatief. Het is immers niet de verwachting dat voor de alternatievenafweging het maximale geluidsbelasting een extra onderscheidende factor is t.o.v. het jaargemiddelde geluidsbelasting.
2	3	Laagfrequent geluid Indiener wijst erop dat het laagfrequent geluid een ander, veel verder reikend effect heeft en daarmee veel meer gevolgen heeft op de omgeving. Ook zijn er diverse onderzoeken bij indiener bekend waarin het negatieve effect van laagfrequent geluid op gezondheid is aangetoond. Laagfrequent geluid moet dan ook volgens indiener een zelfstandig onderdeel zijn in het geluidsrapport. De effecten moeten inzichtelijk worden gemaakt en in de NRD moeten eisen worden gesteld. Voor de omwonenden moet volgens indiener inzichtelijk worden gemaakt op welke wijze aan deze eisen kan worden voldaan.	Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken. Voor enkele toetspunten berekenen we de immissie per octaafband: per alternatief de woning met de hoogste geluidsbelasting, 1 woning net ten noorden van de A12, als referentiepunt voor de woonkern, hetzelfde voor alle alternatieven. O.a. door aan te geven dat windturbines niet uitzonderlijke LFG bronnen zijn en dit mogelijk in relatie zetten tot andere geluidsbronnen.
2	4	Reversibiliteit	

		In de onderzoeksopdracht van de gemeenteraad van Utrecht is de reversibiliteit van maatregelen als belangrijk gekenmerkt. In de NRD moet dan ook de reversibiliteit van te realiseren voorzieningen in de polders te worden aangetoond. Bij beëindiging van het energielandschap moeten boven- en ondergrondse voorzieningen, zoals onder andere de zware funderingsconstructies, op verantwoorde wijze worden verwijderd. Hiermee is het energielandschap reversibel. Indien erop wordt gewezen dat de betreffende voorziening niet mag worden gerealiseerd als verwijdering niet verantwoord kan worden uitgevoerd. In de NRD moet dit worden voorgeschreven en voor de omwonenden moet inzichtelijk worden gemaakt hoe dit wordt bereikt, aldus indiener.	In het Uitnodigingskader is de opruimplicht als eis opgenomen. Na beëindiging van de energieproductie geldt een opruimplicht. Alle, ten behoeve van het zonnenveld gerealiseerde, objecten worden verwijderd. Windmolens worden verwijderd, inclusief voorzieningen op maaiveld, tenzij deze met toestemming van de gemeente behouden blijven voor bijvoorbeeld een recreatieve functie. De fundering van windmolens wordt op een nader te bepalen afstand onder het maaiveld afgeknipt. Deze afstand hangt af van de locatie specifieke bodemgesteldheid. Voorkomen moet namelijk worden dat er lekkages optreden in watervoerende lagen door het verwijderen van funderingspalen. Omdat hiervoor een eis is opgenomen, wordt dit aspect in het MER niet nader onderzocht.
2	5	Energiezekerheid voor de omgeving Indiener vindt dat in het onderzoek moet worden aangetoond dat bij levering van energie aan het algemeen elektriciteitsnet geen overbelasting plaatsvindt. Voorkomen moet worden dat de omgeving met (kortstondige/langdurig) stroomuitval te maken krijgt.	De effecten op de netaansluiting worden in het MER niet onderzocht omdat dit geen effect heeft op het milieu. Als een project niet kan worden aangesloten op het centrale elektriciteitsnet, dan zal er een andere manier gevonden moeten worden om de energie af te kunnen nemen, bijvoorbeeld met een decentraal elektriciteitsnet of waterstofproductie. Het is een wettelijke plicht van de netbeheerder om ervoor te zorgen dat nieuwe aansluitingen niet leiden tot stroomuitval.
2	6	Waardevermindering woningen Effecten van windturbines, zoals slagschaduw en (laagfrequent) geluid, zorgen volgens indiener voor waardevermindering van woningen. Hoe minder de effecten, hoe minder de waardevermindering. Met het onderzoek moet het waardeverminderingseffect inzichtelijk worden gemaakt. Daarbij dient worden geborgd dat deze waardevermindering 1 op 1 wordt gecompenseerd door de veroorzakende partij.	Planschade wordt kwalitatief beschreven voor de alternatieven onder het aspect Economie. Initiatiefnemer zal een planschade analyse laten uitvoeren. Initiatiefnemers zullen in een vroeg stadium in contact treden met de betrokkenen voor compensatie. Indien er sprake is van planschade, zal deze, met inachtneming van de wettelijke bepalingen, worden vergoed door initiatiefnemer.
2	7	Impact op ecologisch systeem Plaatsing van energievoorzieningen in het poldergebied kan negatieve effecten hebben op het ecologisch systeem. Alle mogelijke effecten moeten volgens indiener inzichtelijk worden gemaakt, inclusief advisering over mitigerende maatregelen.	In het Milieueffectrapport (MER) worden de ecologische effecten van het initiatief onderzocht. De alternatieven worden getoetst op zowel het niveau van gebieds- als soortenbescherming en zowel in de exploitatie als oprichtingsfase. Ook worden de effecten van de beoogde zonnenvelden op de natuur beschreven en worden mogelijke mitigerende maatregelen beschreven. Bij het voorkeursalternatief wordt onderbouwd welke

			mitigerende maatregelen mogelijk en nodig zijn. In het bestemmingsplan (of omgevingsplan) en omgevingsvergunning wordt dit vastgelegd.
2	8	Onafhankelijkheid van het onderzoek Alle bovenstaande punten hebben volgens indiener pas enige waarde als de onderzoekende partij <u>onafhankelijk</u> is. Wanneer er enige verdenking is dat de partij niet geheel onafhankelijk is, dan worden de uitkomsten van het onderzoek eenvoudig in twijfel getrokken. Hierom is het van groot belang dat de onafhankelijkheid van onderzoekende partijen (zowel de auteur van de NRD-notitie als ook de vervolgonderzoeken) wordt aangetoond.	Initiatiefnemers weten het beste hoe een plan er uit komt te zien en hebben ook de verantwoordelijkheid om hiervan de milieueffecten in kaart te brengen. Daarom is Rijne Energie c.s. opdrachtgever voor het MER. De NRD is opgesteld door het bureau Pondera, het MER wordt opgesteld door het bureau Bosch en Van Rijn. Beiden zijn erkende onderzoeksbureaus en wij gaan uit van hun deskundigheid. De gemeente is bevoegd gezag voor zowel NRD en MER en toetst de resultaten van de onderzoeken en het uiteindelijke MER. Daarnaast brengt de onafhankelijke Commissie voor de m.e.r. advies uit op zowel de NRD als het MER. Hiermee is wat ons betreft een kwalitatief goed MER geborgd. In beginsel mag afgegaan worden op het deskundigenadvies, Dit is slechts anders als er concrete aanknopingspunten voor twijfel aan de juistheid of volledigheid naar voren worden gebracht (zie bijv. Rb. Midden-Nederland 10 oktober 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:5145, ABRvS 6 maart 2019, ECLI:NL:RVS:2019:728 en ABRvS 16 juni 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1269, r.o. 9).
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken. - De maximale geluidsniveaus brengen we in beeld voor het zogenaamde voorkeursalternatief.
2.3 Indiener 3			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
3	1	Advies voor alternatieven Het hele proces is volgens indiener onnavolgbaar. Het plan met windmolens is gekraakt door vele betrokkenen, waaronder de omwoners (waar indiener bij hoort), georganiseerd in verschillende initiatieven, onderzoeksbureaus, journalistiek, deskundigen, de Kamer, de Provincie, de Rechtspraak en wie eigenlijk niet. Indiener vindt het niet gepast om windmolens te plaatsen tegenover een woonwijk en daarmee de waarde van vastgoed te verminderen. De Gemeente zou dit volgens indiener moeten compenseren. Al eerder	Het is bekend dat er bewoners en omwonenden van de polder zijn die windmolens geen goed idee vinden. Daar tegenover staat dat er ook mensen zijn die het wel een goed idee vinden of er neutraal tegenover staan. We zouden deze tweede groep en ook de duurzaamheidsambities van de gemeente tekort doen als we nu de plannen zouden staken. Wij kiezen er daarom voor om door te gaan met de plannen voor een energielandschap en daarbij zo goed mogelijk rekening te houden met de bezwaren. Zo ook met het bezwaar van planschade (vermindering waarde

		heeft indiener een claim ad tien procent ingediend. Indiener meent dat dit nu fors meer is. Indiener vraagt om de procedures te stoppen. Indiener ziet meer kansen in het toevoegen van zonnepanelen. Indiener draagt zijn deel bij met vijftien panelen. Volgens indiener zouden leveranciers niet meer moeten worden betrokken bij onderzoeken. Die hebben maar één reden en dat is geld verdienen. Hen mee laten denken is verboden bij aanbestedingen. Eerder deed indiener mee aan fora, online onderzoeken, avonden, reactiemomenten en meer mailings als deze. Altijd werd gezegd dat er wat mee gedaan zou worden. Nu ook weer. Maar indiener verwacht dat met deze reactie ook nikst wordt gedaan.	vastgoed). Aanvullende op de wettelijke planschadevergoeding volgens de daarvoor geldende regeling, zal Rijne Energie pro-actief omwonendenvergoedingen uitkeren, zoals is opgenomen in hun initiatiefvoorstel. Het is gebruikelijk en ook nodig dat de geselecteerde initiatiefnemers voor het energielandschap betrokken zijn bij de onderzoeken. De initiatiefnemers weten het beste hoe het plan er uit komt te zien en hebben ook de verantwoordelijkheid om hiervan de milieueffecten in kaart te brengen. Het is aan de gemeente om te toetsten of dat op een goede manier gebeurt. Uiteindelijk is het aan de gemeenteraad om te besluiten of er voldoende rekening is gehouden met bezwaren om goedkeuring te kunnen geven aan de plannen.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER.

2.4 Indiener 4

Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
4	1	Energieleverancier Indiener vindt dat een groot aantal bewoners van wijken in De Meern, Nieuwegein en IJsselstein worden gedupeerd met deze plannen. Indiener zou graag willen weten hoeveel personen die op dit moment aangesloten zijn bij Rijne Energie, Eneco, de windvogel en BHM Solar in de woonwijken rondom de polders hun koophuis hebben.	Deze vraag wordt niet als relevant beschouwd in het kader van de NRD en het MER.
4	2	Waardevermindering woningen Indiener zou ook graag zien dat onderzoek wordt uitgevoerd naar de waardedaling van de woningen, die binnen het geluids- en zichtbereik van de molens staan.	Planschade wordt kwalitatief beschreven voor de alternatieven onder het aspect Economie. Initiatiefnemer zal een kwantitatieve planschadeanalyse laten uitvoeren op basis van het plan waarvoor een bestemmingsplanwijziging wordt aangevraagd. Initiatiefnemers zullen in een vroeg stadium in contact treden met de betrokkenen voor compensatie. Indien er sprake is van planschade, zal deze, met inachtneming van de wettelijke bepalingen, worden vergoed door initiatiefnemer.

4	3	Infrastructuur stroomnet Een onderzoek naar de capaciteit van het stroomnet in het beoogde gebied lijkt indiener ook op zijn plaats. Het heeft geen zin om molens te plaatsen wanneer de infrastructuur de opbrengst van de molens niet kan transporteren. Indiener vindt het zonde van het geld, maar eigenlijk vooral zonde van het verpesten van het woongenot van de bewoners van eerdergenoemde woningen.	De effecten op de netaansluiting worden in het MER niet onderzocht omdat dit geen effect heeft op het milieu. Als een project niet kan worden aangesloten op het centrale elektriciteitsnet, dan zal er een andere manier gevonden moeten worden om de energie af te kunnen nemen, bijvoorbeeld met een decentraal elektriciteitsnet of waterstofproductie. Het is een wettelijke plicht van de netbeheerder om ervoor te zorgen dat nieuwe aansluitingen niet leiden tot stroomuitval.
4	3	Belang Rijne Energie Indiener vindt dat het belang van Rijne Energie tot het plaatsen van windmolens in kaart moet worden gebracht in een onderzoek. Behalve het financiële gewin bedoel ik. U zult mogelijk opgemerkt hebben dat ik als bewoner van een van de bedreigde woongebieden tegenstander ben molens. Ik verwacht daarom ook dat u tegenwerking niet op prijs stelt en mijn onderzoekspunten zal negeren. Niettemin wacht ik uw reactie af	Het niet-financiële belang van windmolens is de productie van duurzame energie. Dit is nodig om de klimaatverandering tegen te gaan en onafhankelijker te worden van fossiele brandstoffen. In het MER wordt onderzocht hoeveel duurzame stroom geproduceerd kan worden in de onderzochte alternatieven en varianten. Energie is voornamelijk een commercieel product, dus met de verkoop ervan wordt geld verdiend. Om te voorkomen dat dit geld alleen ten goede komt aan buitenlandse bedrijven willen we dat de energievoorziening voor minimaal 50% eigendom wordt van de lokale bewoners, wat we bewerkstelligen via de Coöperatie Rijne Energie.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER.

2.5 Indiener 5

Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
5	1	Onderzoek naar alternatief Indiener vindt het belangrijk dat er ook een alternatief wordt onderzocht in de NRD zónder windenergie. Dit alternatief zou volgens indiener gelijk moeten staan aan de opbrengst van een variant met 3 windturbines en 50 ha zon (de midden-variant in de huidige NRD). Dat zou naar de mening van indiener neerkomen op ongeveer 130 ha zonneweide. Dat past ruimtelijk gemakkelijk in het zoekgebied voor zonneweides in Rijnenburg. Met zo'n alternatief kan er een goede vergelijking worden gemaakt met de varianten met windturbines, inclusief de voor- en nadelen van zonne-weides volwaardig meegenomen.	De alternatieven die in het MER worden onderzocht sluiten aan bij het ingediende initiatief. Deze is nu gebaseerd op de beschikbare grondposities én is gebaseerd op het realiseren van windmolens. Het is mogelijk dat het initiatief wordt vergroot naar meer windmolens en zonnenvelden als er meer grondposities worden aangeboden. In het MER onderzoeken we daarom ook alternatieven die uitgaan van maximaal 8 windmolens en 50 ha zonnenveld. Meer ruimte voor zonnenvelden wordt op dit moment niet als realistisch beschouwd.

		Conclusie	Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER.
2.6 Indiener 6			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
6	1	Advies Indiener vindt dat de Gemeente Utrecht moet stoppen met onderzoek naar windmolens in Rijnenburg en Reijerscop. Dit geld kan beter worden besteed aan de bouw van woningen. De bevolking heeft volgens indiener eerder behoefte aan een dak boven het hoofd dan een windmolen.	De gemeenteraad heeft besloten om de mogelijkheden te onderzoeken van een tijdelijk energielandschap waarbij eventuele toekomstige woningbouw mogelijk is. Een keuze tussen energie en woningbouw is nu dus niet aan de orde.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER.
2.7 Indiener 7			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
7	1	Onderzoek naar alternatief plaatsing Zonnepanelen Indiener stelt voor om de geplande zonnepanelen op maximaal 2,00 meter hoogte te plaatsten zodat de vruchtbare grond er onder kan worden benut voor tuinbouwactiviteiten. Hierdoor is effectiever gebruik van de grond mogelijk. Er is op diverse sites voorbeelden hiervan te vinden.	Het initiatiefvoorstel gaat uit van een hoogte van 2,4 meter. Initiatiefnemer heeft ervoor gekozen om de koppeling te maken met natuur en biodiversiteit in plaats van agrarische activiteiten. Onder de panelen wordt een bodembedekkende kruidenvegetatie toegepast. Dit type kruiden- en faunairijk grasland is in de afgelopen decennia flink in areaal afgenomen door de gangbare landbouw. Oorzaak is de sterke bemesting en inzaaien met hoogproductieve grassoorten. De realisatie van zonnenvelden biedt een kans om het areaal in dit gebied significant te vergroten. Dit is van belang voor vlinders, andere insecten, vogels en kleine zoogdieren.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER.
2.8 Indiener 8			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
8	1	Impact op vogels Indiener vindt het belangrijk dat naast de genoemde punten als slagschaduw en geluidsoverlast ook gekeken wordt naar de impact	In het Milieueffectrapport (MER) worden de ecologische effecten van het initiatief onderzocht. De alternatieven worden getoetst op zowel het niveau

		op vogels en met name de broedvogels in het voorjaar en de vogeltrek in het najaar.	van gebieds- als soortenbescherming en zowel in de exploitatie als oprichtingsfase. Ook worden de effecten van de beoogde zonnenvelden op de natuur beschreven en worden mogelijke mitigerende maatregelen beschreven. Vogels maken onderdeel uit van dit onderzoek. Bij het voorkeursalternatief wordt onderbouwd welke mitigerende maatregelen mogelijk en nodig zijn. In het bestemmingsplan (of omgevingsplan) en omgevingsvergunning wordt dit vastgelegd.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER.
2.9 Indiener 9			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
9	1	Zonnepanelen/velden Indiener vraagt zich af of er donkergroene zonnepanelen kunnen worden toegepast zodat het geheel er natuurachtig uitziet en of deze aantallen zoveel mogelijk kunnen worden geconcentreerd.	Er zijn tegenwoordig panelen op de markt in verschillende kleuren, echter deze panelen kennen een hogere prijs en produceren minder elektriciteit. De verwachting is dat het aanpassen van de kleur van de zonnepanelen niet als effect heeft dat ze er natuurachtig uit komen te zien. Door een goede landschappelijk inpassing toe te passen, worden de zonnepanelen, in overleg met de omwonenden, zo veel mogelijk uit het zicht gehouden. We trachten de zonnepanelen zoveel mogelijk te concentreren, waarbij we wel rekening dienen te houden met de gronden die beschikbaar zijn en met het behoud van de grondkwaliteit.
9	2	Windmolens Indiener heeft de volgende vragen en opmerkingen ten aanzien van windmolens: • Wat te doen ter bescherming van de zwermen vogels die 's avonds rond de snelweg vliegen met betrekking tot de wieken?	In het Milieueffectrapport (MER) worden de ecologische effecten van het initiatief onderzocht. De alternatieven worden getoetst op zowel het niveau van gebieds- als soortenbescherming en zowel in de exploitatie als oprichtingsfase. Ook worden de effecten van de beoogde zonnenvelden op de natuur beschreven en worden mogelijke mitigerende maatregelen beschreven. Zwermen vogels maken onderdeel uit van dit onderzoek. Bij het voorkeursalternatief wordt onderbouwd welke mitigerende maatregelen mogelijk en nodig zijn. In het bestemmingsplan (of omgevingsplan) en omgevingsvergunning wordt dit vastgelegd.
9	3	• Er moet een opruimplicht worden afgesproken, niet alleen voor de zonnepanelen maar vooral voor de voeten van de windmolens	In het Uitnodigingskader is de opruimplicht als eis opgenomen. Na beëindiging van de energieproductie geldt een opruimplicht. Alle, ten behoeve van het zonnenveld gerealiseerde, objecten worden verwijderd. Windmolens worden verwijderd, inclusief voorzieningen op maaiveld, tenzij

			deze met toestemming van de gemeente behouden blijven voor bijvoorbeeld een recreatieve functie. De fundering van windmolens wordt op een nader te bepalen afstand onder het maaiveld afgeknipt. Deze afstand hangt af van de locatie specifieke bodemgesteldheid. Voorkomen moet namelijk worden dat er lekkages optreden in watervoerende lagen door het verwijderen van funderingspalen. Omdat hiervoor een eis is opgenomen, wordt dit aspect in het MER niet nader onderzocht.
9	4	Voor geluid moeten er strenge eisen gesteld worden omdat de effecten cumuleren met de te hoge geluidsbelasting van de A12, A2, de parallelwegen en de Meerndijk in verband met toeleveringsvoertuigen, niet gecontroleerde snelheden auto's, scholen, aan/afvoer benzinepomp.	In het MER worden de geluideffecten onderzocht. De extra geluidbelasting door windmolens wordt berekend en ook wordt berekend in welke mate de gezondheidssituatie verslechtert als gevolg van de optelsom van het geluid van windmolens en nu al aanwezig geluid.
9	5	Enkele dagen per jaar is het 's nachts stil omdat de wind uit een andere richting waait. Dat zou dan weer door de windmolens verstoord zou kunnen worden. Geluidseisen zijn dus belangrijk, bv 's nachts standaard lagere frequentie!	Voor bijzondere situaties willen initiatiefnemers in gesprek met de omgeving om te bezien of het inderdaad nodig is om hiervoor maatwerk te leveren. Bij het vaststellen van lokale normen kan dit maatwerk eventueel worden vastgelegd. De maximale geluidsniveaus (ook in de nacht) brengen we in beeld voor het zogenaamde voorkeursalternatief.
9	6	Indiener adviseert om uilenveren op de windmolens toe te passen.	In het uitnodigingskader is opgenomen dat er geluidarme windmolens toegepast moeten worden, inclusief een methode om dat te kunnen bepalen. In de praktijk zal deze methode erop neerkomen dat er zeer waarschijnlijk windmolens worden toegepast met uilenveren (in windturbine termen: serrations, welke op de achterranden van de bladen zijn gemonteerd), tenzij er tegen de tijd van realisatie nog betere technologie beschikbaar is.
9	7	Algemene opmerkingen Indiener vraagt zich af: waarom er geen situatieschets van de zonnepanelen en windmolens is gemaakt;	In het MER worden voor alle alternatieven en varianten situatieschetsen en 3D-visualisaties gemaakt.
9	8	wat er is gebeurd met de resultaten van uitgewerkte modellen waaraan belangstellenden avonden hebben meegewerkt op de informatieavonden.	Op verzoek van de gemeenteraad van Utrecht zijn scenario's gemaakt voor de mogelijke invulling van het energielandschap. Hiervoor zijn diverse ontwerpateliers, werkbijeenkomsten en informatieavonden georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomsten hebben we geluisterd naar de omgeving en hebben vooral zorgen gehoord over de eventuele plaatsing van windmolens vanwege omgevingseffecten, zoals slagschaduw en geluid. Verder kwamen de wensen naar voren om recreatie in het gebied aantrekkelijker te maken

			en natuur te ontwikkelen. Deze wensen en zorgen hebben we zo goed mogelijk vertaald naar een uitnodigingskader voor initiatiefnemers dat door de gemeenteraad is vastgesteld. Op basis van dit uitnodigingskader is Rijn Energie c.s. geselecteerd als initiatiefnemer. Basis voor deze selectie is hun initiatiefvoorstel waarin ze de eisen uit het uitnodigingskader hebben verwerkt.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - De maximale geluidsniveaus brengen we in beeld voor het zogenaamde voorkeursalternatief. - In het MER worden voor alle alternatieven en varianten situatieschetsen en 3D-visualisaties gemaakt.

2.10 Indiener 10

Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
10	1	Waarom is het NRD-onderzoek in handen van omstreden bureau Pondera gegeven? Volgens indiener heeft de gemeente Utrecht samen met initiatiefnemers Rijn Energie c.s. (RE) het NRD onderzoek laten uitvoeren door het omstreden onderzoeksbureau Pondera. Dat bureau staat volgens indiener op sociale media bekend als de argumentenfabriek van de windmolenlobby. Volgens de informatie van indiener is Pondera lid van de Nederlandse Wind Energie Associatie (NWEA), de belangenorganisatie van opwekkers van windenergie. Pondera kwam volgens indiener vorig jaar al in opspraak wegens de schijn van belangenverstrengeling in Amsterdam en heeft later om die reden de opdracht van een onderzoek in Barendrecht terug moeten geven. Verder geeft Pondera aan dat “volgens het RIVM” gezondheidsrisico’s van geluidsoverlast van windmolens niet bewezen zijn. Het RIVM heeft zelf nog maar heel beperkt onderzoek gedaan. Pondera zou voorbij gaan aan kritische onderzoeken. Indiener noemt het recente onderzoek van audioloog Jan de Laat van het Leids Universitair Medisch Centrum. In dit onderzoek is op basis van uitvoerige analyse van andere onderzoeken geconcludeerd dat vooral de mensen die er extra gevoelig voor zijn (4 tot 10 procent van de bevolking) ernstige gezondheidsschade van windturbines ondervindt.	Indiener geeft niet concreet aan waarom de rapportages niet deugdelijk zijn en waarom het bureau niet onafhankelijk is. De NRD is opgesteld door het bureau Pondera, het MER met alle onderzoeken wordt opgesteld door het bureau Bosch en van Rijn. Beiden zijn erkende onderzoeksbureaus en wij gaan uit van hun deskundigheid. De gemeente is bevoegd gezag voor zowel NRD en MER en toetst de resultaten van de onderzoeken en het uiteindelijke MER. Daarnaast brengt de onafhankelijke Commissie voor de m.e.r. advies uit op zowel de NRD als het MER. Hiermee is wat ons betreft een kwalitatief goed MER geborgd. In beginsel mag van afgegaan worden op het deskundigenadvies, Dit is slechts anders als er concrete aanknopingspunten voor twijfel aan de juistheid of volledigheid naar voren worden gebracht (zie bijv. Rb. Midden-Nederland 10 oktober 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:5145, ABRvS 6 maart 2019, ECLI:NL:RVS:2019:728 en ABRvS 16 juni 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1269, r.o. 9).

		Indiener stelt dat feiten worden in het NRD-onderzoek worden verzwegen. Dit is uiteindelijk te wijten aan de opdrachtgevers: de gemeente Utrecht en RE c.s., die de opdracht hebben gegeven tot het doen van onderzoek. Volgens indiener verzwijgt het NRD-rapport kritische feiten. Indiener beschouwt Pondera als niet onafhankelijk.	
10	2	Waarom vermeldt het NRD-rapport niets over het voortraject? Indiener geeft aan dat voor zonne-energie geen NRD of milieueffectenprocedure noodzakelijk is. Indiener merkt op dat initiatiefnemer Rijne Energie sinds juli 2021 in gesprek is over een alternatief scenario met alleen zonne-energie, waaraan ook grondeigenaren en projectontwikkelaars participeren (Kopgroep Consortium Rijnenburg). Het alternatief met een groot zonnepark heeft een grote meeropbrengst aan duurzame energieopwekking (meer dan het dubbele) ten opzichte van het huidige plan (waaraan de Kopgroep geen medewerking verleent). De consortiumpartners van Rijne Energie: BHM Solar en Eneco zijn volop in de gesprekken betrokken. BHM Solar heeft aangegeven voor beide scenario's open te staan en een voorkeur te hebben voor een scenario met een meer-opbrengst zoals het alternatieve scenario Alleen Zon. Eneco heeft een convenant voor een scenario met alleen zon voorgelegd aan de Kopgroep Rijnenburg. Het huidige plan van Rijne Energie c.s. bevat slechts drie windturbines en 6 ha zonne-energie met een opbrengst van slechts 50 GWh tegenover een alternatief met Alleen Zon met een opbrengst van 125 GWh (160 ha).	De alternatieven die in het MER worden onderzocht sluiten aan bij het ingediende initiatief. Deze is nu gebaseerd op de beschikbare grondposities én is gebaseerd op het realiseren van windmolens. Het is mogelijk dat het initiatief wordt vergroot naar meer windmolens en zonnevelden als er meer grondposities worden aangeboden. In het MER onderzoeken we groeiscenario's die uitgaan van maximaal 8 windmolens en 50 ha zonneveld. Meer ruimte voor zonnevelden wordt op dit moment niet als realistisch beschouwd.
10	3	Waarom staat er niets in het onderzoek over het mislukte participatieproces en de uittreding van de Uitwerkingsgroep van Bewoners (SCP-rapport: Barstjes in de lokale samenleving)? Welke lessen worden hieruit geleerd? Wat wordt er gedaan met vier hoofdconclusies? Het participatieproces (medio 2017 tot oktober 2018), waarbij de burgercoöperatie Rijne Energie als initiatiefnemer was aangewezen, is volgens indiener mislukt. Het SCP-rapport 'Barstjes in de lokale Gemeenschap, conflicten in verduurzamingsplannen' geeft op grond van vele gesprekken met betrokkenen volgens	De geleerde lessen over het participatieproces zijn opgenomen in het verslag van de onafhankelijk procesbegeleider en gedeeld met de gemeenteraad. Voor de NRD en het MER is deze informatie niet relevant, want het gaat niet over de milieueffecten van het energielandschap.

	indiener een gedegen analyse van het mislukte participatieproces in de casestudie over Rijnenburg. Indiener noemt vier hoofdconclusies: 1. Het SCP-onderzoek concludeert dat de doelen voor bewoners vooraf niet duidelijk waren en dat de doelen tussentijds door de politiek telkens werden veranderd en bijgesteld. Ook was er vooraf geen politieke overeenstemming over mogelijke woningbouw. Indiener noemt enkele voorbeelden van de politieke onduidelijkheid: Het Startdocument Rijnenburg (raadsbesluit 6-7-2017) noemde geen concrete doelstelling over de hoeveelheid op te wekken duurzame energie. Er zou een tijdelijk “energielandschap” komen tot 2030, maar later werd dat 2035 en weer later werd dat 2040 en Groen Links pleitte vervolgens voor een permanent “energielandschap”. 2. Het Startdocument sprak van het ontwikkelen van verschillende scenario’s waaronder een scenario met alleen zon. Dit scenario verwierf sterke voorkeur van omwonenden. Later bleek dat er voor bewoners geen keuze was tussen scenario’s, hoewel die verwachting was gewekt. Er moest koste wat kost een combinatie komen met zoveel mogelijk zon en wind. Het participatieproces bleek er slechts voor de show te zijn. 3. Het Startdocument sprak van een integrale benadering waarbij een afweging van verschillende bestemmingen zou moeten worden gemaakt. In plaats van een integraal plan werden alleen scenario’s voor een eenzijdig “energielandschap” ontwikkeld. Toekomstige woningbouw kwam volgens het SCP later steeds meer in de discussie naar voren maar een integrale benadering voor de gebiedsplanung is niet gemaakt. Ook de term “pauzelandschap” bood weinig verheldering. Volgens het startdocument zou het energielandschap een tijdelijk pauzelandschap zijn tot 2030. De einddatum is echter	
--	---	--

		steeds verder opgeschoven en werd uiteindelijk door de Utrechtse coalitiepartijen verschoven naar 2040. Het gestarte participatieproces met een geselecteerde groep van bewoners in de Uitnodigingsgroep mislukte in april 2018. Een meerderheid bewoners trad uit de Uitwerkingsgroep omdat zij zich niet serieus genomen voelde. Daarna werd de groep opgeheven. 4. Oplossingen vragen een brede benadering voor de gebiedsinrichting, aldus concludeert het SCP-rapport. Dit zou kunnen worden neergelegd in omgevingsvisies waarbij een integrale benadering wordt gekozen. Begrippen als “energielandschap” of “pauzelandschap” bieden geen goed uitgangspunt voor een integrale gebiedsbenadering.	
10	4	Waarom wordt er niet ingegaan op de kritische geluidsrapporten van DGMR over het hoorbare geluid bij ongunstige wind? Waarom wordt het DGMR-rapport over hoorbaar geluid in polder opnieuw verzwegen en worden uitkomsten genegeerd? Volgens indiener werd begin 2018 op verzoek van bewoners die participeerden in de Uitwerkingsgroep aan het adviesbureau DGMR de opdracht gegeven voor een onderzoek naar het hoorbare geluid per uur en per etmaal bij ongunstige wind ten opzichte van het geluid van de snelwegen. Deze opdracht werd gegeven omdat de “wettelijke” geluidsnormen weinig bescherming bieden. Deze “wettelijke normen” gaan uit van jaarlijkse gemiddelden terwijl geluidsoverlast vooral ontstaat bij ongunstige wind. Volgens het DGMR-rapport over het hoorbare geluid buiten de polder is gebleken dat bij ongunstige wind op 9 meetpunten in Nieuwegein en De Meern (op afstanden van 800 tot 1300 meter van de geplande turbines aan de overzijde van de snelwegen) sprake was van meerdere uren hoorbaar en licht hoorbaar geluid. Vooral tijdens uren in de nacht. Deze uitkomsten gelden voor de scenario’s Ring en Energie Voorop, die vergelijkbaar zijn met de posities van de huidige ingediende drie turbines. In november 2018 onthulde BVRR het bestaan van een niet gepubliceerd onderdeel van het DGMR-rapport: namelijk het deel over het hoorbare geluid	De geluidsrapporten van DGMR over de hoorbaarheid zijn gedeeld met de gemeenteraad en openbaar beschikbaar. De conclusie van deze onderzoeken is dat we niet uit kunnen sluiten dat de windmolens op bepaalde momenten (met name in de nacht) hoorbaar zijn in de polder en in de wijken in Utrecht en Nieuwegein. Deze hoorbaarheid vindt plaats op momenten van zogenaamd piekgeluid, waarbij de windmolens maximaal geluid produceren en de windrichting ongunstig is voor de omliggende woningen. Om deze reden onderzoeken we in de MER, naast het jaargemiddelde geluid, ook het piekgeluid van windmolens. Op basis van deze berekeningen wordt door de gemeenteraad besloten of het nodig is om normen te stellen aan dit piekgeluid. Wij delen uw mening dat het vaststellen van de normen op een zeer zorgvuldige manier moet plaatsvinden.

		in de polder. Hieruit bleek dat bij genoemde scenario's de turbines op een meetpunt midden in de polder aan de Nedereindseweg bij ongunstige wind 23 uur per etmaal hoorbaar zouden zijn. Dit meetpunt ligt precies midden in het beoogde woningbouwgebied. Het NRD-onderzoek (pg. 22) vermeldt alleen het DGMR-rapport van 28-10-2018. Dit is volgens indiener onvolledig. Volgens indiener wordt (zoals het College steeds ook deed) het later door BVRR naar buiten gebrachte DGMR-rapport van het geluid in de polder verzwegen. Indiener geeft aan dat Wethouder Van Hooijdonk antwoordde op vragen van raadsleden dat zij twijfels had aan de bruikbaarheid van de onderzoeksmethode van DGMR voor meting van geluid in de polder en dat zij daarom de gegevens niet aan de raad had verstrekt. Er werd besloten tot een Second Opinion rapport (adviesbureau Cauberg en Huygen september 2019). Het Second Opinion rapport gaf een volledige bevestiging van de eerdere conclusies van DGMR over het hoorbare geluid in de polder. "De DGMR conclusies zijn onverkort van toepassing ook voor het geluid in de polder", aldus het Second Opinion Rapport. Nieuw onderzoek onderstreept indieners eerdere bezwaren tegen de gehanteerde geluidsnormen die zijn gebaseerd op jaargemiddelden. Indiener noemt het recente Position paper van Windalarm, Twaalf argumenten om de Nederlandse geluidsnorm voor industriële windturbines aan te scherpen, januari 2022. Enkele conclusies: - Jaargemiddelden vormen geen goede norm wegens veel voorkomende periodieke hinder. Hinder vindt vaak plaats in periodes met ongunstige wind en tijdens uren van de nacht, wanneer het omgevingsgeluid van snelwegen minder is te horen. Dit werd ook in de DGMR-rapporten geconcludeerd. Ook wijst het nieuwe rapport erop dat de in Nederland gehanteerde "veilige afstandsnormen" voor windturbines meer dan tweemaal zo dicht op omwonenden ligt als bij buurlanden.	
--	--	---	--

		- Voor Rijnenburg en Reijerscop wordt 800 meter als een veilige afstand van woonwijken aangehouden. Maar volgens indiener in worden in buurlanden ruimere minimale afstanden gehanteerd van 1000, 1500 meter of zelfs 10 maal tiphoogte, aldus het Position Paper. Nu de genoemde landelijke wettelijke normen niet meer gelden (in strijd met Europese regels wegens ontbrekende MER) kunnen diezelfde normen niet zomaar op lokaal niveau worden toegepast. Het NRD-rapport hanteert echter weer dezelfde normen. Men wil de ontbrekende geldigheid repareren met een lokaal MER-onderzoek. Dit moet dan met een lokaal besluit even worden goedgekeurd. - Volgens indiener zal met overtuigende argumenten de normen moeten worden onderbouwd. In het geval van Rijnenburg en Reijerscop zijn nu over alternatieve normen beschikbaar die wijzen op grote geluidsoverlast. Deze kritische geluidsnormen kunnen niet langer terzijde worden geschoven.	
10	5	Waarom wordt niet gerefereerd aan de inhoud van het Startdocument? Met name de expliciete opdracht uit het Startdocument tot het formuleren van een integrale visie? Indiener verwijst naar het Bezwaarschrift BVRR 19-8-2020 op de visie en uitnodigingskader Rijnenburg en Reijerscop. In het bezwaarschrift schreef indiener: “Besluit energielandschap negeert belangrijk uitgangspunt uit het Startdocument: integrale visie ontbreekt. Er is geen afweging gemaakt met andere belangen als woningbouw, groen en recreatie. Tijdens het participatieproces werd door de gemeente verwezen naar de uitgangspunten in het Startdocument, getekend Raadsbesluit van 6-7-2017 (...). Punt 1a van het genoemde document luidt “De voorgestelde inrichting van een energielandschap geeft blijk van een integrale visie op het gebied Rijnenburg en Reijerscop”. Behalve de tijdelijke opwekking van duurzame energie is het gebied in de toekomst ook bedoeld voor	De door de raad vastgestelde Visie en Uitnodigingskader Energielandschap Rijnenburg en Reijerscop zijn gebaseerd op de opdracht van de gemeenteraad zoals opgenomen in het Startdocument: een integrale visie op een tijdelijk energielandschap waarbij eventuele woningbouw na 2030 mogelijk blijft. De opdracht was dus niet om woningbouw mee te nemen als opgave in deze visie. In de NRD wordt gerefereerd aan de visie en het uitnodigingskader en daarmee indirect dus ook aan de Startnotitie.

		woningbouw (er is sprake van mogelijk meer dan 20.000 te bouwen woningen volgens projectontwikkelaars en grondbezitters van het Consortium Rijnenburg). Naast woningbouw moet in Rijnenburg ook ruimte worden gezocht voor groen, recreatie en sport (o.a. mogelijke roeibaan). In het huidige Coalitieakkoord (juni 2018) is volgens indiener niets afgesproken. Coalitiepartners GroenLinks en Christen Unie willen geen woningbouw in Rijnenburg maar D66 (in de toekomst) wel. Het besluit Energielandschap Rijnenburg en Reijerscop van 9-10 juli 2020 betreft volgens indiener een eenzijdig Energielandschap Rijnenburg en Reijerscop en maakt geen afweging van de verschillende andere belangen zoals toekomstige woningbouw, groen en recreatie. Daarmee geeft de voorgestelde inrichting van het energie landschap geen blijk van een integrale visie op het gebied Rijnenburg en Reijerscop. Een evenwichtige belangenafweging zoals gevraagd in het startdocument tussen energieopwekking en andere belangen zoals woningbouw, groen en recreatie, ontbreekt. Het NRD-onderzoek gaat evenals het Uitnodigingskader volgens indiener voorbij aan meerdere belangrijke eisen uit het Startdocument van 6 juli 2017, waardoor een evenwichtige belangenafweging tussen energieopwekking, woningbouw en groen en recreatie ontbreekt. Het bezwaarschrift van indiener werd door het College als niet ontvankelijk verklaard omdat er geen sprake zou zijn van een “besluit met rechtsconsequenties”. Indiener bestrijdt dit en brengt de bezwaren opnieuw in bij de vervolgprocedure zoals nu bij de NRD.	
10	6	Indiener vindt het onbegrijpelijk dat het NRD-onderzoek windturbines voorstelt tot 6 MW met masthoogte van 180 meter en 270 meter tiphoogte. In de Collegevoorstellen en eerdere rapporten was sprake van acht windturbines met een masthoogte van 155 meter en een tiphoogte van 230 meter (vermogen 4,5 MW en opbrengst 15 GWh). In de “Visie Energielandschap Rijnenburg en Reijerscop” wordt gesproken over “maximaal 8 grote windturbines (36 MW) en windturbines” van 4,5 MW. Hiervan is ook uitgegaan bij het inschatten van de energieopbrengst. Dit is ook de opbrengst zoals	Bij de besluitvorming over de visie en het uitnodigingskader is altijd aangegeven dat we (nog) geen maximum stellen aan de hoogte van windmolens. We hebben indicatief gerekend met windmolens met een tiphoogte van 223 meter, destijds de standaard. Hierbij zijn de gebruikte afmetingen nooit als maximaal gedefinieerd. Inmiddels zijn er nog grotere windmolens op de markt. Voor het MER worden twee varianten doorgerekend: met windmolens met een tiphoogte van ca. 270 meter en ca. 200 meter. Op basis van de kennis over effecten die het MER oplevert, stelt de gemeenteraad normen vast. Op basis van deze normen zal Rijn Energie c.s. een type windmolen kiezen (aanbesteden). Welk type dat gaat

		Utrecht die heeft geformuleerd voor de RES. Het ging volgens indiener steeds om turbines met een masthoogte van 155 meter en een tiphoogte van 230 meter met een opbrengst van 15 GWh per turbine. Hierop zijn ook DGMR-rapporten en het Second Opinion rapport gebaseerd. Ook het NRD-onderzoek erkent dit: "Bij het definiëren van de zoekgebieden is de gemeente uitgegaan van grote windturbines met een ashoogte van 155 meter en een rotordiameter van 150 meter" (pg. 20). Het NRD-onderzoek spreekt nu van "Inrichtingsalternatieven" (pg.30, 31) met "tiphoogte tot 270 meter" en een "rotor tot 180 meter" en een "Bandbreedte" van 4,5 tot 6 MW. Volgens indiener wordt nu zonder voorafgaande goedkeuring van de gemeenteraad onder verantwoordelijkheid van wethouder Lot van Hooijdonk een voorstel aan omwonenden voorgelegd met nog veel hogere windturbines dan eerder was voorgesteld. Indiener kan zich niet verenigen met dit voorstel en spreekt hierover zijn ernstige afkeuring uit. Juist de enorme rotor veroorzaakt met name de lage bromtoon, waarvan vooral de mensen die er gevoelig voor zijn ernstige overlast zullen ondervinden. Dat geldt volgens indiener al voor een rotor bij een masthoogte van 150 meter, laat staan voor een rotor bij een masthoogte van 180 meter. Ook de waardedaling van woningen is naar de mening van indiener rechtstreeks afhankelijk van de tiphoogte van de turbines. Bij deze hoogte zal die waardedaling dus aanzienlijk hoger zijn dan wij eerder berekend hebben voor de turbines met een tiphoogte van 230 meter, aldus indiener.	worden, weten we nu dus nog niet. Daarnaast is een grotere rotor zoals indiener stelt niet reden voor een lage bromtoon. Planschade zal bepaald worden volgens de daarvoor geldende wetgeving, en zal gecompenseerd worden. Als een grotere windturbine leidt tot een grotere waardedaling dat komt dit terug in de planschade compensatie.
10	7	Waarom dat oude verhaal herhalen dat windmolens op land en in Utrecht nodig zouden zijn om klimaatdoelen te halen, terwijl de feiten uitwijzen dat dit achterhaald is? Het kan ook met Zon. He NRD-onderzoek doet volgens indiener op onvolledige wijze onderzoek hoe het voorgestelde "energielandschap" Rijnenburg past binnen de gestelde klimaatdoelen, internationaal, en de gestelde RES-doelstellingen van het Nederlandse klimaatkoord (2019). In het eerdergenoemde bezwaarschrift van indiener tegen de visie en het uitnodigingskader Rijnenburg en Reijerscop is al betoogd dat de noodzaak van windenergie op land als noodzaak om de klimaatdoelen te halen onvoldoende is onderbouwd.	Het Uitnodigingskader maakt zowel wind- als zoninitiatieven mogelijk. De combinatie van wind en zon is gunstig voor de balans in het elektriciteitsnet en de Regionale Energie Strategie wijst uit dat windmolens op land een belangrijk aandeel hebben in realisatie van de opgave voor duurzame elektriciteitsproductie uit het Klimaatkoord. Een eventuele voorkeur voor windmolens of zonnevelden is overigens niet leidend voor de inhoud van de plannen in Rijnenburg en Reijerscop. Het zijn de grondeigenaren en Rijnne Energie c.s. die bepalen hoeveel ruimte er beschikbaar is en benut wordt voor windmolens dan wel zonnevelden. De gemeente toetst deze plannen aan het door de raad vastgestelde uitnodigingskader.

	Het NRDonderzoek schrijft “Met de uitvoering van het Klimaatakkoord neemt het aandeel hernieuwbare energie de komende 5 jaar naar verwachting met de helft toe. Windenergie levert op dit moment al bijna 10% van het Nederlandse stroomverbruik. Om de doelstellingen te kunnen halen zal windenergie een cruciale rol blijven spelen”(pg.8). Indiener merkt op dat het overgrote deel bestaat uit Wind op Zee. Op de volgende pagina staat dat in de Regionale Energie Strategie (RES) een hoofdrol is weggelegd voor Wind op Zee, waar volgens het Klimaatakkoord in 2030 49 TWh wordt opgewekt door Wind op Zee en 32 TWh wordt opgewekt op land, waarbij de keus kan worden gemaakt tussen zon en wind. Het NRD-rapport concludeert vervolgens over de RES “Windenergie is hierbij een van de belangrijkste opties. Ook in Utrecht is windenergie nodig om de opgave in te vullen”. Het Plan Bureau voor de Publieke Omgeving (PBL) levert regelmatig heldere detail gegevens over de voortgang van de RES. Volgens het (niet in het NRD-onderzoek genoemde) PBL-monitoring rapport van de RES van 9-12-2021 blijkt dat van de beoogde 35 TWh op land al 26,8 TWh is gerealiseerd in bestaande projecten of in goedgekeurde projecten in de pijplijn. Hiervan bestaat 20,8 TWh uit windenergie en 6,0 TWh uit zonneenergie. Er zijn daarnaast voor 25,7 TWh aan plannen ingediend voor potentiële nieuwe projecten, waarvan 8,7 TWh windenergie en 17,0 TWh aan zonne-energie. Hieruit zijn volgens indiener verschillende conclusies te trekken: in het verleden bestond 2/3 van de duurzame energie op land uit windenergie en 1/3 uit zonne-energie. Toen was Wind op Zee nog veel duurder dan Wind op Land en waren er nog verplichte provinciale doelstellingen voor Wind op Land die van boven werden opgelegd (Energieakkoord 2013). Sinds het klimaatakkoord uit 2019 is er een vrije lokale keus. Wind op Zee is goedkoper dan Wind op Land en ook Zonne-energie is veel goedkoper geworden. Volgens indiener is de verhouding nu omgekeerd. Een ruime meerderheid kiest nu voor Zon op Land. Daar is volgens indiener ook lokaal wél draagvlak voor te vinden. Indiener merkt op dat sinds het Klimaatakkoord lokaal maatschappelijk draagvlak ook een vereiste is. Een tweede belangrijke conclusie is volgens indiener dat de Klimaatdoelen voor	
--	--	--

		2030 al bijna zijn gehaald en dat er een ruim overaanbod is gedaan aan nieuwe plannen. Het PBL berekent als prognose een bandbreedte tussen de 31,2 tot 45,7 TWh met een middenwaarde van 38,2 TWh. De doelen zullen op grond van deze plannen dus worden gehaald. Het NRD-onderzoek verwijst naar de recent aangescherpte Europese doelstelling om te streven naar 55% vermindering van de CO2 uitstoot in plaats van 49%. Het huidige demissionaire kabinet heeft in antwoord op kamervragen gesteld dat de hogere doelstelling voor duurzame energieopwekking als gevolg van het aangescherpte Europese beleid kan worden gerealiseerd door een verhoging van de doelstelling van Wind op Zee. Uit het PBL-rapport blijkt overigens ook dat ook op land volgens de prognose de gestelde klimaatdoelen zullen worden overtroffen. Voor Utrecht in Rijnenburg en Reijerscop levert het huidige plan van RE c.s. met drie windturbines slechts 50 GWh aan duurzame energie, terwijl het alternatief met Alleen Zon een opbrengst oplevert van 125 GWh. Daarnaast heeft Utrecht nog een heel groot potentieel voor Zon op Dak. In de RES stelt Utrecht het doel voor Zon op Dak op 25% van het potentieel in 2030 met een opbrengst van 168 GWh. Dit bestaat voor 101 GWh uit al gerealiseerde of goedgekeurde pijplijn projecten. Het is heel goed mogelijk om dit doel aan te scherpen tot 37,5% met 84 GWh extra opbrengst. Met dit alternatief kan men de vijf nu nog in de RES geplande turbines schrappen. Nu er slechts grondposities zijn voor twee turbines in Rijnenburg en één in Reijerscop is het RES bod van acht turbines volgens indiener niet realistisch. Het gaat in de realiteit dus nog om drie resterende turbines in Rijnenburg en Reijerscop en volgens het Utrechtse RES aanbod mikt Utrecht ook nog op twee turbines elders (Lage Weide of Rijnsweerd). Hiervoor is in Utrecht geen enkel draagvlak onder omwonenden. Windturbines in Utrecht zijn volgens indiener niet nodig. Het kan met zon.	
10	8	Waarom benoemt het NRD-onderzoek alleen financiële participatie als beoordelingscriterium en gaat men voorbij aan lokale bewonersparticipatie, die vereist is volgens het Klimaatakkoord en verplicht is volgens het Aarhus Verdrag?	

	Het NRD-onderzoek noemt alleen Financiële participatiemogelijkheden als beoordelingscriterium voor het MER-onderzoek (pg.34). Men verengt burgerparticipatie tot bieden van de mogelijkheid aan burgers (die niet eens direct omwonenden hoeven te zijn) om financieel te investeren. Leden van het energiecollectief Rijnne Energie zijn voor 90% woonachtig in een groot gebied van ca. 25 km rond het plangebied. Zij wonen in Utrecht en omringende gemeenten. Zij kunnen dus geld investeren tegen een verwacht rendement van 5 tot 7 procent. Zij wonen er dus niet maar verdienen er wel aan ten koste van de direct belanghebbende omwonenden. De achterban van Buren van Rijnenburg en Reijerscop bestaat juist voor meer dan 90% uit de direct belanghebbende omwonenden. Dit zijn volgens de Raad van State omwonenden binnen een straal van 10x de tiphoogte. Zij wonen dus in een straal van 2,3 km bij turbines van 230 meter tiphoogte. Indiener vindt het een verwerpelijke gedachte om te investeren en geld te verdienen ten koste van anderen die er overlast van ondervinden. Een dergelijke constructie is naar de mening van indiener alleen acceptabel als er ook maatschappelijk draagvlak is voor het plan onder direct omwonenden. Lokaal maatschappelijk draagvlak is een vereiste voor de RES zoals genoemd in het klimaatakkoord. Bij de geplande windturbines in Rijnenburg en Reijerscop is er volgens indiener géén draagvlak bij omwonenden en ook niet bij grondeigenaren en projectontwikkelaars. Er is echter wel draagvlak voor het alternatief met Alleen Zon. Het doorzetten van windturbines zonder draagvlak onder omwonenden ondermijnt volgens indiener het draagvlak onder de noodzakelijke energietransitie. Het Raadbesluit “energielandschap” van 9 juli 2020 is zoals indiener in het Bezwaarschrift heeft gesteld niet alleen strijdig met het Startdocument uit 2017 maar het berust ook op een niet in participatie besproken variant. Het College heeft besloten, na afsluiting van het participatieproces eind 2018, zelf met een eigen Visie en Uitnodigingskader te komen met daarin een nieuw scenario waarin alleen een combinatie van wind en zonne-energie	In de afgelopen jaren heeft Rijnne Energie c.s. zich intensief ingezet voor de projectparticipatie. Primair hebben zij zich gericht op het betrekken van bewoners en omwonenden, bijvoorbeeld in participatiebijeenkomsten voorafgaand aan het opstellen van het NRD, maar ook op vele andere momenten de afgelopen jaren. Door middel van nieuwsbrieven, geadresseerde uitnodigingen, advertenties, participatiebijeenkomsten en talloze 1-op-1-gesprekken (letterlijk aanbellen bij bewoners) is het gesprek met het gebied actief gevoerd. Projectparticipatie is geen milieueffect en onderscheidt niet de alternatieven. Projectparticipatie is daarom geen beoordelingscriterium in het MER. Wel zal Rijnne Energie c.s. zich ook de komende tijd actief blijven inzetten op dit vlak en de gemeente is daarbij betrokken. Daarnaast wordt in het MER beschreven op welke manier participatie heeft plaatsgevonden. Het aspect Economie wordt wel onderzocht in het MER en de alternatieven worden o.a. getoetst in de mate waarin er financiële participatiemogelijkheden zijn. Rijnne Energie werkt diverse vormen van participatie uit: 1) Financiële participatie 2) Omgevingsfonds 3) Omwonenden vergoeding Financiële participatie is mogelijk voor leden van Rijnne Energie, waarbij iedereen die in de omgeving van Rijnenburg woont (gemeenten grenzend aan Utrecht) lid mogen worden en zo financieel kunnen participeren. Het omgevingsfonds is een fonds waar jaarlijks revenuen van het windpark in gestort worden, en waar de omgeving actief gevraagd wordt om met ideeën te komen hoe deze gelden geïnvesteerd worden in de directe omgeving van het windpark. Elk jaar zal een onafhankelijke commissie besluiten welke ideeën gehonoreerd zullen worden. Te denken valt aan b.v. financiële ondersteuning van b.v. verenigingen, speeltuinen, natuur en recreatie, oprichting van voedselbossen e.d. De omwonenden vergoeding is speciaal gericht op de woningen binnen een bepaalde afstand van de windturbines. Deze woningen krijgen jaarlijks een vergoeding voor de plaatsing van de windturbines.
--	--	---

		wordt voorgesteld. Het Collegevoorstel wijkt volgens indiener sterk af omdat het alternatief met alleen zonne-energie ontbreekt zoals nadrukkelijk werd vereist in het Stardocument 6-7-2017. Het Collegevoorstel wijkt ook af van eerdere scenario's met wind vanwege de (andere) positionering van de windturbines. Dit nieuwe plan leidt volgens indiener tot grotere overlast voor vele duizenden omwonenden. De door het College voorgestelde Visie is eenzijdig door het College opgesteld. Het besluit van 9 -10 juli 2020 berust op een nieuwe niet in de participatierondes besproken variant en is strijdig met de eerdere afspraken uit het Raadsbesluit van 6 juli 2017. Daarom is het besluit van 9 -10 juli 2010 naar de mening van indiener onrechtmatig. In de nieuwe variant van het College is een windturbine gepland in de oksel van Oudenrijn. Deze turbine was niet opgenomen in de eerdere scenario's die aan omwonenden is voorgelegd. Deze turbine zal volgens indiener grote overlast veroorzaken voor de wijken Galecop en Bateau Noord in Nieuwegein en tevens in Rijnvliet. Bovendien doorkruist deze turbine toekomstige woningbouwplannen in Papendorp (A12 zone).	De details van de hiervoor genoemde participatie opties zullen nog nader worden uitgewerkt.
10	9	Waarom wordt er niet ingegaan op de waardedaling van woningen bij steeds hogere windturbines? Het NRD-onderzoek noemt "Eventuele planschade en effect op de vastgoedwaarde" als één van de beoordelingscriteria voor het toekomstige MER-onderzoek (p. 34). In de gegeven beschrijving van de achtergrond en totstandkoming van het huidige plan (paragraaf 3) wordt gesteld: "De scenario's zijn beoordeeld op basis van vier punten die samen een goed beeld geven van de realiseerbaarheid van het optimum" (p. 22). Een van deze vier punten betreft: "Hinder voor de omgeving en Opbrengsten voor (de mensen in en om) het gebied die volgt uit de business case in relatie tot de eigen bijdrage van de gemeente". Indiener bestrijdt de conclusie dat er een goed beeld is gegeven van de opbrengsten, omdat de gemeente niet of nauwelijks is ingegaan op de waardedaling van woningen. Daarom is de conclusie dat dit al door de gemeente zou zijn meegenomen volgens indiener ongegrond.	Planschade wordt kwalitatief beschreven voor de alternatieven onder het aspect Economie. Initiatiefnemer zal een kwantitatieve planschadeanalyse laten uitvoeren op basis van het plan waarvoor een bestemmingsplanwijziging wordt aangevraagd. Initiatiefnemers zullen in een vroeg stadium in contact treden met de betrokkenen voor compensatie. Indien er sprake is van planschade, zal deze, met inachtneming van de wettelijke bepalingen, worden vergoed door initiatiefnemer.

	Indiener gaf al in het bezwaarschrift aan dat het Uitnodigingskader onvoldoende rekening houdt met waardedaling woningen bij de steeds hogere windturbines. “In het uitnodigingskader accepteert de gemeente geen enkele aansprakelijkheid voor de waardedaling van de woningen en daarmee de belangen van bewoners. De gemeente legt de aansprakelijkheid voor waardedaling van woningen neer bij initiatiefnemers en grondeigenaren. Uit een recent rapport in opdracht van Ministerie van Economische Zaken van de Universiteit van Amsterdam en de VU (december 2019) blijkt, dat bij steeds hogere windmolens een aanzienlijke toename is te verwachten van de daling van de woningwaarde. Bij windturbines van 150 meter is volgens het onderzoek binnen een straal van 2 km sprake van een gemiddelde waardedaling van 5%; bij hogere turbines van 230 tot 240 meter zoals gepland in Rijnenburg en Reijerscop zal deze daling nog groter zijn. BVRR heeft een voorzichtige berekening gemaakt en komt op een minimale aansprakelijkheid van 5 miljoen euro per turbine (zie op BVRR website: Oproep van Bewoners aan Grondbezitters R&R, bewonersversie incl. bijlage, van 31-7-2020). Het genoemde rapport van de universiteiten uit Amsterdam stelt dat overheden in hun planning rekening zullen moeten houden met deze steeds sterkere waardedaling van woningen. De conclusie is dat de gemeente onvoldoende rekening houdt met de waardedaling van woningen. Hiermee is het Uitnodigingskader niet gebaseerd op de huidige beschikbare kennis. Het Uitnodigingskader is hiermee onvoldoende onderbouwd”, aldus het BVRR Bezwaarschrift. In aanvulling op zijn eerdere berekening stelt indiener nu dat de gemeente zelf als grondbezitter aansprakelijk is omdat de gemeente zelf grondeigenaar is van twee van de drie turbines. Bovendien is en claimt de gemeente in tal van reeds verschenen verslagen ‘initiatiefnemer’ te zijn. In de nieuwe omgevingswet zal het eigen risico voor planschade weliswaar worden verhoogd van 2 naar 4 procent. De omvang van de planschade wordt echter grotendeels gecompenseerd door de gestegen woningwaarde sinds onze eerdere berekeningen uit 2020, aldus indiener.	
--	--	--

		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - De maximale geluidsniveaus brengen we in beeld bij het zogenaamde voorkeursalternatief.
2.11 Indiener 11			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
11	1	Regelgeving Naar aanleiding van de nieuwe ontwikkelingen over de windmolens wijst indiener erop dat de gemeenteraad zich ook moet houden aan de nieuwe bestuurscultuur. De Gemeenteraad zit er voor de bewoners en niet voor de stokpaardjes.	De gemeenteraad heeft een besluit genomen over het Uitnodigingskader en de Visie voor Energielandschap Rijnenburg en Reijerscop. Aan dit besluit heeft een uitgebreid participatieproces ten grondslag gelegen. De belangen van bewoners die geen voorstander zijn van windmolens zijn hierbij afgewogen tegen het belang van bewoners om maatregelen te nemen tegen klimaatverandering en de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen. Ook bij de nog te nemen besluiten mag u erop rekenen dat de verschillende belangen van bewoners zorgvuldig gewogen worden.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER.
2.12 Indiener 12			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
12	1	Indiener geeft aan dat het bureau (Pondera) dat door Rijn Energie is geselecteerd voor de uitvoering van de NRD een disclaimer heeft opgenomen dat in het onderzoek gebruik is gemaakt van algemeen geaccepteerde uitgangspunten, modellen en dat aanpassingen in de uitgangspunten, modellen of gebruikte gegevens kunnen leiden tot andere uitkomsten en dat Pondera hiervoor niet aansprakelijk is. indiener ziet graag een opsomming van de uitgangspunten, modellen en informatie waarop Pondera het rapport baseert.	Onderzoeksuitgangspunten zijn in de NRD op hoofdlijnen beschreven en worden in het MER en bijlaggerapporten gedetailleerder toegelicht.
12	2	Indiener ziet graag bevestigd dat de onder 1. genoemde uitgangspunten, modellen en informatie veelal géén sprake is van algemeen geaccepteerde zaken, Toelichting: Onderzoeksrapporten worden selectief geselecteerd en aangehaald. Het RIVM erkent dat er internationaal diverse rapporten zijn over geluidsoverlast en dat zij via onderzoek naar die	In de NRD worden nog geen onderzoeksrapporten inzake laagfrequent geluid geselecteerd noch aangehaald. Opstellers van het MER zijn ervan op de hoogte dat het RIVM momenteel een vragenlijstonderzoek uitvoert naar de manier waarop mensen risico's waarnemen van hun leefomgeving, hun leefstijl en van infectieziekten. Daarvoor is ook een steekproef getrokken van 3500 adressen in de buurt van windmolenparken. De uitkomsten van dat onderzoek komen naar verwachting in de loop van 2022

		rapporten tot haar conclusies en vaststellingen komt (ook omdat er vanuit de overheid geen budget en opdracht was om zelf specifiek en relevant onderzoek te doen voor de Nederlandse omstandigheden) en de inzet van windturbines van veel grotere hoogte dan in eerdere onderzoeken is meegenomen. Voor Laagfrequent Geluid is er vrijwel geen goed onderbouwd onderzoek beschikbaar. Het RIVM is voornemens nu eerst daar eens de komende periode onderzoek naar te starten. Op de door het RIVM gehanteerde rapporten is volgens indiener ook op wetenschappelijke basis zeer veel aan te merken. Hiervoor verwijst indiener naar de rapportage “Gezondheidseffecten van windturbinegeluid”.	beschikbaar. Als deze onderzoeksresultaten aanleiding geven om de aanpak of de resultaten van het MER aan te passen dan zullen we dat doen.
12	3	Indiener vraagt of Pondera de afgelopen 3 jaren eerdere opdrachten heeft uitgevoerd voor de gemeente Utrecht. Als dat het geval is voor welk totaalbedrag in over de periode van 2019 tot en met 2021? Toelichting: Pondera is recentelijk meerdere keren negatief in het nieuws gekomen wegens belangenverstrengeling bij de uitvoering van MER-onderzoeken. Indiener vraagt zich af of met zekerheid kan worden gesteld dat in het geval van de NRD en eventueel opvolgende MER-rapportage geen sprake is of zal zijn van belangenverstrengeling,	Het is voor het MER niet relevant om op dit punt inzicht te geven. Initiatiefnemers weten het beste hoe een plan er uit komt te zien en hebben ook de verantwoordelijkheid om hiervan de milieueffecten in kaart te brengen. Daarom is Rijn Energie c.s. opdrachtgever voor het MER. De NRD is opgesteld door het bureau Pondera, het MER wordt opgesteld door het bureau Bosch en van Rijn. Beiden zijn erkende onderzoeksbureaus en wij gaan uit van hun deskundigheid. De gemeente is bevoegd gezag voor zowel NRD en MER en toetst de resultaten van de onderzoeken en het uiteindelijke MER. Daarnaast brengt de onafhankelijke Commissie voor de m.e.r. advies uit op zowel de NRD als het MER. Hiermee is wat ons betreft een kwalitatief goed MER geborgd. In beginsel mag van afgegaan worden op het deskundigenadvies, Dit is slechts anders als er concrete aanknopingspunten voor twijfel aan de juistheid of volledigheid naar voren worden gebracht (zie bijv. Rb. Midden-Nederland 10 oktober 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:5145, ABRvS 6 maart 2019, ECLI:NL:RVS:2019:728 en ABRvS 16 juni 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1269, r.o. 9).
12	4	Indiener vraagt zich af of er een onafhankelijk onderzoek gedaan of schrijft men een rapport in opdracht van en naar de hand van Rijn Energie c.s. en/of de Gemeente Utrecht als mede-initiatiefnemer van het Energielandschap. Als de NRD en/of MER worden uitgevoerd door Pondera en beide rapporten worden beoordeeld	Zie antwoord op punt 12.3

		door Gemeente Utrecht die als mede-initiatiefnemer zich profileert en acteert hoe kan er dan sprake zijn van objectieve onderzoeken en – beoordeling, aldus indiener.	
12	5	Indiener vraagt of het klopt dat Pondera lid is van de Nederlandse WindEnergie Associatie, NWEA. Hiermee zou Pondera zich naar de mening van indiener diskwalificeren als onafhankelijke partij voor de uitvoering van de NRD en wellicht later een MER omdat zij als lid van de NWEA een bepleit voorstander is van 'Wind op land'.	Dit aspect is niet relevant m.b.t. de NRD en te onderzoeken milieueffecten in het MER. Zie ook het antwoord op punt 12.3.
12	6	Indiener vraagt om in de NRD niet alleen de effecten van mogelijke plaatsing van windturbines aan te geven voor bestaande woningen maar ook de beperkingen die dat zou opleveren voor ten minste 20 jaar (geplande subsidieperiode) inzake nieuwbouw van woningen.	Voor verschillende alternatieven (locaties voor windmolens) en varianten (grotere en kleinere windmolens) worden contouren berekend voor de te verwachten geluidbelasting. Of deze geluidbelasting beperkend is voor woningbouw, hangt af van de normen die de gemeenteraad vast gaat stellen voor het geluid van windmolens. Dat gebeurt nadat het MER is afgerond. Tevens wordt voor verschillende scenario's, waaronder woningbouw en een roeibaai, op hoofdlijn aangegeven wat de gevolgen zijn van de verschillende alternatieven.
12	7	Om overlast voor bewoners maximaal te beperken zouden de windturbines bij voorkeur op een maximale afstand van de woningen moeten worden geplaatst. Toch zijn de grondposities waarvan wordt uitgegaan voor 'mogelijke' plaatsing van de windturbines zo ongeveer in het midden (over de as Noord-Zuid) gepland. Indiener vraagt of Pondera en Rijn Energie c.s. kunnen bevestigen dat voor maximale ontlasting van bewoners de windturbines binnen het zoekgebied zo'n 150 tot 200 meter meer zuidelijk kunnen worden geplaatst. Dus langs de meest zuidelijke randen van de zoekgebieden om maximale afstand tot de woonkernen mogelijk te maken. Dit geldt volgens indiener zeker voor het zoekgebied in Reijerscop.	De mogelijke posities van de windmolens worden beperkt door de perceelgrenzen van de beschikbare grondposities. In drie varianten worden verschillende mogelijke posities op deze percelen onderzocht: zowel zo noordelijk mogelijk als zo zuidelijk mogelijk. Hierdoor komt de bandbreedte van de mogelijke effecten zo goed mogelijk in beeld. In Reijerscop wordt alleen de meest zuidelijke positie onderzocht omdat dan de maximale afstand tot woonbebouwing langs de Reijerscop en woonkernen wordt aangehouden.
12	8	Indiener vraagt zich af in hoeverre de bepaling van de zoekgebieden voor windturbines is bepaald door de 2 eigen grondposities die de Gemeente Utrecht inbrengt.	Bij de bepaling van het zoekgebied voor windmolens in het uitnodigingskader hebben de grondposities van de gemeente geen enkel rol gespeeld. Binnen het zoekgebied liggen grondposities van vele grondeigenaren, waaronder de gemeente. Het uiteindelijk plan van Rijn Energie c.s. wordt gebaseerd op grondposities van grondeigenaren die mee willen werken aan het energielandschap. De gemeente is er daar één van.

12	9	Indiener vraagt zich af hoeveel procent van de leden van Rijne Energie cs niet binnen een straal van 10x de tiphoogte van een van de 'zoekgebieden wind' woont. Belanghebbenden zijn volgens het arrest van de Raad van State bewoners binnen een straal van 10x de tiphoogte van windturbines!	Dit aspect is niet relevant m.b.t. de NRD en het MER.
12	10	Uitgaande van de 'algemeen geaccepteerde uitgangspunten, modellen en informatie die ten tijde van het opstellen van dit rapport ter beschikking stonden' inzake waardevermindering van woningen in de nabijheid van nieuw te bouwen windturbines, vraagt indiener zich af op hoeveel Rijne Energie c.s. de totale planschade begroot bij particuliere huizenbezitters. Een weloverwogen besluit voor eventuele bouw van windturbines kan niet worden genomen zonder de risico's maar ook de planschade moet volgens indiener in kaart worden gebracht. NB: Planschade is onderzocht door MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT en hierover is gerapporteerd aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal Den Haag, 17 december 2019 in de Structuurvisie Windenergie op land: " .. turbines hoger dan 150 meter gemiddeld leiden tot een relatieve achterblijvende woningwaarde van circa 5%." (NB: voor hogere turbines spreken diverse onderzoeken over een 7% of meer waardeverlies) En ".. In de Omgevingswet wordt dit vervangen door een vast eigen risico van 4% voor schade aan onroerende zaken als gevolg van ruimtelijke ontwikkelingen in de omgeving van de onroerende zaak. Dit betekent dat de ontwikkelaar van een wind- of zonnepark eventueel waardeverlies dat hoger is het eigen risico altijd zal moeten vergoeden aan de woningeigenaar. In het licht van de gevonden resultaten, waaruit blijkt dat hogere windturbines gemiddeld meer relatieve waardedaling tot gevolg hebben, is het aan een windontwikkelaar om een afweging te maken tussen de kostenefficiëntie van hoge turbines en de te verwachten uit te keren	Planschade wordt kwalitatief beschreven voor de alternatieven onder het aspect Economie. Initiatiefnemer zal een kwantitatieve planschadeanalyse laten uitvoeren op basis van het plan waarvoor een bestemmingsplanwijziging wordt aangevraagd. Initiatiefnemers zullen in een vroeg stadium in contact treden met de betrokkenen voor compensatie. Indien er sprake is van planschade, zal deze, met inachtneming van de wettelijke bepalingen, worden vergoed door initiatiefnemer.

		planschade. De verwachting is dat de Omgevingswet in 2021 in werking treedt.” Maar ook: Planschade voor woningen binnen een straal van 500 - 800 meter van een windturbine van 250 meter is aanzienlijk en overstijgt de ondergrens van 5%. Deze kan oplopen naar meer dan 30%. Binnen 500 meter van een woning worden in Nederland zeer weinig turbines gebouwd. Bron: https://www.urbaneconomics.nl/wp-content/uploads/2019/12/Windturbines-zonneparken-en-woningprijzen.pdf	
12	11	Indiener vraagt zich af of Pondera en Rijne Energie c.s. zich realiseren dat geluidsberekeningen slechts zijn gebaseerd op modellen en dat metingen in de praktijk zoals bekend flink kunnen afwijken van gemodelleerde waarden. Wat doen de Gemeente Utrecht en Rijne Energie c.s. als geluidsnormen worden overschreden?	Er wordt geen nulmeting en ook geen andere geluidmetingen uitgevoerd, omdat deze niet betrouwbaar genoeg zijn. Het geluid van de windmolens valt weg in de onnauwkeurigheidsmarges van deze geluidmetingen. Rijne Energie c.s. zal jaarlijks een rapportage opstellen om te laten zien hoe voldaan wordt aan wettelijke normen door het jaar heen. In dit rapport zullen we vooral benoemen: • in welke verschillende modi de turbines hebben gestaan, waaruit onder andere de stilstand vanwege slagschaduw volgt. We zullen verder verkennen op welke wijze slagschaduw transparant inzichtelijke kunnen maken; • Wat we eraan hebben gedaan om de turbines te laten voldoen aan de geluidsnormen; • Berekening van Lden (een type gemiddelde geluidswaarde) zodat inzichtelijk gemaakt wordt dat de turbines voldeden aan de geluidseisen. Daarvoor zullen we de Lden-monitor gebruiken. Dat is een applicatie waarmee alle Enecowindparken worden gemonitord; • Berekening van eventuele andere geluidwaarden waarvoor door de gemeente normen worden gesteld in de omgevingsvergunning. Monitoring en evaluatie is een verplicht onderdeel van de m.e.r.-procedure. In het MER wordt vastgelegd op welke manier monitoring van geluidniveaus, maar ook andere milieuaspecten plaatsvindt.
12	12	Indiener vraagt zich af hoe een NRD en daaropvolgend een MER kan worden gedaan als onvoldoende duidelijk is aan welke normen volgens het Europees Hof moet worden voldaan. Het Ministerie van Economische Zaken zegt naar verwachting 1,5 tot 2 jaar nodig te	Als gevolg van het zogenaamde Nevele-arrest kan op dit moment bij de verdere planvorming inderdaad geen gebruik worden gemaakt van de normen die in het Activiteitenbesluit zijn vastgelegd. Dit zijn de normen voor

		hebben om goed onderbouwde MER-normen te kunnen vaststellen. Als de gemeente Utrecht meent het recht te hebben om op basis van lokale besluitvorming, voorafgaand aan een landelijke norm, al wel te mogen overgaan tot vergunning van windturbine-plaatsingen dan geldt daarbij de voorwaarde dat dan door de gemeente zelf zorgvuldige normstelling daarbij plaatsvindt.	geluid, slagschaduw en externe veiligheid. Het is wel mogelijk dat de lokale overheid gebiedsgerichte normen vast stelt. In het MER zal daarom een brede effectbepaling en beoordeling worden gemaakt voor deze aspecten, zodat – op basis van deze beoordeling – gekomen kan worden tot een locatie specifieke normstelling door de gemeenteraad. Het gemeentelijke proces van het doorlopen van een m.e.r. en het op basis daarvan vaststellen van normen loopt gelijktijdig met het proces van het rijk. Als het rijk eerder normen vaststelt dan dat de gemeente dat kan doen, dan zal de gemeente zich houden aan de normen van het rijk en de ruimte voor lokaal maatwerk die die normen bieden.
12	13	Indiener vraagt zich af welke normen (vooral geluidsnormeringen) er gelden bij een eventuele vergunning door de Gemeente Utrecht. Hoe zijn deze normen vastgesteld? En waarom meent Utrecht deze zorgvuldige normstelling zoveel sneller te kunnen doen dan het Ministerie? Kan bijvoorbeeld afdoende en onderbouwd de keuze dan motiveren in relatie tot het rapport: Twaalf argumenten om de Nederlandse geluidsnorm voor industriële windturbines aan te scherpen van Windwiki?	Zie het antwoord op reactie 12.12.
12	14	De initiatiefnemers beschouwen de genoemde 50 hectare zonnevelden als een realistisch maximum. Omdat er op dit moment bij de grondeigenaren weinig animo is om percelen aan het energielandschap ter beschikking te stellen achten de initiatiefnemers de kans groot dat het energielandschap minder dan 50 hectare zonnevelden zal omvatten. Volgens indiener is het genoemde en gestelde maar ten dele waar en geeft geen eerlijk beeld. Indiener vraagt om het volledig beeld te rapporten in de trend zoals hieronder bijvoorbeeld vermeld. Naast de Gemeente Utrecht, die zelf 2 grondposities beschikbaar wil stellen voor plaatsing van windturbines, is er slechts 1 particuliere grondeigenaar bereid is gevonden zijn perceel t.b.v. mogelijke plaatsing van een windturbine beschikbaar te stellen. Grondeigenaren staan in overgrote mate afwijzend t.a.v. de plannen van consortium Rijne Energie c.s. Zij wensen geen medewerking te verlenen door grondposities ter beschikking te	Rijne Energie c.s. heeft met alle grondeigenaren contact (gehad). Op basis van de gevoerde gesprekken is de conclusie momenteel dat 50 hectare een realistisch maximum is.

		stellen zolang in de plannen naast zonne-energie ook windenergie wordt opgewekt. De grondeigenaren geven aan dat plaatsing van windturbines de ontwikkeling van het gebied voor woningbouw verhinderd dan wel stevig frustreert. Grondeigenaren hebben tegenover het consortium Rijne Energie c.s. wel aangegeven grootschalig gronden ter beschikking te willen stellen t.b.v. de opwekking van zonne-energie. Indien Rijne Energie en de grondeigenaren hierover tot een convenant zouden kunnen komen dan is een aanzienlijk hogere energie-opbrengst dan nu o.b.v. beschikbare grondposities kan worden gerealiseerd mogelijk.	
12	15	Het consortium gebruikt de m.e.r.-procedure om het optimum te vinden tussen enerzijds maximale duurzame energieopwekking en anderzijds de minimale milieu- impact op de omgeving. Indiener meent dat als dit het werkelijk het doel is van de m.e.r. dan zou het aanbod van de grondeigenaren om grootschalig grondposities ter beschikking te stellen indien wordt afgezien van de plaatsing van windturbines zeer welwillend door Rijne Energie opgepakt moeten worden. Als hierover geen convenant kan worden bereikt zal Rijne Energie uitgebreid moeten toelichten waarom het niet is gekomen tot een alleen zon-scenario. Een toelichting in de NRD over de mening van de grondeigenaren (via de zo genaamde Kopgroep) is volgens indiener noodzakelijk om te kunnen beoordelen of men zich maximaal heeft ingespannen voor een evenwichtige besluitvorming.	Zie het antwoord op reactie 12.14.
12	16	Er is nog geen specifieke windturbine geselecteerd. De initiatiefnemers hebben moderne windturbines op het oog met een opgesteld vermogen van tussen de 4,5 en 6 MW Indiener vraagt om op basis van de criteria als hoorbaar - en laagfrequent geluid te benoemen welke turbines, op het moment van de opstelling van de NRD, mogelijk in aanmerking komen. En te benoemen tot welke keuze Rijne Energie zou komen. Indiener vraagt ook om aan te geven dat bij een latere besluitvorming geen voor de omgeving slechtere keuze zal worden gemaakt maar dat er hooguit zal worden gekozen voor turbines die beter presteren dan die waar ten tijde van de NRD zou voor zijn gekozen.	Op dit moment is nog geen keuze gemaakt voor een type turbine. Op basis van de beschikbare turbines, passend binnen het gestelde van het uitnodigingskader, zijn t.b.v. de MER representatieve turbines geselecteerd, met name ten aanzien van het aspect geluid. Een definitieve keuze wordt pas gemaakt op het moment van aanbesteden, waarbij de turbine moet voldoen aan de lokaal vastgestelde normeringen. De keuze voor een bepaalde windturbine zal gemaakt worden aan de hand van de beoordeling naar verschillende criteria waarvan geluid er één is. De gemeente zal normen vaststellen voor de maximale geluidproductie en initiatiefnemer zal zich bij de uiteindelijke turbinekeuze hebben te houden aan de door de gemeente vastgestelde normen.

12	17	Het planMER geeft een onderbouwing van de locaties, waarbij mogelijk ook verschillende locaties (locatiealternatieven) worden onderzocht. Indiener vraagt om ook de andere locaties die zijn overwogen en dan vooral met betrekking tot de 'zoekgebieden Wind' te benoemen. Zowel in Rijnenburg maar met name in Reijerscop zou het gebied ook meer zuidelijk kunnen worden gesitueerd wat de overlast voor bewoners aan de Reijerscop en in De Meern (Veldhuizen en centrum) kan verminderen. De grondpositie van Van der Gun maakt meer zuidelijke plaatsing mogelijk.	In het MER zal worden beschreven hoe tot de locatie Rijnenburg en Reijerscop en de zoekgebieden hierbinnen is gekomen. Het planMER beschrijft vervolgens een aantal alternatieven binnen deze zoekgebieden waarbij de hoeken van het speelveld (energieproductie, landschap, ecologie, leefbaarheid) worden opgezocht. Het projectMER beschrijft vervolgens de milieueffecten van het VKA, dat o.b.v. de alternatieven uit het planMER wordt samengesteld. Het VKA is in ieder geval een opstelling die gebaseerd is op de vastgelegde grondposities.
12	18	De gemeente Utrecht heeft in 2008 via een 'quick-scan'-methode de mogelijkheden voor windenergie binnen haar gemeentegrenzen in kaart gebracht. Via deze methode is gezocht naar gebieden waar lijnopstellingen mogelijk zijn met voldoende afstand tot woningen (400 meter, bij windturbines met 100 m ashoogte) en langs infrastructuur. Het gaat om opstellingen van grote windturbines met een ashoogte van 75 tot 100 meter. Volgens indiener is in dit onderzoek geen rekening gehouden met landschap, toekomstige ontwikkelingen, financiële haalbaarheid, ruimtelijk beleid en visuele impact. Bij het definiëren van de zoekgebieden is de gemeente Utrecht uitgegaan van grote windmolens met een ashoogte van 155 meter en een rotordiameter van 150 meter. Binnen de procedures is dus rekening gehouden met een maximale tiphoogte van windturbines van $(155 + 75) = 230$ meter. Indiener vraagt om een bevestiging hiervan en nog hogere turbines (tot wel 270 meter zoals genoemd onder 4.2.2 op pagina 30 van de NRD) uit te sluiten. Indiener vindt windturbines met een hoogte van 270 meter niet op land horen en al helemaal niet in de achtertuin van de bewoners in Utrecht.	Bij de quick scan in 2008 zijn niet alle relevante ruimtelijke aspecten onderzocht in de wetenschap dat dat bij concrete planuitwerking wel nodig is. In het MER worden wel alle relevante milieuaspecten onderzocht. Bij de besluitvorming over de visie en het uitnodigingskader is altijd aangegeven dat we (nog) geen maximum stellen aan de hoogte van windmolens. We hebben indicatief gerekend met windmolens met een tiphoogte van 223 meter, destijds de standaard. Hierbij zijn de gebruikte afmetingen nooit als maximaal gedefinieerd. Inmiddels zijn er nog grotere windmolens op de markt. Voor het MER worden twee varianten doorgerekend: met windmolens met een tiphoogte van 270 meter en 200 meter. Op basis van de kennis over effecten die het MER oplevert, stelt de gemeenteraad normen vast. Op basis van deze normen zal Rijn Energie c.s. een type windmolen kiezen (aanbesteden). Welk type dat gaat worden, weten we nu dus nog niet. Daarnaast is een grotere rotor zoals indiener stelt niet reden voor een lage bromtoon.
12	19	De effecten van de scenario's op deze (milieu)aspecten van de zonneparken en de windturbines zijn separaat inzichtelijk gemaakt. Hiervoor zijn ter onderbouwing diverse specialistische onderzoeken uitgevoerd, te weten:	Een duiding van de genoemde onderzoeksrapporten is gegeven bij de besluitvorming over de visie en het uitnodigingskader voor energielandschap Rijnenburg en Reijerscop. Daarbij is aangegeven dat de inventariserende natuuronderzoek dienen als basis voor de natuuronderzoeken in het MER die inzicht moeten geven in de effecten van

		- Geluids- en slagschaduwonderzoek voor scenario's Energielandschap n.a.v. raadspraak gemeente Utrecht, 2 oktober 2018, DGMR Industrie, Verkeer en Milieu B.V. - Energielandschap Rijnburg en Rijerscop te Utrecht/Second opinion onderzoek geluid en slagschaduw, 10 september 2019, Cauberg Huygen B.V. - Energielandschap Rijnburg en Reijerscop/Resultaten akoestisch en slagschaduwonderzoek- definitief voorstel voor raad, januari 2020, DGMR Industrie, Verkeer en Milieu B.V. - Notitie watervogels Polder Reijerscop, Heicopsche Polder en Polder IJsselveld, 26 april 2018, Sovon Vogelonderzoek. Indiener ziet graag de duiding van de genoemde rapporten (met name DGMR 10-2018 en Cauberg Huygen 9-2019) en hoe wordt omgegaan met de aanbevelingen en conclusies uit deze rapportages.	windmolens en zonnevelden en mogelijke mitigerende maatregelen. Ook is aangegeven dat de geluidsrapporten van DGMR over de hoorbaarheid hebben geleid tot de conclusie dat we niet uit kunnen sluiten dat de windmolens op bepaalde momenten (met name in de nacht) hoorbaar zijn in de polder en in de wijken in Utrecht en Nieuwegein. Deze hoorbaarheid vindt plaats op momenten van zogenaamd piekgeluid, waarbij de windmolens maximaal geluid produceren en de windrichting ongunstig is voor de omliggende woningen. Deze informatie was beschikbaar toe de raad besloot over de visie en het uitnodigingskader. Aan de raad is toegezegd dat geluidbelasting en de effecten op de gezondheid van windmolens concreter onderzocht wordt in het MER, hetgeen nu dus gebeurt.
12	20	Aangezien bij de NRD en een eventueel opvolgende MER moet worden uitgegaan van de laatste op dat moment relevante gegevens en onderzoeken verzoekt indiener het volgende mee te nemen: - Nog uit te voeren laagfrequent geluid studies (waaronder die nog door RIVM uit te voeren onderzoek) - Onderzoek van professor De Laat (klinisch fysicus en audioloog) van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC). Zie o.a. https://youtu.be/gWYmo_AY0o0 - Onderzoek van Prof. Em. Feenstra Otorhinolaryngology - Erasmus MC. Zie o.a. https://www.youtube.com/watch?v=0-vg6rrHEMw - Onderzoek van de Deense epidemioloog Aslak Poulsen. In een bevolkingsonderzoek onder 500.000 Denen die in de buurt van windturbines wonen, vond Poulsen een licht verhoogde kans op hartfalen en beroertes, als gevolg van blootstelling aan laagfrequent geluid. - Het rapport "Gezondheidseffecten van windturbinegeluid" door dr. D. Bijl, van oktober 2021 in opdracht van Windwiki. - Ook andere onderzoeken die kritisch zijn t.a.v. de geluidsbelasting en gezondheidsrisico's en schade die hierdoor ontstaat. Dus niet alleen de welgevallige rapporten voor opdrachtgever.	Voor het uitvoeren van de milieuonderzoeken en het beschrijven van het aspect gezondheid wordt deugdelijke en zo recent mogelijke informatie gebruikt. Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken. Voor enkele toetspunten berekenen we de immissie per octaafband: per alternatief de woning met de hoogste geluidsbelasting, 1 woning net ten noorden van de A12, als referentiepunt voor de woonkern, hetzelfde voor alle alternatieven. O.a. door aan te geven dat windturbines niet uitzonderlijke LFG bronnen zijn en dit mogelijk in relatie zetten tot andere geluidsbronnen.

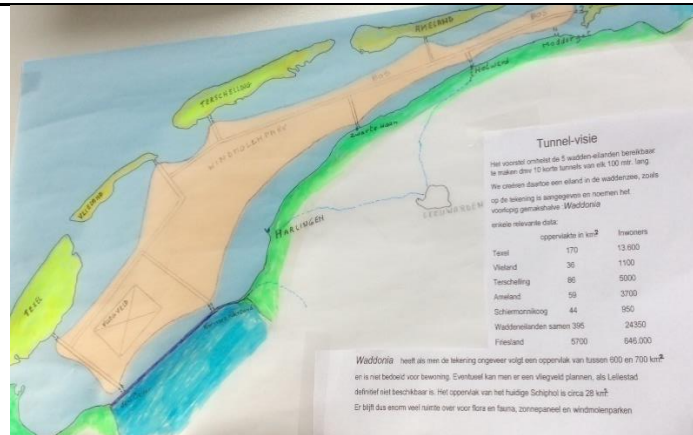
12	21	Het realiseren van het energielandschap heeft effecten op de leefomgeving, welke onder andere ook tot hinder zullen kunnen leiden. In dit kader zijn de effecten van geluid en slagschaduw op gevoelige objecten beschouwd. Onderzocht is wat de effecten zijn, uitgaande van de (toen nog) geldende normen uit het Activiteitenbesluit. Ook is naar het aspect hoorbaarheid gekeken. Hiervoor zijn geen landelijke normen en daarom is in afstemming met de omgeving een projectspecifieke effectbeoordeling uitgewerkt Voor het verder doorlopen van de MER en onverhoopte vergunning moeten gedegen normen over de effecten van geluid op gevoelige objecten worden beschouwd. Indiener vraagt zich af of hier nu wordt gesteld dat de MER zal gaan plaatsvinden (als het aan gemeente Utrecht en Rijne Energie c.s. ligt) op basis van normen uit het Activiteitenbesluit die 'toen nog' maar 'nu niet meer' gelden.	Zie het antwoord op reactie 12.12.
12	22	Indiener merkt op dat als de gemeente haar procedure wil doorzetten zij zelf gedegen onderzoek zal moeten doen en onderbouwde normen zal moeten vaststellen. Indiener vraagt zich af welk onderzoek de gemeente hiertoe heeft gedaan en tot welke normen zij is gekomen.	Zie het antwoord op reactie 12.12.
12	23	Indiener vraagt zich af op basis waarvan de gemeente Utrecht meent zelf op een gedegen manier normen te kunnen vaststellen terwijl het Ministerie van Economische Zaken heeft aangegeven hier 1,5 tot 2 jaar voor nodig te hebben.	Zie antwoord op reactie 12.12.
12	24	Er wordt gesteld dat de gemeente 'in afstemming met de omgeving' een projectspecifieke effectbeoordeling heeft uitgewerkt. Indiener vraagt zich af welke afstemming er heeft plaatsgevonden, met welke partijen en op basis waarvan meent de gemeente Utrecht dat zij een gedegen afstemming heeft gedaan. Volgens indiener heeft er juist géén afstemming met de omgeving plaatsgevonden. De Gemeente heeft eenzijdig het door haar gewenste scenario voor het Energielandschap vastgesteld en zelf de projectbeoordeling gedaan.	De genoemde effectbeoordeling heeft betrekking op de zogenaamde hoorbaarheidsberekeningen. Deze berekeningen zijn uitgevoerd naar aanleiding van zorgen van bewoners van de woonwijken rondom de polders over de hoorbaarheid van windmolens (boven het geluid van de snelweg). Op verzoek van de Buren van Rijnenburg en Reijerscop zijn ook hoorbaarheidsberekeningen uitgevoerd voor woningen in de polders. De conclusie van deze onderzoeken is dat niet uitgesloten kan worden dat de windmolens hoorbaar zijn in de polder en een daaromheen liggende woonwijken.

12	25	Ten opzichte van het conceptvoorstel is het zoekgebied voor windmolens als volgt aangepast: • Het zuidelijke zoekgebied in het middengebied van Rijnenburg is geschrapt. Het niet toestaan van windmolens in het middengebied heeft vooral een positief effect op de woningen langs de Nedereindseweg. Volgens indiener wordt hiermee bevestigd hoever het geluid van de windturbines reikt. Indiener vraagt waarom de woningen langs de Nedereindseweg wel worden ontzien en de bewoners aan de Reijerscop niet of in veel mindere mate.	De reden voor het niet toestaan van windmolens in het middengebied van Rijnenburg is om meer ruimte te bieden voor eventuele toekomstige woningbouw na 2030. De reden hiervoor is niet om de woningen langs de Nedereindseweg te ontzien; dit is wel een gevolg van het besluit om geen windmolens toe te staan in het middengebied.
12	26	De afmetingen van de windturbines, waarbij wordt uitgegaan van windturbines met maximale tiphoogte van 270 meter; Indiener wenst dat de hoogte wordt aangepast naar een maximale hoogte van 230 meter conform het uitnodigingskader zoals is vermeld op pagina 20 van het concept NRD: Bij het definiëren van de zoekgebieden is de gemeente Utrecht uitgegaan van grote windmolens met een ashoogte van 155 meter en een rotordiameter van 150 meter.	Zie het antwoord op reactie 12.18.
12	27	De geluidsnormen van 47 dB Lden en 45 dB Lden zijn afkomstig uit het Omgevingsbesluit en de WHO-norm. De 47dB Lden norm is volgens indiener niet langer van toepassing/geldend. Door de verwijzing naar deze normen verliest de NRD en later mogelijk een MER zijn relevantie. Als de gemeente Utrecht tot nieuwe normen komt/is gekomen, verneemt indiener graag welke dat zijn geworden en hoe deze nieuwe normen, na gedegen onderzoek, tot stand zijn gekomen.	Bepaling van de benodigde mitigatiemaatregelen bij bepaalde geluidniveaus is een hulpmiddel om normen te kunnen bepalen. Daarmee is niet uitgesloten dat een geluidnorm op een ander niveau wordt vastgesteld. Indien dat het voorstel is dan zullen daarvoor mogelijk aanvullende geluidberekeningen gedaan worden. Bij de besluitvorming over het bestemmingsplan of omgevingsplan zal duidelijk zijn welke geluidnormen gehanteerd worden.
12	28	Naast de 47dB Lden is er ook een 41dB LNight norm. Indiener wenst ook een vermelding van deze norm in de NRD en MER. Indiener wenst ook dat het te verwachten geluid in relatie tot de norm voor maximaal nachtelijke geluid in de rapportages wordt opgenomen. Citaat uit de "Factsheet Gezondheidseffecten van windturbinegeluid" van het RIVM: "de bevoegde gezagen moeten nu zelf bepalen en onderbouwen welke normen zij bij hun besluitvorming hanteren. De Afdeling wijst daar expliciet op in haar uitspraak. Zij moeten dus een eigen afweging maken en besluiten	Bij de berekening van een Lden contour wordt rekening gehouden met een afslag gedurende de avonduren en de nacht. De 47 Lden contour zal opgenomen worden in het MER. Inherent aan het toepassen van de Lden berekening is dat gedurende de nachtelijke uren een lagere (Lnight) norm geldt. In de praktijk blijkt daardoor dat wanneer ter plaatse van woningen van derden aan de 47 dB Lden waarde wordt voldaan, ook aan de 41 dB Lnight waarde wordt voldaan.

		welk milieubeschermingsniveau zij in het concrete geval willen bieden. Zij kunnen deze normen opnemen in omgevingsvergunningen en bestemmingsplannen. Deze normen moeten zijn voorzien van een actuele, deugdelijke, op zichzelf staande en op de lokale situatie toegesneden motivering. Aangezien windturbines niet per definitie 's nachts minder herrie maken is de LNight norm volgens indiener leidend in het onderzoek naar de maximale geluidsbelasting.	
12	29	Pondera heeft in een chatoverleg in toelichting op de NRD toegezegd ook wel te kijken naar laagfrequent geluid. Onderzoekster gaf volgens indiener in de Zoom-meeting over de NDR aan dat LFG gewoon onderdeel is en dus onderdeel is van de norm. Ten eerste vraagt indiener welke norm dan wordt gehanteerd. Op pagina 36 vermeldt men nog wel dat men onderzoek zal doen naar het LFG en dat in relatie brengt met geldende gepubliceerd onderzoek. Indiener vraagt om bronvermelding op te nemen van het onderzoek dat wordt gekozen. Het lijkt erop dat er een rapport zal worden geciteerd dat aangeeft dat er niet zo veel nog bekend is en men het dus gewoon onderdeel van de totale geluidsnorm laat zijn. Indiener vraagt of Pondera bereid is om ook de kritische rapportages over laagfrequent geluid te citeren en niet slechts de makkelijkste aan te halen. Ook de Gemeenteraad van Utrecht geeft aan dit een zwaarwegend punt te vinden.	Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken. Voor enkele toetspunten berekenen we de immissie per octaafband: per alternatief de woning met de hoogste geluidsbelasting, 1 woning net ten noorden van de A12, als referentiepunt voor de woonkern, hetzelfde voor alle alternatieven. O.a. door aan te geven dat windturbines niet uitzonderlijke LFG bronnen zijn en dit mogelijk in relatie zetten tot andere geluidsbronnen.
12	30	Eventuele planschade en effect op vastgoedwaarde (kwalitatief). Bij een planbeoordeling kijk je niet alleen naar de kwalitatieve aspecten maar juist ook naar de kwantitatieve. Er zijn diverse rapportages over planschade door Windturbines op land. Indiener ziet graag dat in de NRD ook een berekening van de te verwachten planschade per scenario wordt opgenomen. Indiener vraagt ook om rekening te houden met claims van grondeigenaren die grondposities hebben gekocht voor woningbouw.	Planschade wordt kwalitatief beschreven voor de alternatieven onder het aspect Economie. Initiatiefnemer zal een kwantitatieve planschadeanalyse laten uitvoeren op basis van het plan waarvoor een bestemmingsplanwijziging wordt aangevraagd. Initiatiefnemers zullen in een vroeg stadium in contact treden met de betrokkenen voor compensatie. Indien er sprake is van planschade, zal deze, met inachtneming van de wettelijke bepalingen, worden vergoed door initiatiefnemer.

		Het MER zal voor de betreffende aspecten ook het relevante beleidskader schetsen. Hierbij speelt voor de milieuaspecten geluid, slagschaduw en externe veiligheid de recente uitspraak van de Raad van State (zie kader 4.1) een belangrijke rol.	Grondeigenaren die grondposities hebben gekocht voor woningbouw hebben landbouwgrond gekocht. Een eventuele claim van deze grondspeculanten zal dan ook beoordeeld worden naar de huidige bestemming van deze gronden, namelijk landbouw en niet woningbouw.
12	31	Kader 4.1 niet in het rapport opgenomen! Graag alsnog doen.	De verwijzing is inderdaad onjuist. Bedoeld wordt kader 5.1.
12	32	Totdat die beoordeling is gemaakt en verankerd in wetgeving (een proces dat naar verwachting van de Staatssecretaris circa 1,5 – 2 jaar zal duren) mogen de algemene normen uit het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling niet zonder meer worden gebruikt bij de beoordeling van de ruimtelijke aanvaardbaarheid van een nieuw bestemmingsplan en/of vergunbaarheid van een omgevingsvergunning vanuit het oogpunt van de bescherming van het milieu. Bovendien: In de Raadsinformatiebrief van 10 december 2021 inzake Voortgang energielandschap Rijnenburg en Reijerscop schrijft de gemeente: “Door de uitspraak van de Raad van State, volgend op het Nevele-arrest, bestaat de kans dat uw raad zelf normen vast moet stellen voor geluid en slagschaduw van windmolens. We zorgen ervoor dat het MER voldoende onderbouwing bevat om deze normen vast te kunnen stellen.” Indiener vraagt zich af hoe de gemeente omgaat met de (voorheen wettelijke maar nu niet meer van toepassing zijnde) maximale geluidsnormen van 47 dB Lden en 41 dB LNight die niet meer gelden. En wat voor effect heeft dit dan op de NRD en MER?	Dit heeft in zoverre geen effect op de NRD en het MER omdat dit al bekend was voordat de NRD werd opgesteld. De NRD en het MER is juist zo ingestoken dat (het MER) straks de onderbouwing kan bieden voor het vaststellen van een lokale norm.
12	33	Indiener vindt het niet meer dan gepast dat de Gemeente zich ten minste conformeert aan de nieuwe landelijke normen die nader bepaald worden door het Ministerie van Economische Zaken. Een landelijke NRD-procedure daartoe is vrijwel gelijktijdig gestart met het proces dat Utrecht en Rijn Energie c.s. nu gaan doorlopen. Indiening van zienswijze en vragen voor de landelijke NRD loopt tot medio februari 2022.	Vooralsnog gaan we ervanuit dat de gemeente zelf normen vast moet stellen. Mocht het zo zijn dat het Rijk normen vaststelt voordat de gemeente dat heeft gedaan, dan zullen we ons conformeren aan de normen van het rijk en de ruimte die het rijk biedt om als gemeente maatwerknormen vast te stellen.
12	34	Indiener vraagt zich af of het met het oog op de aanstaande gemeenteraadsverkiezingen niet verstandiger is even te wachten met het initiëren van de NRD en verdere afspraken maken over dure onderzoeken en procedures tot we na de verkiezingen weten	De initiatiefnemer Rijn Energie c.s. heeft aan de gemeente gevraagd de m.e.r.-procedure te starten voor haar initiatief. Dit initiatief past binnen de door de gemeenteraad vastgestelde kaders van het Uitnodigingskader en daarom is er geen reden om dit verzoek te weigeren. Wij vinden het ook

		of er nog een College komt dat de planontwikkeling voor Energiepark Rijnenburg wel wil voortzetten. Opmerking: De gemeente zou nu zich kunnen committeren voor honderdduizenden Euro's kostende onderzoeken en procedures die over 3 maanden niet langer relevant blijken.	een goede zaak dat een nieuwe raad besluiten over het energielandschap kan baseren op actuele en meer gedetailleerde milieu-informatie.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken. - De maximale geluidsniveaus brengen we in beeld bij het zogenaamde voorkeursalternatief. - De effecten van de verschillende alternatieven op een mogelijk toekomstig roeiwater en woningbouw in Rijnenburg worden middels een scenario beschreven.
2.13 Indiener 13			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
13	1	Indiener is geen voorstander van windmolens maar kennelijk is het niet tegen te houden en als het dan toch moet, liever een zinvolle locatie. Het schijnt dat de overheid alle provincies heeft verplicht een aantal te plaatsen en dat roept overal weerstand op, want niemand wil ze in z'n eigen achtertuin. Waddonia is de betere oplossing en leg dan ook het nieuwe Schiphol aan Mocht men tot de conclusie komen dat een kerncentrale onvermijdelijk is, dan is daar ook nog voldoende ruimte voor. Ook is er de mogelijkheid om het plan 'ir. Lieveense' voor het opwekken van duurzame energie tot uitvoer te brengen. Waddonia wordt dan terecht een energie-eiland. De flora en fauna zal zich moeten aanpassen maar er doen ook nieuwe mogelijkheden op. Gigantisch veel ruimte voor het plaatsen van windmolens en zonnepanelen en het leggen van kabels is een fluitje van een cent. Waddonia lost meerdere problemen tegelijk op. Hopelijk durft straks het nieuwe kabinet het wel aan.	De gemeente Utrecht kan geen besluiten nemen over gronden buiten de gemeentegrens. Vanwege deze reden nemen we dit verzoek niet mee in het MER.

			
13	2	IJburg: windmolens dicht bij woongebied wel degelijk riskant Ruim honderd artsen waarschuwen dat de gezondheidsrisico's van de windmolens die Amsterdam wil bouwen langs de stadsrand worden onderschat. Het RIVM-onderzoek waardoor het stadsbestuur zich laat geruststellen zegt volgens hen niets over de Amsterdamse situatie, aldus indiener.	In het MER wordt zorgvuldig onderzoek gedaan naar de milieueffecten (waaronder gezondheidseffecten) van het ingediende initiatief van Rijne Energie c.s. Dit initiatief heeft betrekking op een gebied in de regio Utrecht.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER.
2.14 Indiener 14			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
14	1	Maximum hoogte Indiener vindt het onacceptabel dat er in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau geen maximumtiphoogte voor windmolens is opgenomen, aangezien er steeds hogere windmolens van wel 270 meter beschikbaar zijn. Indiener wil geen windmolens van 2,5 maal de Domtoren in Rijnenburg. De windmolens zijn slechts 100 meter lager zijn dan de Gerbrandytoren. Indiener maakt zich ernstige zorgen om zowel de slagschaduw als de geluidsoverlast (waaronder lage bromtonen die slapen onmogelijk maken). Bovendien dreigt een verlies van 7% van de woningwaarde van koopwoningen in een straal van ruim twee kilometer van de windmolens, waar de koopwoning van indiener binnen valt. Indiener	Bij de besluitvorming over de visie en het uitnodigingskader is altijd aangegeven dat we (nog) geen maximum stellen aan de hoogte van windmolens. We hebben indicatief gerekend met windmolens met een tiphoogte van 223 meter, destijds de standaard. Hierbij zijn de gebruikte afmetingen nooit als maximaal gedefinieerd. Inmiddels zijn er nog grotere windmolens op de markt. Voor het MER worden twee varianten doorgerekend: met windmolens met een tiphoogte van 270 meter en 200 meter. Op basis van de kennis over effecten die het MER oplevert, stelt de gemeenteraad normen vast. Op basis van deze normen zal Rijne Energie c.s. een type windmolen kiezen (aanbesteden). Welk type dat gaat worden, weten we nu dus nog niet.

		heeft in 2019 een hoge prijs betaald voor onze koopwoning in Nieuwegein Zuilenstein en heeft bezwaar tegen deze plannen. Volgens indiener moet de maximumtiphoogte van de windmolens worden onderzocht en beperkt tot een hoogte van 100 meter. Alle andere nadelen zoals geluidsoverlast in alle vormen moet worden onderzocht. De grenzen van het zoekgebied voor windmolens zou moeten worden verruimd tot minimaal 3000 meter in plaats van de 800 meter die nu wordt aangehouden tot de woonwijken van De Meern, Nieuwegein en IJsselstein. Ook zou een alternatieve locatie voor de windmolens moeten worden onderzocht, en er zou een schadefonds voor geleden schade in de vorm van lagere woningwaarde in moet worden gesteld. Bovendien moeten de burgers beter worden geïnformeerd, aldus indiener.	Planschade wordt kwalitatief beschreven voor de alternatieven onder het aspect Economie. Initiatiefnemer zal een planschade analyse laten uitvoeren op basis van het plan waarvoor een bestemmingsplanwijziging wordt aangevraagd. Initiatiefnemers zullen in een vroeg stadium in contact treden met de betrokkenen voor compensatie. Indien er sprake is van planschade, zal deze, met inachtneming van de wettelijke bepalingen, worden vergoed door initiatiefnemer. Het initiatief van Rijne Energie past binnen de zoekgebieden van het Uitnodigingskader van het Energielandschap. Er wordt geen alternatieve locatie voor windmolens gezocht.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER.

2.15 Indiener 15

Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
15	1	Modelvliegveld In het doelgebied is een modelvliegveld gevestigd. In principe zijn de activiteiten van dit vliegveld te verenigen met de plannen van het energielandschap. Het veld is gelegen aan de Ringkade, kadastraal bekend bij gemeente Utrecht, sectie D, nummers 85 en 86. Onderdeel van de omgevingsvergunning is een ruimtelijke onderbouwing met daarbij ook een akoestisch rapport. Daarbij is uitgegaan van de aanbevelingen van de Handreiking Industrielawaai en Vergunningverlening voor landelijk gebied. Dit is in een rekenmodel toegepast en geeft als resultaat een bepaalde hoeveelheid geluidsruijme die gebruikt mag worden om te voldoen aan de normen. Graag ziet indiener dat het onderzoek voor het energielandschap deze situatie als nulsituatie meeneemt in de berekening van de geluidsruijme voor de windmolens in het relevante zoekgebied.	Geluid van een modelvliegclub, is een zeer plaatselijk effect waardoor naar verwachting maar enkele woningen beïnvloed worden. Daarom nemen we deze bron niet mee bij het in beeld brengen van de geluidssituatie, Voor het inzichtelijk maken van de gezondheidseffecten als gevolg van cumulatie met andere geluidsbronnen wordt de GES-methodiek gehanteerd. GES staat voor Gezondheidseffectscreening. GES is ontwikkeld om bij ruimtelijke planvorming in beeld te brengen wat de werkelijke gezondheidsrisico's zijn rondom enkele milieufactoren, in aanvulling op wettelijke milieunormen of afspraken, die lang niet altijd voldoende zijn om risico's en klachten te vermijden. Niet alleen de feitelijke kwaliteit in de omgeving wordt daarbij in aanmerking genomen, maar ook het aantal blootgestelde mensen. Vijf bronnen (bedrijven, wegverkeer, railverkeer, waterverkeer en vliegverkeer) worden beoordeeld op een aantal milieusegmenten. Dit geeft een beeld van de grootte van het gezondheidseffect (GES-score) en het aantal mensen dat er last van heeft (woningscore) (bron infomill.nl). Het geluid van de modelvliegclub heeft daar geen effect op.

		Conclusie	Deze zienswijze leidt niet tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER.
2.16 Indiener 16			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
16	1	Gelijklopende inhoud als reactie nummer 14	Zie reactie nummer 14
2.17 Indiener 17			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
17	1	Gaarne ziet indiener een opsomming tegemoet van de uitgangspunten, modellen en informatie waarop Pondera het rapport baseert.	Onderzoeksuitgangspunten zijn in de NRD op hoofdlijnen beschreven en worden in het MER en bijlagerapporten gedetailleerder toegelicht.
17	2	Als er nu al een beroep wordt gedaan op de onnauwkeurigheid en de onzekerheden van de uitkomsten, waaruit blijkt dan dat straks door de Gemeente een juiste, betrouwbare en evenwichtige afweging gemaakt kan worden, aldus indiener.	Initiatiefnemers weten het beste hoe een plan er uit komt te zien en hebben ook de verantwoordelijkheid om hiervan de milieueffecten in kaart te brengen. Daarom is Rijne Energie c.s. opdrachtgever voor het MER. De NRD is opgesteld door het bureau Pondera, het MER wordt opgesteld door het bureau Bosch en van Rijn. Beiden zijn erkende onderzoeksbureaus en wij gaan uit van hun deskundigheid. De gemeente is bevoegd gezag voor zowel NRD en MER en toetst de resultaten van de onderzoeken en het uiteindelijke MER. Daarnaast brengt de onafhankelijke Commissie voor de m.e.r. advies uit op zowel de NRD als het MER. Hiermee is wat ons betreft een kwalitatief goed MER geborgd. In beginsel mag van afgegaan worden op het deskundigenadvies, Dit is slechts anders als er concrete aanknopingspunten voor twijfel aan de juistheid of volledigheid naar voren worden gebracht (zie bijv. Rb. Midden-Nederland 10 oktober 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:5145, ABRvS 6 maart 2019, ECLI:NL:RVS:2019:728 en ABRvS 16 juni 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1269, r.o. 9).
17	3	Indiener vraagt zich af welke garanties Pondera geeft voor de betrouwbaarheid van de cijfers.	De NRD, opgesteld door Pondera, beschrijft de onderzoeksopgave. De onderzoeken zelf en beschrijving van milieueffecten dient nog plaats te vinden. Pondera hoeft hierover geen verantwoording af te leggen want dit onderzoek wordt gedaan door Bosch en van Rijn.
17	4	Indiener vraagt zich af hoe Rijne Energie c.s. /de Gemeente is gekomen tot de keuze van Pondera voor de uitvoering van de NRD.	Op basis van een offerte-vergelijking met andere bureaus is Pondera door Rijne Energie c.s. geselecteerd om de NRD op te stellen.

17	5	Indiener vraagt zich af welke betrokkenheid bestuurders van Rijne Energie c.s. en de hiervan deel uitmakende organisaties hebben bij Pondera?	De bestuursleden van het consortium Rijne Energie c.s. hebben geen functies bij of aandelen in Pondera.
17	6	Indiener vraagt zich af welke betrokkenheid bestuurders of medewerkers van Pondera hebben met Rijne Energie c.s. en/of de Gemeente Utrecht.	Bestuurders en medewerkers van Pondera hebben geen bestuursfuncties bij Rijne Energie c.s. en zijn ook niet werkzaam bij de gemeente. Het is niet uitgesloten dat medewerkers van Pondera lid zijn van Rijne Energie. Dit lidmaatschap staat namelijk open voor alle inwoners van Utrecht en buurgemeenten.
17	7	Indiener vraagt of Pondera de afgelopen 3 jaren eerdere opdrachten heeft uitgevoerd voor de gemeente Utrecht. En zo ja, voor welk totaalbedrag in over de periode van 2019 t/m 2021?	Dit is geen relevante vraag in het kader van de NRD en de m.e.r.-procedure.
17	8	Indiener vraagt of er een onafhankelijk onderzoek is gedaan of schrijft men een rapport in opdracht van en naar de hand van Rijne Energie c.s. en/of de Gemeente Utrecht als mede-initiatiefnemer van het Energielandschap. Op welke wijze wordt dat zichtbaar gemaakt?	Zie het antwoord op reactie 17.2
17	9	Als de NRD en MER worden uitgevoerd door Pondera en beide rapporten worden beoordeeld door Gemeente Utrecht die als mede-initiatiefnemer zich profileert hoe kan er dan sprake zijn van objectieve onderzoeken en – beoordeling?	Zie het antwoord op reactie 17.2
17	10	Indiener vraagt of het klopt dat Pondera lid is van de Nederlandse WindEnergie Associatie, NWEA. Hiermee zou Pondera zich naar de mening van indiener diskwalificeren als onafhankelijke partij voor de uitvoering van de NRD en wellicht later een MER omdat zij als lid van de NWEA een bepleit voorstander is van 'Wind op land'. Graag wenst indiener een reactie op deze stelling.	Zie het antwoord op reactie 17.2
17	11	In het Uitnodigingskader heeft de Gemeente Utrecht een eis opgenomen dat windturbines op een afstand van tenminste 800 meter van de bestaande woonkernen worden geplaatst. Indiener vraagt of in de onderzoeken is meegenomen dat bij plaatsing van windturbines voor ten minste 20 jaar (geplande subsidieperiode) er dus ook geen nieuwbouw van woningen zal kunnen plaatsvinden in Rijnenburg.	De mate waarin woningbouw in het zuiden en met name het midden van Rijnenburg verenigbaar is met windmolens zal afhangen van de fasering van de woningbouw (voor of na het tijdelijk energielandschap) en de normen die de gemeenteraad vast gaat stellen voor de windmolens. Het is niet gezegd dat dat een norm van 800 meter zal zijn.

17	12	Indiener vraagt of er een mogelijkheid is om de businesscase van Rijne Energie t.a.v. de windmolens, zelfs na 20 jaar, te verlengen.	De raad heeft besloten om ruimte te bieden voor een tijdelijk energielandschap voor zolang als dat nodig is voor de business case. Over de periode daarna zijn nog geen besluiten genomen.
17	13	Indiener vraagt welke rendementseisen er door de Gemeente Utrecht zijn toegezegd aan Rijn Energie c.s. nu Rijn Energie zij risicovolle gelden aan het werven is.	De gemeente Utrecht heeft geen rendementseisen toegezegd aan Rijn Energie c.s. Het is aan de initiatiefnemer zelf om te bepalen of het initiatief rendabel genoeg is.
17	14	Indiener vraagt welke invloed het verhogen van de tiphoogte naar 270 meter heeft op de businesscase. Graag verneemt indiener of dit geen verkeerde driver is en de opdracht daarmee juist financieel gedreven wordt.	Grotere windmolens hebben een veel grotere opbrengst. Dat is goed voor zowel de doelstelling van het project om zoveel mogelijk duurzame energie te produceren als voor de business case. De MER zal uitwijzen of grotere windmolens gepaard gaat met negatieve milieueffecten.
17	15	Indiener vraagt waarom er wordt gesproken over een tijdelijk energielandschap en wordt er niet gezegd dat het een tijdelijke situatie is tot maximaal 2040 inclusief het ontmantelen van de windturbines en zonnepanelen.	De gemeenteraad heeft opdracht gegeven voor een tijdelijk energielandschap, zodat de polders na deze tijdelijkheid ook gebruikt kunnen worden voor andere functies die nodig zijn voor de groei van de stad zoals opgenomen in de Ruimtelijke Strategie Utrecht. Een energielandschap kan alleen gerealiseerd worden als de exploitatieduur voldoende lang is om de kosten terug te verdienen. Daarom is wel de lengte van de tijdelijkheid bepaald (zo lang als nodig is voor een rendabele business case) in het raadsbesluit over visie en uitnodigingskader en niet het eindmoment.
17	16	Al je in 2040 grootschalig wilt bouwen, hoe kan het dan dat het termijn voor de businesscase 20 jaar is en zelf nog verlengd kan worden, aldus indiener.	Zie het antwoord op reacties 7.12 en 17.15.
17	17	Indiener wil graag onderzocht hebben wat de 'tippelzone Rijnenburg' voor een invloed heeft op de woonbeleving van de bewoners in de omgeving – straal 2 kilometer – van de windturbines.	In het MER worden de effecten op gezondheid onderzocht en worden visualisaties gemaakt om een indruk te krijgen van het zicht op de windmolens. Op basis hiervan denken wij zo goed als mogelijk inzicht te geven in de verandering van de woonbeleving.
17	18	Indiener vraagt zich af in hoeverre de zoekgebieden voor windturbines is bepaald door de twee eigen grondposities die de Gemeente Utrecht inbrengt.	De zoekgebieden zijn vastgelegd in het Uitnodigingskader. De grondposities van de gemeente hebben daar geen invloed op gehad.
17	19	Indiener vraagt zich af hoeveel procent van de leden van Rijn Energie c.s. niet binnen een straal van 10x de tiphoogte van een van de 'zoekgebieden wind' woont. Ter info: Belanghebbenden zijn	Dit is geen relevante vraag in het kader van de NRD.

		volgens arrest van de Raad van State bewoners binnen een straal van 10x de tiphoogte van windturbines.	
17	20	Indiener vraagt zich af uit welk onderzoek blijkt dat er gedragenheid is voor de plannen bij de bewoners in de omgeving van waar de turbines moeten komen. Als er zo'n onderzoek niet is dan moet dit alsnog onderzocht worden.	Het is aan de gemeenteraad om te bepalen of het draagvlak voor windturbines voldoende is om goedkeuring te geven aan de plannen. Bij de besluitvorming van de raad zullen de onderzoeksresultaten van het MER, waaronder het effect op de gezondheid, betrokken worden.
17	21	Indiener vraagt zich af op welke wetenschappelijke wijze Pondera en Rijne Energie c.s. het geluidseffect op de omgeving (en vooral de woningen en bewoners) gaan berekenen.	Ondanks dat de geluidsnormen niet meer gelden blijft het Reken- en Meetvoorschrift van kracht. Dit voorschrift is vastgelegd in afdeling 3.2.3 van het Activiteitenbesluit milieubeheer en artikel 3.2.3 van de Activiteitenregeling milieubeheer, inclusief bijlage 4 daarbij (Reken- en meetvoorschrift windturbines). Het reken- en meetvoorschrift is tot stand gekomen op basis van wetenschappelijke inzichten. De te hanteren rekenmethode, de te hanteren aannames en de resultaten worden beschreven in het op te stellen akoestisch onderzoek. Via de volgende link is een uitgebreide toelichting op de rekenmethodiek te vinden: https://wetten.overheid.nl/BWBR0022830/2021-10-16#Bijlage4
17	22	Indiener vraagt zich af wat Rijne Energie c.s. doet als geluidsnormen worden overschreden. Welke invloed hebben de bewoners in de omgeving daarop en wat zijn de restricties als de overschrijdingen structureel zijn?	Ook in de beheerfase (als het Energielandschap gerealiseerd is) kunnen omwonenden invloed uitoefenen. Bij Rijne Energie of de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)/Omgevingsdienst kunnen omwonenden te recht met vragen en klachten. Ze kunnen zitting nemen in het bestuur van het Gebiedsfonds of ideeën voor het fonds in dienen. Of lid worden van Rijne Energie of De Windvogel en zo mee te beslissen over beheersbeslissingen. Rijne Energie c.s. zal jaarlijks een rapportage opstellen om te laten zien hoe voldaan wordt aan wettelijke normen door het jaar heen. In dit rapport zullen we vooral benoemen: • in welke verschillende modi de turbines hebben gestaan, waaruit onder andere de stilstand vanwege slagschaduw volgt. We zullen verder verkennen op welke wijze slagschaduw transparant inzichtelijk kunnen maken; • Wat we eraan hebben gedaan om de turbines te laten voldoen aan de geluidsnormen; • Berekening van Lden (een type gemiddelde geluidswaarde) zodat inzichtelijk gemaakt wordt dat de turbines voldeden aan de geluidseisen. Daarvoor zullen we de Lden-monitor gebruiken. Dat is een applicatie waarmee alle Enecowindparken worden gemonitord;

			Berekening van eventuele andere geluidwaarden waarvoor door de gemeente normen worden gesteld in de omgevingsvergunning. Structurele overschrijdingen worden in het kader van de verleende vergunning ook besproken met het bevoegde gezag.
17	23	Rijne-Energie geeft aan dat haar leden uit de regio Utrecht komen. Indiener vraagt zich af welk percentage daarvan uit de directe omgeving van Rijnenburg komt en in welke mate dit percentage (aantal leden) staat in relatie tot het aantal directe bewoners in de omgeving van Rijnenburg. Welk percentage vindt de Gemeente daarin acceptabel om te weten dat de plannen gesteund worden. Met andere woorden: is het lidmaatschap van Rijne-Energie niet vooral financieel gedreven en vindt de Gemeente dat acceptabel? Aldus indiener.	Dit is geen relevante vraag in het kader van de NRD en het MER.
17	24	Indiener vraagt zich af welke invloed de ondercapaciteit van het stroomnet heeft op de realisatie van de plannen en de businesscase.	De effecten op de netaansluiting worden in het MER niet onderzocht omdat dit geen effect heeft op het milieu. Als een project niet kan worden aangesloten op het centrale elektriciteitsnet, dan zal er een andere manier gevonden moeten worden om de energie af te kunnen nemen, bijvoorbeeld met een decentraal elektriciteitsnet of waterstofproductie. Het is een wettelijke plicht van de netbeheerder om ervoor te zorgen dat nieuwe aansluitingen niet leiden tot stroomuitval.
17	25	Indiener vraagt zich af wat de invloed is van de windturbines op de opbrengst van de zonnevelden die aan de noordkant van Rijnenburg gepland zijn.	Door schaduwwerking zal er invloed zijn op de productie van de zonnevelden. Ervaring uit andere projecten leert dat de effecten beperkt zullen zijn.
17	26	Indiener vraagt zich af hoe een NRD en daaropvolgend een MER kan worden gedaan als onvoldoende duidelijk is aan welke normen volgens het Europees Hof moet worden voldaan. Het Ministerie van zegt naar verwachting 1,5 tot 2 jaar nodig te hebben om goed onderbouwde MER-normen te kunnen vaststellen. Indien de gemeente Utrecht meent het recht te hebben om op basis van lokale besluitvorming, voorafgaand aan een landelijke norm, al wel te mogen overgaan tot vergunning van windturbine-plaatsingen dan geldt daarbij de voorwaarde dat dan door de gemeente zelf zorgvuldige normstelling daarbij plaatsvindt.	Als gevolg van het zogenaamde Nevele-arrest kan op dit moment bij de verdere planvorming geen gebruik worden gemaakt van de normen die in het Activiteitenbesluit zijn vastgelegd. Dit zijn de normen voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid. Het is wel mogelijk dat de lokale overheid gebiedsgerichte normen vaststelt. In het MER zal daarom een brede effectbepaling en beoordeling worden gemaakt voor deze aspecten, zodat – op basis van deze beoordeling – gekomen kan worden tot een locatie specifieke normstelling door de gemeenteraad. Dezelfde volgorde wordt gevolgd door het rijk: eerst een MER en dan de normen vaststellen.

17	27	In de omgeving van Utrecht is sprake van veel vliegverkeer. Indiener vraagt zich af op welke wijze de hinder hiervan wordt meegenomen in de (cumulatieve) berekeningen (vliegverkeer, A12, A2, windturbines).	Voor de cumulatieve geluidsberekeningen wordt gebruikt gemaakt van de kaart 'geluid in Nederland' van het RIVM. Hierin worden alle geluidsbronnen samengevoegd. Vliegverkeer is daar onderdeel van.
17	28	Indiener vraagt zich af waarom de kavelstructuur in stand wordt gehouden als je weet dat deze richting 2040 gaat wijzigen. Welke meerkosten dat met zich meebrengt?	We weten nu nog niet of de kavelstructuur richting 2040 gaat veranderen. Dat hangt af van de functie die Rijnenburg gaat krijgen voor de groei van de stad. Het energielandschap is tijdelijk en de maatregelen moeten omkeerbaar zijn. Daarom is ervoor gekozen om de kavelstructuur in het tijdelijke energielandschap in stand te houden. Consequentie hiervan is ook dat het energielandschap een minder ingewikkelde opgave heeft voor compensatie van waterberging en natuurwaarden die verbonden zijn met de slotenstructuur.
17	29	Indiener vraagt zich af welke normen (vooral geluidsnormeringen) er gelden bij een eventuele vergunning door de Gemeente Utrecht. Hoe zijn deze normen vastgesteld? En waarom meent Utrecht deze zorgvuldige normstelling zoveel sneller te (hebben) kunnen doen dan het Ministerie?	Aan de normstelling voor windmolens ligt de volgende vraag ten grondslag: welke mate van belasting van het milieu en de gezondheid zijn acceptabel gezien het belang van windmolens voor een duurzame energievoorziening. Door nu in het MER de effecten van windmolens goed in beeld te brengen, kan straks een zorgvuldig afgewogen voorstel voor normstelling en bijbehorende effecten, aan de gemeenteraad voorgelegd worden ter besluitvorming. Mocht het zo zijn dat het Rijk normen vaststelt voordat de gemeente dat heeft gedaan, dan zullen we ons conformeren aan de normen van het rijk en de ruimte die het rijk biedt om als gemeente maatwerknormen vast te stellen.
17	30	Indiener vraagt of de gemeente Utrecht erkent dat sprake is van een verstrengeling van belangen nu zij optreedt als mogelijke verhuurder van gronden aan Rijn Energie c.s. voor plaatsing van windturbines en de beoordeling van een eventuele toekomstige MER en bevoegd is voor het aanpassen van het bestemmingsplan voor de polder Rijnenburg.	Het gebeurt vaker dat gemeenten bij een ontwikkeling zowel de rol heeft van grondeigenaar als van bevoegd gezag. De beleidskaders voor gronduitgifte en de bestuurlijke besluitvorming over bestemmingsplannen is hierop ingericht, waardoor deze situatie geen reden is om uit de gaan van onacceptabel belangenverstrengeling.
17	31	Indiener vraagt waarom de gemeente niet wil meewerken aan het realiseren van alleen zonnevelden zonder windturbines, wetende dat de grondeigenaren alleen mee willen werken als er geen windturbines komen.	De gemeente werkt mee aan elk plan dat past binnen het uitnodigingskader en het initiatief voorstel van de geselecteerde initiatiefnemer. De gemeente is niet voornemens een afweging te maken tussen windmolens op zonnevelden.

17	32	Indiener vraagt zich af wat de meerkosten zijn voor het benaderen van de gronden waar de windmolens moeten komen als de grondeigenaren niet meewerken.	Dat zal uitgezocht worden nadat er een voorkeursalternatief is gekozen en bekend is welke grondeigenaren meewerken aan het plan. Deze vraag is geen onderdeel van het MER.
17	33	Het consortium gebruikt de m.e.r.-procedure om het optimum te vinden tussen enerzijds maximale duurzame energieopwekking en anderzijds de minimale milieu- impact op de omgeving. Indiener leest hier vooral dat dit financieel gedreven is. Waaruit volgens indiener blijkt dat de Gemeente het eigenlijk niet belangrijk vindt wat de businesscase is. Is dit niet een verantwoordelijkheid van de initiatiefnemers en de investeerders zelf, vraagt indiener zich af.	Het is inderdaad de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer om te borgen dat de business case voldoende is. De gemeente is zich er wel van bewust dat de business case beïnvloed wordt door normen en kaders van de gemeente. Als die niet redelijk en uitvoerbaar zijn, dan kan het project niet uitgevoerd worden. Voor de gemeente is de m.e.r.-procedure van belang om een afweging te maken tussen het belang van duurzame energieopwekking (doelbereik) en de daarbij horende milieu- impact op de omgeving. Het doelbereik is niet belangrijker dan de effecten of andersom.
17	34	Indiener vraagt zich af op basis van welke criteria mogelijke windturbines worden geselecteerd en welke zwaarte in de afweging zij hebben. Bijvoorbeeld is het belangrijker dat zij minimaal laagfrequent geluid produceren of dat zij een hogere energieopbrengst hebben?	Er zal door Rijne Energie c.s. een afweging gemaakt worden op basis van geluid, productie en investeringskosten. De eisen in het uitnodigingskader (w.o. geluidarme windturbines) en de normen die opgenomen worden in omgevingsplan (of bestemmingsplan) en de omgevingsvergunning zijn daarbij kaderstellend.
17	35	Indiener vraagt zich af als de windturbines er gaan komen op welke wijze bewoners in de omgeving dan invloed hebben op het stilzetten van de wieken.	Er zal een stilstandregeling getroffen worden om te voldoen aan de eis van bijna 0-uren slagschaduw. Deze dient nader uitgewerkt te worden. Tevens zullen de turbines moeten voldoen aan de lokaal vastgestelde norm. Ook in de beheefase (als het Energielandschap gerealiseerd is) kunnen omwonenden invloed uitoefenen. Bij Rijne Energie of de Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)/Omgevingsdienst kunnen omwonenden te recht met vragen en klachten. Ze kunnen zitting nemen in het bestuur van het Gebiedsfonds of ideeën voor het fonds in dienen. Of lid worden van Rijne Energie of De Windvogel en zo mee te beslissen over beheersbeslissingen.
17	36	Binnen de procedures en de quick-scan in 2018 is rekening gehouden met een masthoogte van 155 meter en een tiphoogte van 230 meter. De huidige wethouder van Energie heeft inmiddels besloten om een tiphoogte van 270 meter toe te staan. Indiener zou graag een toelichting/verklaring willen welke bevoegdheid de wethouder in deze heeft maar ook welke garanties er worden gegeven dat er – omdat het goed is voor de businesscase – de tiphoogte straks niet nog hoger worden.	In het MER worden de milieueffecten onderzocht van windmolens met een tiphoogte van 270 meter en 200 meter. Op deze manier kan het verschil in milieueffecten van verschillende typen windmolens vergeleken worden. De gemeente (en dus ook niet de wethouder) hebben nog geen besluit genomen over de maximale hoogte van windturbines. Voor beide types wordt in het MER de energieopbrengst berekend, de geluidbelasting bepaald en een visualisatie gemaakt. Op basis van deze informatie kan de gemeenteraad bepalen of het wenselijk is om een maximum te stellen aan de hoogte van windmolens.

17	37	Indiener vraagt zich af op welke wijze de effecten worden gewogen in de afweging wat belangrijk is, zodat er door de gemeenteraad op basis van eerlijke en duidelijk vooraf gestelde toetsingscriteria een keuze gemaakt kan worden. In het NRD-rapport ziet indiener deze niet terugkomen.	De gemeente heeft eerder geconcludeerd dat het initiatief in het Uitnodigingskader past. Van het initiatief worden in het MER de milieueffecten onderzocht. Dit onderzoek wordt door de gemeente en de onafhankelijke Commissie voor de m.e.r. getoetst. De uitkomsten van het milieuonderzoek worden meegenomen in de bepaling van het voorkeursalternatief. De m.e.r. zal ook ten grondslag liggen aan een besluit van de gemeenteraad over de wijziging van het bestemmingsplan en de vast te stellen normen voor windmolens.
17	38	Indiener vraagt of de Gemeente het met hem eens is dat, in het kader van een betrouwbare overheid, in het komende onderzoek voor de MER de tiphoogte van 270 meter wordt losgelaten en dat de Gemeente zich houdt aan de eerder naar buiten gebrachte tiphoogte van 230 meter.	Zie het antwoord op reactie 17.36
17	39	Indiener vraagt welke normen er gelden ten aanzien van de effecten van geluid op gevoelige objecten. Welke (wettelijke) normen en onderzoeken liggen hieraan ten grondslag en in welke mate wijken deze af van de normen die de Rijksoverheid gaat stellen in de nieuwe MER?	Zie het antwoord op reactie 17.29
17	40	Zeer hoge windturbines vormen volgens indiener niet alleen een gezondheidsrisico maar ook een veiligheidsrisico zeker met de A12 en woonwijken in de directe omgeving. Op welke wijze worden deze risico's gemitigeerd en zijn de omwonende geïnformeerd over deze risico's?	De risico's voor externe veiligheid worden onderzocht in het MER. Als daar reden voor is, zullen ook mitigerende maatregelen worden onderzocht.
17	41	In het risicohandboek dat gehanteerd wordt, wordt gesproken over 'gevoelige objecten'. Graag ziet indiener een omschrijving van gevoelige objecten en wat daar dan onder valt. Ook sportvelden? En zo ja, welke invloed hebben de windturbines op de sportvelden in de directe omgeving?	In het MER wordt omschreven wat gevoelige objecten zijn en wat de invloed is op gevoelige objecten.
17	42	Indiener vraagt of de gemeente het met hem eens is dat de normen die de gemeente gaat vaststellen niet 'slechter' mogen zijn dan de normen die de Rijksoverheid stelt.	Zie het antwoord op reactie 17.29.

17	43	Is het niet logisch dat de normen die de Gemeente gaat stellen in de MER eerst voorgelegd gaan worden aan belanghebbenden (bewoners in de omgeving van Rijnenburg), aldus indiener.	De resultaten van de MER zullen door Rijne Energie c.s. besproken worden met de omgeving en andere stakeholders. Vaststelling van een lokale norm is uiteindelijk aan het bevoegd gezag. Op het besluit hierover door het bevoegd gezag kunnen belanghebbende een zienswijze indienen en eventueel ook bezwaar en beroep aantekenen.
17	44	Als de gemeente haar procedure al wil doorzetten zal zij zelf gedegen en onafhankelijk onderzoek moeten doen en de voorgestelde normen moeten onderbouwen. Indiener vraagt zich af welk onderzoek de gemeente heeft gedaan. Of gaat zij dat nog doen?	De gemeente zal zich baseren op de MER waar deze NRD betrekking op heeft. Als nodig zullen nog aanvullende onderzoeken gedaan worden door de initiatiefnemers of de gemeente zelf.
17	45	Indiener vraagt waarom de gemeente Utrecht zelf op een gedegen manier normen denkt te (hebben) kunnen vaststellen terwijl het ministerie heeft aangegeven hier 1,5 tot 2 jaar voor nodig te hebben.	Zie het antwoord op reactie 17.29.
17	46	Er wordt gesteld dat de gemeente 'in afstemming met de omgeving' een project specifieke effectbeoordeling heeft uitgewerkt. Indiener vraagt welke afstemming er heeft plaatsgevonden. Met welke partijen en op basis waarvan meent de gemeente Utrecht dat zij een gedegen afstemming heeft gedaan?	De genoemde effectbeoordeling heeft betrekking op de zogenaamde hoorbaarheidsberekeningen. Deze berekeningen zijn uitgevoerd naar aanleiding van zorgen van bewoners van de woonwijken rondom de polders over de hoorbaarheid van windmolens (boven het geluid van de snelweg). Op verzoek van de Buren van Rijnenburg en Reijerscop zijn ook hoorbaarheidsberekeningen uitgevoerd voor woningen in de polders. De conclusie van deze onderzoeken is dat niet uitgesloten kan worden dat de windmolens hoorbaar zijn in de polder en een daaromheen liggende woonwijken.
17	47	Indiener vraag waarom de woningen langs de Nedereindseweg wel worden ontzien – in het zoekgebied is het middengebied van Rijnenburg geschrapt – en de bewoners aan de Reijerscop niet of in veel mindere mate. Is dan de conclusie dat de turbines vooral in het noordelijk gebied worden geplaatst en welke invloed heeft dat op de minimale afstand tot bijvoorbeeld de woonwijken De Meern en Veldhuizen?	Het middengebied is door het college van B&W geschrapt om de mogelijkheid open te houden dat in dat gebied eventueel in de toekomst al eerder woningbouw kan plaatsvinden. De zoekgebieden die zijn vastgelegd in het Uitnodigingskader laten zien waar in het gebied een turbine geplaatste kan worden. In het MER brengen we de effecten van verschillende alternatieven in beeld.
17	48	In de NRD ziet indiener graag per scenario een berekening van de planschade.	Planschade wordt in het MER kwalitatief beschreven voor de alternatieven onder het aspect Economie. Initiatiefnemer zal een kwantitatieve planschadeanalyse laten uitvoeren op basis van het plan waarvoor een bestemmingsplanwijziging wordt

			aangevraagd. Initiatiefnemers zullen in een vroeg stadium in contact treden met de betrokkenen voor compensatie. Indien er sprake is van planschade, zal deze, met inachtneming van de wettelijke bepalingen, worden vergoed door initiatiefnemer.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - In het MER worden voor alle alternatieven en varianten situatieschetsen en 3D-visualisaties gemaakt.

2.18 Indiener 18

Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
18	1	Indiener geeft aan dat het landschap totaal veranderd is sinds de uitspraak van de Raad van State van 30 juni 2021. Ook verwijst indiener naar artikel 3.2 Awb dat bepaalt dat een bestuursorgaan de nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen dient te vergaren, alvorens een besluit te nemen. Dit betekent dat de wettelijke regels met eisen voor windturbines niet meer mogen worden toegepast omdat zij in strijd zijn met EU-recht, in het jargon Unierecht. Er moeten dus volgens indiener zo snel mogelijk nieuwe wettelijke regels vastgesteld worden, maar dan moet eerst een MER worden opgesteld. De eerste stap daarbij is het opstellen en het ter inzage leggen van een z.g. “Notitie Reikwijdte en Detailniveau – in het jargon: “NRD”. In die NRD wordt aangegeven wat er in de m.e.r. in kwestie onderzocht moet worden en hoe dat gedaan moet worden. Drie op elkaar volgende stappen dus: (1) een NRD; (2) de m.e.r. en (3) besluiten. De NRD (1) voor de m.e.r. (2) voor die nieuwe regels met eisen voor windturbines (3) – geluid, slagschaduw, lichtschittering en externe veiligheid – liggen nu ter inzage. Indiener stelt vast dat deze NRD niet voorziet in eigen onderzoek naar mogelijke gezondheidseffecten van windturbines. Dat aspect zal volgens indiener dus – tenzij er wat verandert – niet in de m.e.r. onderzocht worden en dus zullen die nieuwe wettelijke regels worden vastgesteld zonder dat er rekening wordt gehouden met gezondheidseffecten. Het lijkt er volgens indiener op dat de m.e.r. er even doorheen gejaast moet worden. Er gaat geen onderzoek	Aan de normstelling voor windmolens ligt de volgende vraag ten grondslag: welke mate van belasting van het milieu en de gezondheid zijn acceptabel gezien het belang van windmolens voor een duurzame energievoorziening. Door nu in het MER de effecten van windmolens goed in beeld te brengen, kan straks een zorgvuldig afgewogen voorstel voor normstelling en bijbehorende effecten, aan de gemeenteraad voorgelegd worden ter besluitvorming. Mocht het zo zijn dat het Rijk normen vaststelt voordat de gemeente dat heeft gedaan, dan zullen we ons conformeren aan de normen van het rijk en de ruimte die het rijk biedt om als gemeente maatwerknormen vast te stellen.

		gedaan worden naar lastige en tijdrovende kwesties, zoals gezondheidseffecten, andere geluidsnormen. Indiener vindt dat die onderzoeken wel gedaan moeten worden. Als het wel en wee van kikkers en vleermuizen door veldonderzoek wordt vastgesteld in de concrete situatie, geldt dat zeker voor onze gezondheidssituatie bij de plaatsing van windturbines van 270 meter, aldus indiener.	
18	2	Nieuw en onbekend terrein: wordt erkend dat dit de eerste plan-mer is voor een wettelijke regeling? Volgens indiener is dat niet het geval omdat: 1. de NRD geen analyse bevat van de eisen van SMB-richtlijn en Wet milieubeheer; 2. de NRD verwoede pogingen doet alles zoveel mogelijk bij het oude te laten; 3. de NRD uitgaat van één optie en voorziet niet in onderzoek van alternatieven.	De NRD geeft de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen plan- en projectMER voor het Energielandschap Rijnenburg. In het MER worden de effecten van windmolens goed in beeld gebracht, zodat straks een zorgvuldig afgewogen voorstel voor normstelling en bijbehorende effecten, aan de gemeenteraad voorgelegd kan worden ter besluitvorming. Na de uitspraak van de Raad van State van 30 juni 2021 is een dergelijke werkwijze op meerdere plekken in het land toegepast voor windparkinitiatieven (o.a. in Reimerswaal en Beuningen). Zoals in de NRD staat beschreven worden in het MER verschillende alternatieven onderzocht. De alternatieven kunnen verschillen in het aantal windmolens, de afmetingen van de windmolens en de positie van de windmolens.
18	3	Onafhankelijk en objectief: garandeert de NRD een m.e.r die onafhankelijk en objectief is? Volgens indiener moet deze vraag ontkennend worden beantwoord omdat: 1. de NRD uitgaat van intensieve samenwerking van het m.e.r. team met de beleidsmakers; 2. de NRD meermalen aangeeft dat in de m.e.r. rekening moet worden gehouden met beleidsdoelen; 3. de NRD in deze niet voldoet aan eisen van de SMB-richtlijn en de Wet Milieubeheer.	Initiatiefnemers weten het beste hoe een plan er uit komt te zien en hebben ook de verantwoordelijkheid om hiervan de milieueffecten in kaart te brengen. Daarom is Rijn Energie c.s. opdrachtgever voor het MER. De NRD is opgesteld door het bureau Pondera, het MER wordt opgesteld door het bureau Bosch en van Rijn. Beiden zijn erkende onderzoeksbureaus en wij gaan uit van hun deskundigheid. De gemeente is bevoegd gezag voor zowel NRD en MER en toetst de resultaten van de onderzoeken en het uiteindelijke MER. Bepaling van het doelbereik voor de onderzochte alternatieven en de verenigbaarheid met andere beleidsdoelen is een verplicht onderdeel van een MER. Daarnaast brengt de onafhankelijke Commissie voor de m.e.r. advies uit op zowel de NRD als het MER. Hiermee is wat ons betreft een kwalitatief goed MER geborgd die voldoet de SMB-richtlijn

			In beginsel mag van afgegaan worden op het deskundigenadvies, Dit is slechts anders als er concrete aanknopingspunten voor twijfel aan de juistheid of volledigheid naar voren worden gebracht (zie bijv. Rb. Midden-Nederland 10 oktober 2018, ECLI:NL:RBMNE:2018:5145, ABRvS 6 maart 2019, ECLI:NL:RVS:2019:728 en ABRvS 16 juni 2021, ECLI:NL:RVS:2021:1269, r.o. 9).
18	4	Wetenschappelijke kwaliteit: garandeert de NRD de wetenschappelijke kwaliteit van de m.e.r.? Volgens indiener moet deze vraag ontkennend worden beantwoord omdat: 1. de NRD niet voorziet in onderzoek naar de vraag of landelijke regels wel mogelijk zijn; 2. de NRD niet voorziet in het helder duiden en aangeven van leemtes in kennis; 3. de NRD vrijwel niets zegt over onderzoeksmethodes en methodologische vragen; 4. de pretentie een kwalitatieve doorkijk te doen tot 2050 niet wetenschappelijk onderbouwd is.	Ja. Zie het antwoord op reactie 18.3. Aanvullend daarop: 1. Voor zover er landelijke regels zijn, wordt daaraan in het MER getoetst. 2. Het MER zal voldoende inzicht geven in de belangrijkste leemtes in kennis die nodig zijn om een afgewogen besluit te nemen over het energielandschap. 3. In het MER zelf zal de onderzoeksaanpak gedetailleerder beschreven worden voor zover de NRD en de reactienota hiervoor nog ruimte laat. 4. In het m.e.r. worden de effecten bepaald van een tijdelijk energielandschap en in de NRD wordt geen melding gemaakt van de pretentie om een kwalitatieve doorkijk te doen tot 2050.
18	5	Wat ontbreekt er: garandeert de NRD dat alle relevante aspecten onderzocht worden? Volgens indiener moet deze vraag ontkennend worden beantwoord omdat: 1. de NRD niet voorziet in eigenstandig onderzoek naar mogelijke gezondheidseffecten; 2. de NRD voor geluid uitgaat van de oude Lden norm en nader onderzoek uitsluit; 3. slagschaduwnormen onduidelijk zijn en de NRD niet voorziet in nader onderzoek.	Het indienen van zienswijzen is bedoeld om hiaten in de onderzoeksmethode aan het licht te brengen. Na verwerking van de zienswijzen en het advies van de Commissie voor de m.e.r. zal er een onderzoeksplan liggen waarin alle relevante aspecten onderzocht worden. In het MER wordt/worden: 1. onderzoek naar de gezondheidseffecten van windmolens opgenomen conform de GES-systematiek; 2. de normen uit het Activiteitenbesluit niet als uitgangspunt genomen. De geluidbelasting en bijbehorende gezondheidseffecten worden objectief in kaart gebracht, zodat op basis hiervan geluidnormen vastgesteld kunnen worden. 3. De slagschaduweffecten bepaald op basis van de eis van bijna 0-uren slagschaduw die is opgenomen in het uitnodigingskader en het initiatiefvoorstel van Rijn Energie c.s.
18	6	Indiener waarschuwt voor het volgende. Een NRD is in de kern een onderzoeksvoorstel voor een uit te voeren m.e.r. Wat er in die	De uitspraak van de Raad van State heeft duidelijk gemaakt dat aan de normstelling van m.e.r.-plichtige activiteiten een milieueffectrapportage ten

	m.e.r. aan de orde moet komen, wordt uitvoerig (en soms tot in detail) beschreven in artikel 5 en bijlage 1 van de SMB-richtlijn en in hoofdstuk 7, paragraaf 7.3 van de Wet Milieubeheer. Als dat geheel van wettelijke eisen wordt toegepast op de m.e.r. zoals omschreven in de NRD dan is volgens indiener maar één conclusie mogelijk: een m.e.r. en een MER gebaseerd op deze NRD voldoen niet aan die eisen en komen zelfs niet in de buurt. Als we al deze juridische en professionele gebreken optellen dan is het volgens indiener uitermate twijfelachtig of een op deze NRD gebaseerde m.e.r. en MER wel de informatie genereren die het Rijk nodig heeft om te voldoen aan de eis van artikel 3:2 Awb dat een bestuursorgaan - in dit geval de Rijksoverheid - "de nodige kennis omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen" dient te vergaren alvorens een besluit te nemen. Ook bij de wijze waarop nu na de uitspraak van de Raad van State van 30 juni 2021 de zaken aangepakt worden, tonen dat haastige spoed zelden goed is. Het zou volgens indiener zomaar kunnen gebeuren, parafraserend rechtsoverweging 49 van de Raad van State uitspraak van 30 juni 2021, dat de Raad van State over enige tijd als volgt oordeelt: De Afdeling kan dan ook tot geen andere slotsom komen dan dat de vaststelling van de windturbinebepalingen in kwestie in zoverre in strijd met de vereiste zorgvuldigheid als bedoeld in artikel 3:2 van de Awb heeft plaatsgevonden en niet berust op een deugdelijke motivering als bedoeld in artikel 3:46 van de Awb. En voor zover gedacht wordt dat voor de bouw van drie windturbines geen m.e.r.-plicht geldt, merkt indiener op dat één ding onomstotelijk vaststaat; dat ervoor opnieuw vast te stellen windturbinebepaling een plan-m.e.r. plicht geldt. Indiener stelt vast dat er een manco in de NRD is doordat niet wordt ingegaan op de eisen waaraan de m.e.r. moet voldoen ingevolge de SMB-richtlijn.	grondslag moet liggen. Het is niet gezegd dat dat een planMER moet zijn. Onderhavige MER is zowel een planMER als een projectMER. De onderzoeken die ten grondslag zullen liggen aan de nog te bepalen normstelling zullen opgenomen worden in het projectMER. De lokale normen zelf worden vastgelegd in het omgevingsplan of bestemmingsplan. Wij zijn van mening dat we op deze manier handelen in lijn met de uitspraak van de Raad van State van 30 juni 2021. Dit staat los van de planMER-procedure die het rijk nu doorloopt voor nationale normstelling voor windturbines. Bij het opstellen van de NRD en het MER wordt de SMB-richtlijn en de Wet Milieubeheer gevolgd.
--	--	---

		Indiener adviseert uitdrukkelijk om samen te werken met de commissie MER bij het opstellen van een nieuwe opzet, die wel recht doet aan het feit dat dit in ons land de eerste keer is dat er een plan-m.e.r. uitgevoerd moet worden voor een nieuwe wettelijke regeling. Indiener wijst ook op het dilemma dat de gemeente wordt geacht regels op te stellen en de gemeente tegelijk participant is. Dit kan een directe aantasting betekenen van de garanties voor de onafhankelijkheid en de objectiviteit van de m.e.r. en de MER. Een m.e.r. moet het beleid informeren en niet het beleid de m.e.r. Hierbij komt dat het antwoord van indiener steeds is geweest dat hij de MER (rapport en procedures) graag via de gemeente Utrecht ontwikkeld ziet, omdat Rijne Energie voor indiener geen betrouwbare en een niet onafhankelijke overlegpartner is gebleken en omdat indiener het welzijn, de effecten op het milieu en de omwonendenbelangen graag in handen van zijn volksvertegenwoordiging ziet liggen. Deze volksvertegenwoordiging is immers verantwoordelijk voor de besluitvorming en daarmee ook voor het welzijn van indiener.	
18	7	Achtergrond Indiener, de bewoners en omwonenden van de Reijerscop, die al ruim 3 jaar lang onderdeel is van een voorgenomen plan dat zijn woonomgeving en zijn woongeluk aan zal tasten, wordt gevraagd om een bijdrage te leveren aan de MER voor datzelfde plan. Indiener vraagt hoe de gemeente dit ziet. Is er hier geen sprake van een ongelijk speelveld? Indiener geeft aan dat dit niet zijn expertise en verantwoordelijkheid is, maar die van de gemeente. En het standpunt van indiener - tegen de voorgenomen plaatsing van windturbines in zijn achtertuin - staat nog steeds. Indiener is niet vergeten dat de polder Reijerscop vanaf het eerste moment niet actief heeft mogen deelnemen in de werkgroep, er tijdens werkbijeenkomsten geen uitwerking was voor de bewoners van onze polder en ook heeft indiener gemerkt dat onze zorgen inzake gezondheid eerder niet serieus genomen werden. Wij hebben onze belangen niet behartigd gezien. Maar nu - na het	Wij delen niet uw beeld dat de bewoners van Reijerscop niet deel mochten nemen aan de Uitwerkingsgroep die in 2017 is opgericht. Voor deze uitwerkingsgroep heeft zich één inwoner vanuit Reijerscop aangemeld en die is afgewezen omdat hij een overeenkomst had met Eneco en daardoor belanghebbend was. In Reijerscop hebben, net als de inwoners van Rijnenburg en de omwonenden in de woonwijken op verschillende momenten hun wensen en bedenkingen mee kunnen geven. Deze wensen en bedenkingen zijn bekend bij de gemeenteraad en zijn afgewogen tegen wensen van andere belanghebbenden en het belang van de productie van duurzame energie in Utrecht. Deze afweging heeft geleid tot het besluit om verder te gaan met de planontwikkeling voor een energielandschap. Het klopt dat inwoners van Rijnenburg en Reijerscop nooit in de positie zijn gebracht om te kunnen besluiten over het energielandschap. Wij respecteren dan ook elk standpunt van bewoners en andere belanghebbenden.

		besluit van het Europese Hof in de lente van 2021 - worden we plotseling van de tribune in het veld geplaatst en mogen we meespelen. Achteraf kan geconcludeerd worden dat wij in Nederland de afgelopen jaren juridisch maar wat aangerommeld hebben totdat de Raad van State met de Delfzijl uitspraak van 30 juni 2021 ons keihard met de feiten geconfronteerd heeft. Ook in Nederland is de SMB-richtlijn direct, zowel voor plan MER als voor project MER, van toepassing.	Het is de verantwoordelijkheid van de gemeente dat de besluitvorming door de raad op een zorgvuldige manier plaats vindt. Dat doen we door experts te raadplegen en, aanvullend daarop de mogelijkheid te bieden aan bewoners en belanghebbenden om invloed uit te oefenen op de planontwikkeling. Dit betekent niet dat alle wensen ook gehonoreerd worden. Het geven van inspraak op deze NRD is geen teken van medewerking; het is wel een mogelijkheid om invloed uit te oefenen op het onderzoek naar de effecten van windmolens op zo'n manier dat de zorgen hierover weggenomen zouden kunnen worden.
18	8	Geen draagvlak Indiener benadrukt dat er in en rondom de polder Reijerscop De Meern onvoldoende draagvlak is voor megaturbines. De input van indiener is nu dus geen gevolg van voorstander zijn of van dat indiener openstaat voor participatie in welke vorm dan ook. Indiener levert zijn input vanwege de grote zorg over zijn gezondheid en welzijn en over die van duizenden direct omwonenden en vanwege de effecten die het windmolenlandschap zal hebben op het milieu en het welzijn van de dieren in de polder. Indiener betreurt het verdwijnen van de akkers, het vergezicht dat aangetast wordt en dat alles om een industrieel landschap in de achtertuin van 'uw' burgers te realiseren.	Het is aan de gemeenteraad om te bepalen of het draagvlak voor windturbines voldoende is om goedkeuring te geven aan de plannen. Bij de besluitvorming van de raad zullen de onderzoeksresultaten van het MER, waaronder het effect op de gezondheid, betrokken worden.
18	9	Burgerbelang staat niet centraal Indiener ziet helaas in Nederland vaker besluiten politiek of economisch gedreven tot stand komen. En daarbij blijft het sociale en menselijke aspect ver achterwege. Indiener noemt bijvoorbeeld de (hernieuwde) gaswinning in Groningen en ook het steeds verder afschalen van de zorg is zo een voorbeeld. Als het erop aankomt is geld de belangrijkste drijfveer en niet de burger volgens indiener. Als we naar de windmolenbranche kijken dan is de Wieringermeerpolder volgens indiener een voorbeeld van hoe gezondheid/welzijn het onderspit delft ten opzichte van politieke en economische belangen. De burger leeft in geluidsoverlast en met hinder en de molens draaien enkel en alleen om Google en Microsoft opbrengsten te incasseren.	Bij de besluitvorming over het energielandschap worden alle belangen en effecten zo goed mogelijk betrokken. Wij willen benadrukken dat duurzame energie ook een burgerbelang dient. Dit levert namelijk een bijdrage aan het tegengaan van klimaatverandering en de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen.

		In de polder gebeurt dit naar de mening van indiener nu ook - het politieke en economische belang boven het burgerbelang stellen - en wel op twee fronten. Enerzijds door de burger 24 uur per dag, 365 dagen per jaar, op te willen zadelen met de neveneffecten van energie opwekken door middel van windturbines, daar waar het ook anders, met bijvoorbeeld zonnepanelen, zou kunnen. En anderzijds door de geplande woningbouw in deze tijd van extreem hoge woningnood ondergeschikt te maken aan het opwekken van windenergie, daar waar verduurzamen ook goed met zonnepanelen mogelijk is en dit weer samen kan gaan met de geplande woningbouw.	
18	10	Slechte bestuurscultuur Indiener geeft aan dat Rutte IV spreekt over een nieuwe bestuurscultuur, het nu echt anders gaan doen. Een belangrijk streven is om beter samen te gaan samenwerken. We zijn nog geen maand verder en het wordt volgens indiener pijnlijk duidelijk dat het schijnbaar slechts om een voornemen gaat dat (nog) niet uitgevoerd wordt. Indiener doelt hiermee op de noodwet die geopperd wordt om verduurzamen via aanwijzing mogelijk te maken. Het is volgens indiener geen stap terug, maar een sprong terug in de tijd en past niet binnen de eerder vastgestelde RES -richtlijnen. Wederom gaat het niet om participatie maar om politiek en economisch belang ten koste van de burger. Indiener benadrukt dat als we daadwerkelijk van samenwerken uit zouden gaan, er slechts één grondpositie in Reijerscop beschikbaar is. En in Rijnenburg geen één, met uitzondering van grondposities in bezit van politieke organen. Indiener vraagt of de gemeente haar eigen plan in standhoudt en of de gemeente haar burgers belast door ze woningen te onthouden. Wederom is indiener in de media verrast en nu met het voornemen om niet windmolens van 240 meter maar nu ineens van zelfs 270 meter hoog te plaatsen, in onze achtertuin. Dit voorgenomen besluit is volgens indiener niet met de gemeenteraad Utrecht en ook niet met de omwonenden afgestemd. Daarnaast blijken ook de gemeenteraden van de buurgemeenten niet geïnformeerd volgens indiener. De buurgemeenten die eerder wel mochten reageren en	De gemeente verstrekt medewerking aan een plan dat past binnen het door de gemeenteraad vastgestelde uitnodigingskader. Onafhankelijk van de grondposities die hiervoor gebruikt worden. Dit is niet het plan van de gemeente, maar een plan van Rijne Energie c.s., een consortium met een achterban van inmiddels meer dan 500 bewoners in en rond de polders Reijnenburg en Reijerscop. Een besluit over een tijdelijk energielandschap is geen besluit tegen woningbouw. Deze twee besluiten staan los van elkaar, conform de opdracht van de gemeenteraad. In de NRD worden de effecten onderzocht van windmolens van 270 en 200 meter tiphoogte. Op deze manier kan het effect van grotere windmolens bepaald worden. Daarmee is niet gezegd dat nu besloten is tot windmolens van 270 meter hoog. De Gemeente heeft noot aangegeven voornemens te zijn een maximum te stellen aan de hoogte van de windmolens. Wij vinden het jammer als bewoners het vertrouwen verliezen om samen te werken met de gemeente. We begrijpen dat het moeilijk is voor mensen om mee te werken aan plannen waar ze niet achter staat, maar de gemeente en Rijne Energie willen graag in gesprek blijven met bewoners die ideeën hebben om de plannen acceptabeler voor hun te maken. Hiermee wordt niet het recht verspeelt voor eventuele procedures tegen de komst van windmolens.

		hun advies uit mochten brengen op de voorgenomen plannen, zijn verrast door (wederom) een verandering in het voorgenomen plan. Een verandering die ook op hun dorpskern en inwoners van invloed is. Indiener heeft de indruk dat het om het pakken van een mediamoment te doen is, waarbij de inhoud ondergeschikt is aan alleen het belang een politiek doel te halen. De waan van de dag wordt volgens indiener belangrijker geacht dan de inhoudelijke onderbouwing en dan het sociale aspect. Indiener vraagt zich af of de gemeente realiseert wat het effect hiervan op de omwonenden is. Indiener betwijfelt of bewoners nog wel willen 'samenwerken' en vertrouwen hebben om bijvoorbeeld input te leveren op de MER.	
18	11	Doordrukken van gewenst resultaat Indiener bekruipt het gevoel dat de gemeente Utrecht stuurt op versnelt doorpakken in Reijerscop (en Rijnenburg) en daarbij elk sociaal en juridisch aspect uit het oog verliest. Wellicht is deze versnelling gebaseerd op de verwachting dat er een uitzonderingspositie heerst en dat Utrecht niet aan de eisen die het Europese Hof gesteld heeft (en die de Raad van State gedwongen hebben tot een uitspraak in juni 2021) hoeft te voldoen. Indiener wijst erop dat, ook als de gemeente Utrecht de bevoegdheid overgeheveld krijgt, er nog steeds de eisen van het Europese Hof gelden inzake de MER en de NRD. En indiener houdt de gemeente eraan. Indiener brengt de kern van de uitspraak nog eens onder de aandacht: de huidige windturbine bepalingen zijn volgens een niet juiste procedure tot stand gekomen en dienen derhalve opnieuw vastgesteld te worden in een MER, conform de NRD-uitgangspunten. Kortom, er moeten nieuwe milieunormen vastgesteld worden voor windturbines op land. De leefomgevingseffecten moet inzichtelijk worden gemaakt, aldus indiener.	De uitspraak van de Raad van State van juni 2021 laat ruimte aan gemeenten om zelf normen voor windturbines vast te stellen. Wij gaan er vanuit dat de gemeente Utrecht gebruik zal moeten maken van deze ruimte. Het MER is daarop gericht.
18	12	Hieronder zal indiener de minimale eisen inzake de MER (gebaseerd op de NRD) opsommen. Echter, dit is voor indiener slechts een minimale aanvulling op zaken genoemd in de NRD. Wat zou indiener zeker onderzocht willen zien:	1. In het MER worden nieuwe geluidberekeningen gemaakt voor windmolens met een tiphoogte van 270 meter en 200 meter. Er wordt gebruik gemaakt van de meest actuele gevalideerde wetenschappelijke onderzoeken naar relatie tussen geluidbelasting en gezondheidseffecten. Het MER zal ten grondslag liggen over een

		Algemene eisen: 1. In zijn algemeenheid pleit indiener ervoor dat alle eerdere onderzoeken die gedaan zijn op basis van windmolens lager dan 240 meter niet meedoen. Het nieuwe wetenschappelijke onderzoek is volledig gebaseerd op de voorgenomen windmolens van 240 meter hoog. Er moet een nulmeting plaatsvinden. 2. Daarnaast hecht indiener grote waarde aan het doen van onafhankelijke metingen (in plaats van berekeningen). 3. Indiener vraagt om absolute waarden, per periode/omstandigheid gemeten, en dus geen gemiddelden. 4. Mochten er berekeningen in de polder worden gedaan, dan graag representatieve punten gebruiken. indiener pleit voor meten in verschillende zones: binnen een straal van 500 meter, binnen een straal van 800 meter, binnen een straal van 1 km, binnen een straal van 2 km, binnen een straal van 10x de tiphoogte. 5. Indiener ziet in Nederland en in het buitenland de neveneffecten van de windturbines op omwonenden. Indiener beveelt de evaluatie onder deze ervaringsdeskundigen aan.	besluit over het bestemmingsplan. Eerdere onderzoeken lagen ten grondslag aan het besluit over de visie en het uitnodigingskader. 2. Er wordt geen nulmeting en ook geen andere geluidmetingen uitgevoerd, omdat deze niet betrouwbaar genoeg zijn. Het geluid van de windmolens valt weg in de onnauwkeurigheidsmarges van deze geluidmetingen. 3. In het MER zal ook onderzoek gedaan worden naar het (absolute) piekgeluid van windmolens, aanvullend op gewogen jaargemiddelde geluidbelasting. 4. Er worden contourberekeningen uitgevoerd voor een geluidbelasting van 50-35 Lden. Deze contouren zullen zich uitstrekken over een afstand van circa 1 km vanaf de windmolens. 5. Wij zullen het onderzoek naar de gezondheid baseren op de meest recente gevalideerde wetenschappelijke inzichten en niet op individuele ervaring van mensen of niet gevalideerde wetenschappelijke onderzoeken.
18	13	Specifieke eisen: 1. Afstandsnormen. Indiener zou graag de effecten op zijn leefomstandigheden - gespecificeerd in verschillende afstanden (zie de genoemde zones hierboven) - van de windturbines inzichtelijk willen zien. 2. Wat is het gezondheidseffect van de windturbines op direct omwonenden, in de breedste zin van het woord? Er zijn nog nooit zulke hoge windturbines zo dichtbij diverse woonkernen geplaatst zijn (het gaat om duizenden woningen). 3. Geluidbelasting/hinder - in decibel gemeten en absoluut, dus geen gemiddelden. 4. Cumulatie – geluidsoverlast door meerdere vormen van geluid tegelijkertijd. 5. Wat zijn de effecten van 24/7 365 dagen lang aan alle kanten van de woning geluid ervaren. Wat doet het met mensen als zij continue (wij werken allen om en rondom het	1. Door de contourberekeningen, ontstaat een goed inzicht in de geluidbelasting op verschillende afstanden van de windturbines. 2. De verandering van het gezondheidsniveau van omwonenden als gevolg van windmolens zal worden bepaald op basis van de zogenaamde GES-methodiek. GES staat voor gezondheidseffectscreening. GES is ontwikkeld om bij ruimtelijke planvorming in beeld te brengen wat de werkelijke gezondheidsrisico's zijn rondom enkele milieufactoren, in aanvulling op wettelijke milieunormen of afspraken, die lang niet altijd voldoende zijn om risico's en klachten te vermijden. Niet alleen de feitelijke kwaliteit in de omgeving wordt daarbij in aanmerking genomen, maar ook het aantal blootgestelde mensen. Geluid is één van de milieusegmenten die in het kader van een GES beoordeeld wordt op mogelijke gezondheidseffecten (Bron: InfoMil). Voor windmolens is geluid het enige milieusegment dat in het kader van een GES beoordeeld wordt.

		huis) met een sterk aanwezig geluid van snelweg en windturbine geconfronteerd worden. Wat doet het met omwonenden als wij niet meer in de nacht in rust kunnen opladen? 6. Het effect van het laagfrequent geluid op de leefomstandigheden en het welzijn van indiener. LFG reikt verder en is minder goed (of niet) te isoleren. Het dringt hierdoor ook de woning binnen. Indiener zou graag het effect van 24/7 365 dagen per jaar blootstaan aan LFG inzichtelijk willen zien, per afstandszone (500 meter, 800 meter etc...). 7. Het effect van het missen van een geluidsluwe gevel, op alle gevels, leidt er toe dat indiener geluidshinder ondervindt. 8. Het inzichtelijk maken van plaatsgebonden onveilige situaties veroorzaakt door falende windturbines. Denk aan ijsafwerping, mastbreuk en het afbreken van een turbineblad of gondel. 9. Aantasting van cultuurhistorie. Wat is de invloed van bijvoorbeeld boringen en het transport op de slappe bodem in Reijerscop en op de monumentale woningen? 10. Het effect van de geluidswal langs de A12, in de breedste zin van het woord. Hoe transporteert de geluidswal het geluid en wie krijgt er extra hinder door? 11. Het effect van slagschaduw 12. Het effect van lichtschittering. 13. Het effect van blijvende verstening door de enorme fundering van een windmolen. Wat houdt indiener na de sloop van de windmolen over: een diep gat met water omdat de fundering ook verwijderd wordt of een blijvende verstening? Indiener verwacht dat zijn inbreng helder en duidelijk verwoord heeft.	Overige effecten van een GES (luchtverontreiniging, geurhinder en externe veiligheid) zijn niet relevant. 3. In het MER zal ook onderzoek gedaan worden naar het (absolute) piekgeluid van windmolens, aanvullend op gewogen jaargemiddeld e geluidbelasting. Deze waarden worden berekent en niet gemeten. De berekende waarden zijn gevalideerd op basis van metingen aan bestaande windturbines elders in Europa. 4. De verandering van het gezondheidsniveau van omwonenden als gevolg van windmolens zal worden bepaald op basis van de zogenaamde GES-methodiek. Hierbij wordt het geluid van de windmolens opgeteld bij de belangrijkste bestaande bronnen van geluid (en luchtverontreiniging) die gezondheid bepalen. 5. Onderzocht zal worden wat het geluidniveau is op de gevels van woningen die andere kant geluid van de snelweg ervaren. Op basis van deze informatie kan afgewogen worden welke geluidbelasting acceptabel is en op basis daarvan zal de gemeenteraad normen vaststellen. 6. In het MER zal naast een kwalitatieve beoordeling, voor een aantal toetspunten ook een kwantitatieve beoordeling plaatsvinden. Voor enkele toetspunten berekenen we de immissie per octaafband: per alternatief de woning met de hoogste geluidsbelasting, 1 woning net ten noorden van de A12, als referentiepunt voor de woonkern, hetzelfde voor alle alternatieven. O.a. door aan te geven dat windturbines niet uitzonderlijke LFG bronnen zijn en dit mogelijk in relatie zetten tot andere geluidsbronnen. 7. Zie punt 5. 8. De effecten op te plaatsgebonden risico worden in het MER onderzocht. 9. Het aspect cultuurhistorie wordt meegenomen in het MER, evenals de aspecten waterhuishouding en bodem, waaronder de effecten van toegangswegen en fundamenteen. 10. De geluidswal inclusief te plaatsen zonnepanelen wordt meegenomen in de bepaling van de omgeving (hardheid van ondergrond) in relatie tot akoestische berekeningen. 11. Het effect van slagschaduw wordt in het MER beschreven per alternatief. 12. Lichtschittering bij het in werking hebben van een windturbine wordt zoveel mogelijk voorkomen of beperkt door toepassing van niet
--	--	--	---

			reflecterende materialen of coating lagen op de betreffende onderdelen. Het effect van lichtschittering wordt kwalitatief beschreven 13. Zie 9. Tevens heeft de gemeente Utrecht een opruimverplichting opgenomen in het uitnodigingskader. De turbines inclusief toebehoren zullen na exploitatie verwijderd worden, de fundamente tot 1 a 2 meter onder maaiveld.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken. - De maximale geluidsniveaus brengen we in beeld bij het zogenaamde voorkeursalternatief. - Het effect van lichtschittering wordt kwalitatief beschreven.

2.19 Indiener 19

Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
19	1	Er wordt expliciet gesproken over een tijdelijke opstelling. Nergens wordt bepaald hoe lang tijdelijk is. Volgens indiener zou hierover een paragraaf moeten worden opgenomen waarbij rekening wordt houden met het onderstaande. De bouw van woningen is geblokkeerd tot 2030. Voor de SDE++ subsidie moet er minstens 15 jaar geproduceerd worden. Er moet eerst aan alle vergunningen voldaan zijn vóórdat er subsidie aangevraagd kan worden. Er moet beschikking zijn over een grootverbruikersaansluiting. Er moet een "transportindicatie aangeleverd worden, de netbeheerder moet daarin al bepaald hebben dat er ruimte is op het net voor het te bouwen energiepark. Indiener komt hierover in de NRD niets tegen. Ook moet er een financiële haalbaarheidsstudie uitgevoerd worden, ook daarover komt indiener niets tegen in de NRD. Indiener vraagt zich af waarom sprake is van een tijdelijke situatie als in 2050 de uitstoot op 0 moet zitten. Indiener vraagt zich af wat de alternatieven zijn voor dit energiepark om de wegvallende opbrengst na 15 (of 20 of 25) jaar te compenseren? Indiener leest hierover niets in de NRD. Gezien de bezetting van het net op dit moment, het gebrek aan geschoold personeel, het tekort aan materiaal en de voorkeur om	De gemeenteraad heeft opdracht gegeven voor een tijdelijk energielandschap, zodat de polders na deze tijdelijkheid ook gebruikt kunnen worden voor andere functies die nodig zijn voor de groei van de stad zoals opgenomen in de Ruimtelijke Strategie Utrecht. Een energielandschap kan alleen gerealiseerd worden als de exploitatieduur voldoende lang is om de kosten terug te verdienen. Daarom is wel de lengte van de tijdelijkheid bepaald (zo lang als nodig is voor een rendabele business case) in het raadsbesluit over visie en uitnodigingskader en niet het eindmoment. Over de periode daarna is nog geen besluit genomen. We kunnen dus nog geen antwoord geven op de vraag op welke wijze Rijnburg en Reijerscop gaan bijdragen aan de energievoorziening tot 2050.

		R&R voor woningbouw te gaan gebruiken, meent indiener dat een “tijdelijk” energiepark een project is voor een zeer lange termijn (als het al door kan gaan) i.p.v. een “tijdelijk” project (voor korte termijn).	
19	2	Over laagfrequent geluid wordt volgens indiener nog steeds gedaan alsof dit iets bijkomends is en niet echt relevant (in de tekst staat: “laagfrequent geluid zal door middel van verwijzing naar literatuuronderzoek aandacht krijgen”). Inmiddels is volgens indiener al lang gebleken dat de onderzoeken die het RIVM heeft uitgevoerd tot nu toe, niet gebaseerd zijn op werkelijke metingen en veelal uitgaan van nog oude rapporten gebaseerd op turbines van 100 meter hoog. Diverse recente publicaties tonen volgens indiener aan dat juist laagfrequent geluid de oorzaak is van ernstige gezondheidsschade. Deze lage tonen worden niet gehoord maar zijn wel “voelbaar” voor organismen. Ze hebben een reikwijdte van >20 km en zijn vrijwel windrichting onafhankelijk. Hiertegen is door isolatie niets te doen. Een golf van 1 Herz is 330 meter lang en gaat dus overal dwars doorheen. Dit effect moet niet berekend worden (hoe dan?) maar daadwerkelijk gemeten. En de rijksoverheid zal hiervoor ook duidelijke normen moeten opstellen (denk ook aan “het voorzorgsprincipe”).	Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken. Voor enkele toetspunten berekenen we de immissie per octaafband: per alternatief de woning met de hoogste geluidsbelasting, 1 woning net ten noorden van de A12, als referentiepunt voor de woonkern, hetzelfde voor alle alternatieven. O.a. door aan te geven dat windturbines niet uitzonderlijke LFG bronnen zijn en dit mogelijk in relatie zetten tot andere geluidsbronnen.
19	3	Van de nu voorgestelde turbines van 270 meter tiphoogte zijn nog nauwelijks gegevens bekend.	Bosch en van Rijn baseert zich voor de berekeningen op gegevens van windmolenfabrikanten. Deze informatie volstaat om de berekeningen goed uit te kunnen voeren.
19	4	Bovendien zijn de normen voor het zoekgebied “wind” niet meer geldig met deze nieuwe hoogtes. Hoe wordt dat dan ingepast?	Als gevolg van het zogenaamde Nevele-arrest kan op dit moment bij de verdere planvorming inderdaad geen gebruik worden gemaakt van de normen die in het Activiteitenbesluit zijn vastgelegd. Dit zijn de normen voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid. Het is wel mogelijk dat de lokale overheid gebiedsgerichte normen vast stelt. In het MER zal daarom een brede effectbepaling en beoordeling worden gemaakt voor deze aspecten, zodat – op basis van deze beoordeling – gekomen kan worden tot een locatie specifieke normstelling door de gemeenteraad.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken.

2.20 Indiener 20

Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord
20	1	NRD - Initiatiefnemer Consortium Rijne Energie c.s. ("Initiatiefnemer") heeft de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Energielandschap Rijnenburg & Reijerscop ("Notitie") laten opstellen door adviesbureau Pondera. Op 1 december 2021 is de laatste versie, V6.0, door uw gemeente gepubliceerd. - Het Consortium Grondeigenaren Rijnenburg ("Consortium") heeft gezamenlijk in eigendom 70% van de percelen van Rijnenburg. - Uw gemeente heeft eenieder de kans gegeven om tot en met 21 januari 2022 hun zienswijze naar voren te brengen over de inhoud van de Notitie. Het Consortium maakt hier graag gebruik van. De zienswijze van het Consortium wordt hieronder uiteengezet.	-
20	2	ZIENSWIJZE/ REACTIE - Naar de mening van het Consortium is de Notitie (gedeeltelijk) gebaseerd op feitelijke onjuistheden, onjuistheden in de uitleg van relevante stukken en voorbarig genomen aannames/conclusies. Daarnaast is belangrijke en relevante informatie niet opgenomen in de Notitie. - Het Consortium licht onderstaand toe waarom zij dit vindt. - Het Consortium maakt voorafgaand aan de inhoudelijke toelichting kenbaar dat al het gestelde in deze zienswijze gelezen moet worden als het verzoek tot doen van onderzoek en het opnemen in het MER. Achterhaald en niet integraal initiatief - Met de afspraken in het regeerakkoord 2021 ("Regeerakkoord") acht het Consortium dit initiatief, dat als sectoraal kan worden bestempeld, achterhaald. Zij vraagt uw gemeente om integrale initiatieven uit te werken met woningbouw én energieopwekking en daarnaar	Het starten van de m.e.r.-procedure voor een tijdelijk energielandschap is in lijn met het raadsbesluit over de visie en het uitnodigingskader uit 2020 en de door de raad vastgestelde RSU 2040. Het opstellen van een MER kan goed helpen bij het beoordelen in welke mate woningbouw in Rijnenburg verenigbaar is met windmolens en zonnepanelen in de drie door te rekenen

		onafhankelijk en gedegen onderzoek te doen, zoals hierna verder vermeld. Het idee dat het gebied voor 20 jaar een energielandschap is waarbij geen/beperkte ruimte is voor woningbouw, draagt niet bij aan de uitdagingen op het gebied van energie én wonen waar de regio voor staat. • De gemeenteraad heeft op 15 juli 2021 de R5U 2040 vastgesteld. Hierin staat dat een mogelijke bouw van woningen kan starten na 2035, maar onderzoek ter zake en eventueel tijdelijk ontwikkeling ter zake kan al eerder plaatsvinden. Een besluit tot woningbouw kan hierbij al voor 2035 genomen worden. Ook het Regeerakkoord noemt Rijnenburg als nieuwe woonlocatie. • Hoewel de woningbouw al in 2035 en wellicht eerder kan starten, zal voor de windmolens en zonnevelden een vergunning voor een periode van 20 jaar afgegeven worden. De verlening hiervan zal naar alle waarschijnlijkheid nog jaren duren en dus op zijn vroegst in ca. 2030 ingaan voor een periode van 20 jaar. • Het Consortium is van mening dat daarom in het MER onderzoek moet worden gedaan naar alternatieven waarin toekomstige woningbouwplannen worden meegenomen. Het Consortium verzoekt uw gemeente om eerst een ruimtelijke visie op te stellen voor de eindsituatie met woningbouw en dan de alternatieven/varianten voor het energielandschap op te stellen op basis van de ruimtelijke visie voor de eindsituatie. Hiermee wordt voorkomen dat er sprake is van een suboptimale eindsituatie als gevolg van verkeerde keuzes voor de tijdelijke situatie.	alternatieven. Daarmee ontstaat waardevolle beslisinformatie voor de gemeenteraad voor het maken van de afweging in welke mate ruimte wordt geboden voor energieproductie en woningbouw. Bij deze afweging zal ook het rijksbeleid worden meegenomen voor zowel de energietransitie (Klimaatakkoord) als voor woningbouw. Bij de planning van eventuele woningbouw kan betrokken worden dat het energielandschap niet eerder gerealiseerd wordt dan in 2026 en zal blijven staan zo lang als dat nodig is voor een rendabele business case, conform het besluit van de raad. Dit kan dus korter of langer zijn dan de door u genoemde “maximaal 20 jaar”.
20	3	Regeerakkoord In de Notitie is onterecht onvoldoende rekening gehouden met nog uit te werken plannen op basis van het Regeerakkoord, vanwege de complexiteit van het project en de samenhang met de verbreding van de rijksweg A27, dan wel de ontsluiting van de rijksweg A27 en de ontwikkeling van woningbouw in Rijnenburg. In het Regeerakkoord staat het volgende: • We stimuleren het aanbod van hernieuwbare energiebronnen, door in te zetten op extra wind op zee,	Wij willen ons houden aan de afspraken die we met het rijk en een groot aantal partners hebben gemaakt in het Nationale Klimaatakkoord. En wij voelen ons ook verantwoordelijk voor de bevoegdheden die het rijk ons heeft gegeven voor planologische besluitvorming, waaronder voor zonnevelden en, in afstemming met de provincie, ook voor windmolens. Zolang het Regeerakkoord niet is vertaald naar beleid, is dit akkoord voor ons geen reden om ons eigen beleid aan te passen.

		zon-op-dak, aardwarmte, groen gas en aquathermie. Tegelijkertijd schalen we de productie en import van waterstof op. • Er komen heldere afstandsnormen voor de bouw van windmolens op land en we stimuleren (financiële) participatie van omwonenden om het draagvlak te versterken. Gezien de schaarse beschikbare ruimte zetten we vooral in op grootschalige installatie van zonnepanelen op daken, inclusief normering. Zonnepanelen op land staan we alleen toe, als multifunctioneel gebruik van dat land mogelijk is, bijvoorbeeld op rijksgronden. Het Consortium is van mening dat de uitwerking van de relevante plannen uit het Regeerakkoord moeten worden afgewacht en verwerkt in de Notitie, waarbij rekening dient te worden gehouden met de mogelijkheid van woningbouw in Rijnenburg. Tevens dient in de Notitie rekening te worden gehouden met het voornemen van de regering omtrent 'extra wind op zee' en 'zon-op-dak'. Het Consortium vraagt uw gemeente het bovenstaande mee te nemen in het onderzoek. Het Regeerakkoord zegt in het bijzonder het volgende over woningbouw in Rijnenburg: • We versnellen de woningbouw tot rond de 100.000 woningen per jaar. We streven ernaar dat ten minste twee derde van de woningen betaalbare huurwoningen en koopwoningen tot aan de grens van de Nationale Hypotheekgarantie zijn. • We bezien in overleg met de regio of een door de regio voorgestelde alternatieve invulling van de A27/Amellsweerd binnen de bestaande bak de bereikbaarheidsproblematiek op gelijkwaardige wijze oplost. Ontsluiting via (hoogwaardig) OV en auto van nieuwe woongebieden in de regio (m.n. Rijnenburg) is daar onderdeel van. Als dit het geval is, wordt het voorstel van de regio overgenomen. Zo niet, dan wordt het lopende besluitvormingsproces voortgezet.	Het is evenmin nodig om de uitvoering van het raadsbesluit over het energielandschap op te schorten als gevolg van de uitspraak van de Raad van State op 30 juni 2021. Deze uitspraak laat namelijk ruimte om, in afwachting van door het rijk vast te stellen normen, als gemeente normen vast te stellen voor windmolens. Het MER moet voldoende informatie verschaffen om het milieubelang volwaardig te kunnen meewegen in de besluitvorming over het energielandschap en de daarbij horende normen voor windmolens. Over deze normen wordt besloten op basis van de effectbeoordeling in het MER. Het is dus niet mogelijk om in de NRD aan te geven van welke normen uitgegaan zal worden. Het is evenmin mogelijk om vooruit te lopen op normen die het rijk nog vast moet gaan stellen, zoals in het regeerakkoord is aangekondigd. Zodra deze normen vastgesteld zijn, zullen we ze toepassen, maar we gaan er niet op wachten. Hetzelfde geldt voor de afspraken die de regering, op basis van de door u genoemde motie, zou moeten maken met gemeenten, provincies en RES-regio's over de te hanteren uitgangspunten voor de plaatsing van nieuwe windmolens, waaronder strenge minimumafstands-normen, in afwachting van de nieuwe landelijke windturbinenormen. Onze deur staat open. Zodra de afspraken er zijn, zullen we ze toepassen, maar we gaan er niet op wachten. Evenmin zien wij een reden om te wachten op besluitvorming over mogelijke alternatieven voor de verbreding van de A27. Een harde wetenschappelijke onderbouwing van die effecten ontbreekt helaas nog. Wat niet betekent dat die effecten er niet zijn. In de NRD is daarom aangegeven dat we onderzoek gaan doen naar de gezondheidseffecten van windmolens. Inmiddels is duidelijk dat we daarvoor de systematiek van de zogenaamde gezondheidseffectscore (GES) gaan gebruiken. Met deze methode brengen we in kaart wat de verandering is van de gezondheidssituatie in en rond Rijnenburg en Reijerscop is als gevolg van windmolens. Wij zullen in het MER duidelijker aangeven dat voor elk alternatief twee varianten worden doorgerekend: windmolens met een tiphoogte van 270 meter en van 200 meter. De effecten van een windmolen van 230 meter zullen ergens daar tussenin liggen. De hoorbaarheidsberekeningen van DGMR hebben aangetoond dat niet uitgesloten kan worden dat de windmolens op zekere momenten hoorbaar zijn. Daarmee hebben ze hun doel gediend en dit onderzoek zal in het MER niet opnieuw gedaan worden.
--	--	---	---

	Het Consortium is van mening dat de plannen van de regio Utrecht in relatie tot de rijksweg A27 afgewacht dienen te worden alvorens een volgende versie, dan wel definitieve versie van de Notitie wordt gepubliceerd. Tevens is het Consortium van mening dat er gewacht moet worden met een aanvang maken met het Milieueffectenrapport (MER), de bestemmingsplanprocedure en de omgevingsvergunning. Het Consortium verzoekt uw gemeente om eerst een ruimtelijke visie op te stellen voor de eindsituatie met woningbouw en daarna de alternatieven voor het energielandschap op te stellen op basis van de ruimtelijke visie voor de eindsituatie. Noodzakelijke milieubeoordeling op basis van Uitspraak Raad van State (30 juni 2021) en het Nevele-arrest van het Europese Hof van Justitie (25 juni 2020) Voor de algemene normen voor geluid, slagschaduw en veiligheid die in Nederland voor de bouw en het gebruik van windturbines moet op grond van Europese regelgeving een beoordeling worden gemaakt van de gevolgen voor het milieu. Naar aanleiding van de uitspraak van de Raad van State op 30 juni 2021 moet de regering een milieubeoordeling maken. Dit volgt uit het Nevele-arrest van het Europese Hof van Justitie van 25 juni 2020. Totdat de regering een milieubeoordeling heeft gemaakt mogen de algemene normen uit het Activiteitenbesluit en de Activiteitenregeling niet worden gebruikt voor windturbineparken. Het Consortium vraagt zich af waarom de Initiatiefnemer niet wacht op de milieubeoordeling van de regering. Het gaat hier over onder andere de gezondheid van mensen. Een onderwerp dat bij een inschattingfout ernstige gevolgen met zich mee kan brengen. Een fout die voorkomen had kunnen worden als er gewacht zou zijn op de milieubeoordeling. In een MER wordt onderzoek verricht. Dat onderzoek moet voldoende informatie op tafel brengen om het milieubelang voldoende te kunnen meewegen in de besluitvorming over een plan of een project. Dit vereist een scherpe afbakening van "reikwijdte en detailniveau". Van de scherpe afbakening om het milieubelang volledig te kunnen meewegen is in de Notitie niet gebleken. In artikel 4.2.2. (en tabel 4.1) worden de inrichtingsalternatieven gedefinieerd. Hierbij wordt ten aanzien van de windmolens gesproken	In plaats daarvan worden de effecten op de gezondheid bepaald voor de verschillende alternatieven op basis van de GES-methode, waarbij een optelsom met andere geluidbronnen wordt gemaakt (cumulatie). Aan het hoorbaarheidsonderzoek kan overigens niet de conclusie verbonden worden dat windmolens 23 uur per dag hoorbaar zullen zijn op de Nedereindseweg zoals u aangeeft. Aan het MER voegen we scenario's toe met betrekking tot toekomstige woningbouw en roeiwater. Door middel van de scenario's geven we een doorkijk naar de langere termijn en de consequenties van het energielandschap daar op. Op deze manier wordt in het MER rekening gehouden eventuele toekomstige woningbouwplannen en kan bij de besluitvorming over het energielandschap hierover een integrale afweging worden gemaakt.
--	---	---

	over twee varianten namelijk 270 meter en kleiner dan 270 meter zonder nadere duiding. Kortom, het onderzoek wordt gestart met onbekende variabelen. In de afgelopen 4 jaar is gesproken over windmolens tot 230 meter hoogte. Daar is ook gedurende de inspraak vanuit gegaan, en in de onderzoeken en de bijbehorende maatregelen (c.q. zoekgebied). Nu er mogelijk sprake is van windmolens tot 270 meter is het logische gevolg dat dit leidt tot een aangepast pakket van maatregelen, afgestemd op windmolens van 270 in plaats van 230 meter of lager. Om tot een reële vergelijking te komen verzoekt het Consortium uw gemeente om in ieder geval een variant van 230 mee te nemen in het onderzoek, naast een variant van 270 meter. Dat is tenslotte waar men 4 jaar mee heeft gerekend c.q. tijdens de inspraak aan iedereen is voorgehouden. De Notitie stelt dat er een brede effectbepaling en beoordeling gemaakt zal worden voor deze aspecten in het MER. Hoe breed de uiteindelijke landelijke normstelling gaat worden is afwachten. Het Consortium is van mening dat in de Notitie een uitgebreide motivering dient te worden opgenomen waarom voor welke normering wordt gekozen, op basis van onafhankelijke en gedegen onderzoeken. De Notitie stelt dat wetenschappelijke studies geen significante relatie tussen gezondheidseffecten en windturbinegeluid tonen. De Initiatiefnemer heeft dit niet onderbouwd. Deze uitkomst is ook niet in lijn met plannen uit het Regeerakkoord. Het Consortium vraagt uw gemeente om alle wetenschappelijke invalshoeken in kaart te brengen in het onderzoek en zo nodig aan te vullen met onafhankelijk en gedegen locatiespecifieke onderzoeken. Begin 2018 heeft adviesbureau DGMR onderzoek gedaan naar het hoorbare geluid per uur en per etmaal bij ongunstige wind. Uit het DGMR-onderzoek kwam onder meer naar voren dat bij ongunstige wind er sprake zou zijn van 23 uur per etmaal hoorbare turbines bij een meetpunt aan de Nedereindseweg. Dit meetpunt ligt midden in het beoogde bebouwingsgebied. De uitkomsten hiervan staan niet in de Notitie. De Notitie is derhalve onvolledig en eenzijdig onderbouwd. Aanvullend onderzoek is noodzakelijk.	
--	---	--

		Het Consortium is van mening dat de Initiatiefnemer in beginsel ook is gehouden eerst de plannen van de regio Utrecht in relatie tot de rijksweg A27 dient af te wachten om te bepalen of er rekening gehouden moet worden met woningbouw in Rijnenburg. Het zonder meer niet rekening houden met woningbouw in Rijnenburg acht het Consortium onverantwoord. Het Consortium vraagt uw gemeente dan ook om inrichtingsvarianten op te nemen waarbij naast het tijdelijke energielandschap ook woningbouw is opgenomen.	
20	4	Participatie In de Notitie wordt alleen beschreven hoe participatie via de m.e.r. procedure wordt ingestoken en wordt participatie louter onderzocht in de vorm van financiële participatie. Nergens wordt benoemd hoe draagvlak wordt gecreëerd bij de omwonenden, grondeigenaren en projectontwikkelaars. Lokaal maatschappelijk draagvlak is een vereiste voor de RES zoals genoemd in het klimaatakkoord. Bij de geplande windturbines in Rijnenburg en Reijerscop is er géén draagvlak bij omwonenden, grondeigenaren en projectontwikkelaars. Er is dus sprake van een mislukt participatieproces. Gelet op het mislukte participatieproces is het Consortium van mening dat er een nieuw participatieplan moet worden opgesteld waarin duidelijk wordt hoe er tot een voorkeursalternatief gekomen gaat worden dat gedragen wordt door de omgeving en grondeigenaren. Het Consortium vraagt uw gemeente om een nieuw participatieproces op te starten, waarbij belanghebbenden uitdrukkelijk worden betrokken bij de planvorming.	Het draagvlak voor het energielandschap zien wij genuanceerder dan dat u in uw zienswijze beschrijft. Het is duidelijk dat de meningen verdeeld zijn, maar er zijn ook bewoners, omwonenden en grondeigenaren die positief of neutraal zijn over het energielandschap. Een participatieproces is niet mislukt als het resultaat geen unanimititeit oplevert. Vanzelfsprekend streven wij naar een zo groot mogelijk draagvlak voor beleid en wij betreuren het dat uw consortium zich niet heeft kunnen scharen achter het idee voor een tijdelijk energielandschap dat eventuele toekomstige woningbouw mogelijk maakt. Waar de meningen verdeeld zijn, is het de gemeenteraad die de keuzes maakt. Bij Rijn Energie c.s. staat de deur open voor eenieder die mee wil denken en mee wil beslissen over de invulling van het energielandschap. Hoe meer grondeigenaren zich hierbij aansluiten, hoe beter het plan zal worden. In de afgelopen jaren heeft Rijn Energie c.s. zich intensief ingezet voor de procesparticipatie. Primair hebben zij zich gericht op het betrekken van bewoners en omwonenden, bijvoorbeeld in participatiebijeenkomsten voorafgaand aan het opstellen van het NRD, maar ook op vele andere momenten de afgelopen jaren. Door middel van nieuwsbrieven, geadresseerde uitnodigingen, advertenties, participatiebijeenkomsten en talloze 1-op-1-gesprekken (letterlijk aanbellen bij bewoners) is het gesprek met het gebied actief gevoerd. Ook met grondeigenaren is Rijn Energie c.s. actief om partijen te betrekken en zelfs deel te laten nemen aan het energielandschap. De procesparticipatie is in dit stadium belangrijker dan de financiële participatie. Procesparticipatie in brede zin is geen milieueffect dat beoordeeld kan worden in een MER. Wel zal Rijn Energie c.s. zich ook de komende tijd actief blijven inzetten op dit vlak. Financiële participatie in de breedte (compensatie, gebiedsfonds) is ook geen onderwerp voor het

			MER. Planschade is wel een element die voor de verschillende alternatieven in kaart kan worden gebracht en onder het aspect Economie getoetst wordt.
20	5	Doelmatigheid Het Consortium is van mening dat het plaatsen van windturbines niet (meer) doelmatig is. Zeker te mee er in de huidige plannen met slechts een drietal windmolens en 7 hectare zonnepanelen voor minder dan 10% wordt voorzien in duurzaam opgewekte energie ten opzichte van de beoogde doelstellingen uit het Uitnodigingskader. In het Regeerakkoord staat opgenomen dat ten aanzien van zonnepanelen sprake dient te zijn van dubbelgebruik. Het Consortium is van mening dat een integraal plan met zowel zonnepanelen als woningbouw volop mogelijkheden biedt. Een dergelijk integraal plan is tevens in lijn met het Regeerakkoord. Bij een integrale planbenadering (wonen en zonnepanelen) is het plaatsen van windturbines niet (meer) nodig. De duurzame energieopgave hoeft niet langer boven de woningbouwopgave te worden gesteld. Het fenomeen "pauzelandschap" is daarmee van de baan. Bij de integrale planbenadering kan Rijnenburg structureel bijdragen aan duurzame energieopwekking voor de stad Utrecht. Er is daarmee sprake van een definitieve oplossing, die blijvend van aard is. Ook dit aspect moet in de onderzoeken worden betrokken. In paragraaf 4.2.2. van de Notitie wordt gesteld dat 50 hectare zonnevelden als een realistisch maximum gezien omdat er op dit moment bij de grondeigenaren (het Consortium) weinig animo is om percelen aan het energielandschap ter beschikking te stellen. De Initiatiefnemers achten de kans groot dat het energielandschap daardoor minder dan 50 hectare zonnevelden zal omvatten. Deze bewering/conclusie is onjuist. Het Consortium is in beginsel bereid om grond beschikbaar te stellen voor een groot aantal hectare aan zonnevelden, indien dit gecombineerd en gekoppeld wordt aan concrete woningbouwplannen. Een combinatie van woningbouw en zonnepanelen (tijdelijk in het veld en definitief op	Drie windmolens leveren een doelmatige bijdrage aan de energietransitie in Utrecht. In de RSU is aangegeven dat voor de bouw van 60.000 energieneutrale woningen 40-280 GWh aan duurzame energie nodig is door windmolens of zonnevelden, dus aanvullend op de zonnepanelen op daken. 40 GWh als alle woningen optimaal geïsoleerd worden en de daken en de gevels volledig belegd met zonnepanelen. Met name bij hoogbouw is dit nog niet genoeg voor energieneutraliteit. 280 GWh is nodig als alle woningen gebouwd worden volgens de huidige BENG-normen. Met drie windmolens kan fors meer dan de minimaal vereiste 40 GWh geproduceerd worden. Een flinke stap in realisatie van de "eventueel Rijnenburg. Totdat door de gemeenteraad anders besloten wordt, werken wij aan een tijdelijk energielandschap. In het MER worden hiervoor meerdere alternatieven onderzocht en wordt in kaart gebracht wat het tijdelijke energielandschap betekent voor verschillende scenario's voor woningbouw. Reden te meer dus om de m.e.r.-procedure nu te doorlopen en op basis van de onderzoeksresultaten definitieve besluiten te nemen over het gebied. De voorwaarde die uw consortium stelt voor het beschikbaar stellen van grondposities voor zonnevelden (i.c. woningbouw) past niet bij de raadsopdracht die wij hebben gekregen. Om die reden wordt in de NRD gesteld dat zonnevelden met een omvang van meer dan 50 ha niet realistisch zijn. Wij herkennen ons niet in het beeld dat we energie prevaleren boven woningbouw. Het besluit om tot 2040 alleen woningen te bouwen in Rijnenburg als er onvoldoende woningen gebouwd kunnen worden op andere ontwikkellocaties, staat los van de wens om energie te produceren in Rijnenburg. In de visie en het uitnodigingskader voor het energielandschap is bewust ruimte gelaten om met woningbouw te kunnen starten tijdens de looptijd van het tijdelijke energielandschap.

		daken van woningen) ziet het Consortium zoals gesteld, juist als een logische invulling van het gebied. Het Consortium nodigt uw gemeente en de Initiatiefnemer uit voor onderzoek naar een integrale planvorming. Mochten uw gemeente en de Initiatiefnemers hiertoe niet bereid zijn, dan vragen wij om een motivering hiervan in het MER gebaseerde op gedegen en onafhankelijke onderzoeken. Het Consortium is van mening dat de grondposities van het Consortium moeten worden meegenomen in een nieuw onderzoek naar de haalbaarheid. Het Consortium is daarbij van mening dat er nieuwe alternatieve scenario's geschetst moeten worden. Het Consortium vraagt uw gemeente het bovenstaande te betrekken bij het onderzoek en te onderbouwen. Het Consortium vraagt een volledig gemotiveerde onderbouwing in de MER waarom de duurzame energieopgave in de vorm van windturbines prevaleert boven de woningbouwopgave, mochten uw gemeente en de Initiatiefnemer deze mening zijn toegedaan.	
20	6	Behalen doelstelling RES Volgens informatie, direct verkregen van Stedin die verantwoordelijk is voor de noodzakelijke vernieuwing en vergroting van het hoofdstation Oudenrijn, is de huidige transportcapaciteit van het elektriciteitsnetwerk niet voldoende voor de opwekking van energie/alternatieven in de Notitie. Naar alle waarschijnlijkheid heeft Stedin tot 2026 geen ruimte. TenneT heeft op 12 oktober 2021 in verband met congestie in de transportcapaciteit een nieuwe aansluiting van "opgewekte energie" voor langere tijd en zelfs mogelijk tot 2031 stop gezet. Aanpassingen aan het elektriciteitsnet zullen met grote zekerheid niet voor 2026 en mogelijk tot 2031 gaan duren. Hiermee past de ontwikkeling van windturbines niet binnen het beleid zoals beschreven in paragraaf 2.6 van de Notitie: "De ontwikkeling van Energielandschap R&R past op deze locatie omdat het initiatief bijdraagt aan het behalen van de RES doelstelling om in 2030 in totaal 1,8 TWh duurzame elektriciteit te willen opwekken en de locatie concreet is opgenomen in de RES 1.0".	Op 12 oktober 2021 kondigde TenneT congestie af voor het terug leveren van elektriciteit op het nationale en regionale netwerk in de provincie Utrecht. Dit betekent dat nieuwe grootschalige zon- en windinitiatieven in de provincie Utrecht met een grootverbruikersaansluiting voorlopig niet meer vanzelfsprekend aangesloten kunnen worden op het elektriciteitsnet. De resultaten van het door TenneT aangekondigde congestie-onderzoek zijn nog niet bekend. TenneT verwacht in juni meer duidelijkheid te krijgen van de Autoriteit Consument & Markt (ACM) over de ruimte die er is om tijdelijke maatregelen te kunnen nemen tegen de netcongestie. TenneT heeft de bestuurders van de U16 opgeroepen om te helpen bij het oplossen van de structurele problemen door planologische medewerking te verlenen aan capaciteitsuitbreiding van de elektriciteitsinfrastructuur. Op deze manier kan de structurele oplossing mogelijk eerder dan 2029 gerealiseerd worden. TenneT hoopt de komende jaren naar verwachting 100 tot 225 MW aan capaciteit op het elektriciteitsnet vrij te maken voor nieuw aan te sluiten projecten door congestiemanagement. Denk hierbij aan afspraken met bedrijven die veel energie verbruiken om op bepaalde tijden juist wel of juist niet elektriciteit af te nemen. Met energielandschap Rijnenburg en

		Het Consortium acht de term "tijdelijk Energielandschap" misleidend. Volgens het Uitnodigingskader Rijnenburg en Reijerscop zal voor de windmolens en zonnenvelden een vergunning voor een periode van 20 jaar worden afgegeven. Aangezien het energienet voor langere tijd en mogelijk tot 2030 niet voldoende transportcapaciteit beschikbaar heeft zullen de windmolens mogelijk tot 2050 deel uit maken van Rijnenburg. Dat betekent dat grootschalige woningbouw en de daarmee noodzakelijke mobiliteitsoplossingen (Lightrail) in Rijnenburg tot tenminste 2050 on hold staan. Dit betekent dat de Initiatiefnemer haar doel boven dat van anderen plaats, waarmee zij oplossingen met betrekking tot de landelijke woningopgave (zoals opgenomen in het Regeerakkoord) langdurig in de weg staat. Het Consortium is van mening dat daarmee geen sprake meer is van een tijdelijk energielandschap, maar een ruimtelijke invulling op de lange termijn. Het Consortium is van mening dat het aspect van de noodzakelijke uitbreidingen van het hoofdstation Oudenrijn en van de voorwaardelijke transportcapaciteit in het MER te betrekken zodat duidelijk wordt welke aanpassingen en investeringen in het elektriciteitsnetwerk nodig zijn en per wanneer het energienetwerk beschikbaar komt. Het Consortium vraagt uw gemeente om deze aspecten te betrekken bij het onderzoek.	Reijerscop willen we gebruik maken van deze ruimte. Vandaar dat we nu 2026 als realisatiemoment aanhouden. Op dat moment is het knelpunt van de aansluitcapaciteit op station Oudenrijn opgelost en past het energielandschap binnen de beschikbare transportcapaciteit van het station. We werken nog steeds aan een tijdelijk energielandschap. Dit energielandschap is niet gebonden aan een startmoment of een eindmoment; wel aan een minimale looptijd die nodig is voor een rendabele business case, conform het raadsbesluit over de visie en het uitnodigingskader. We verwachten dat het energielandschap in 2026 in bedrijf genomen kan worden.
20	7	Openbaar gebied In de Notitie staat dat de voorgenomen activiteit bestaat uit de oprichting van windturbines en zonnenvelden, inclusief de daarbij behorende infrastructuur en aansluitend de exploitatie hiervan. Het betreft een tijdelijke situatie en dus hoort ook het amoveren van de windmolens en zonnepanelen tot de voorgenomen activiteit. Daarnaast geldt dat er sprake is van een energielandschap en dus ook van het inrichten van het openbaar gebied in de directe omgeving van de windmolens en zonnenvelden. De Initiatiefnemer wil daarbij inzetten op een duurzame ontwikkeling en de verrijking van landschappelijke waarden en ontwikkeling van recreatiemogelijkheden. Het Consortium is van mening dat de voorgenomen activiteit uitgebreid dient te worden met de bovenstaande onderdelen en de effecten hiervan dus ook in het MER mee te nemen. Het	In het MER worden de activiteiten onderzocht op het moment dat windturbines en zonnepanelen zijn gerealiseerd. Deze activiteiten hebben effect op de omgeving of het nu gaat om woningen of natuur en daarop richt het onderzoek zich. De bouw van de installaties en het amoveren in een later stadium worden op een globale wijze in het MER beschouwd. De bij behorende ontwikkeling zoals recreatie en natuur worden wel per alternatief inzichtelijk gemaakt, maar niet als activiteit in het MER meegenomen. Dit geldt ook voor de financiële haalbaarheid. Rijne Energie c.s. gaat in dit stadium uit van het onderzoeken van realistische alternatieven in het MER. Maar beschouwing van economische uitvoerbaarheid van het voornemen vindt plaats in het bestemmingsplan of ruimtelijke onderbouwing.

		Consortium verzoekt uw gemeente in de MER grondig en gedegen onderzoek te doen naar de mogelijke effecten van het windpark en de zonnevelden op de omgeving, waaronder maar niet uitsluitend de nabije natuurgebieden en naar een variant te zoeken die aantoonbaar en onderbouwd geen negatieve effecten hebben ter zake. Ook dient de financiële haalbaarheid van de maatregelen, die onderdeel zijn van het beoogde energielandschap, meegenomen te worden, aangezien deze voorwaardelijk zijn voor de realisatie en tot op heden op geen enkele wijze hier enige inzage en dus haalbaarheid (aanleg, beheer, onderhoud en opruimen) is aangetoond. Het Consortium vraagt uw gemeente het bovenstaande te onderzoeken in de MER. Zij vraagt uw gemeente tevens de effecten te onderzoeken voor mens, dier en milieu tijdens de bouwfase, gebruiksfase en sloopfase (waaronder, maar niet uitsluitend brand, loskomende bladen, materiaalkeuze en andere veiligheidsaspecten). Tevens moet in de onderzoeken rekening worden gehouden dat de initiatieven enkel en alleen kunnen worden ingezet op de gronden waarover de Initiatiefnemer feitelijk kan beschikken.	Bij de keuze van het voorkeursalternatief zal rekening gehouden worden met de op dat moment beschikbare grondposities.
20	8	Trechteren naar voorgenomen activiteiten In hoofdstuk 3 van de Notitie is het proces beschreven dat is doorlopen om te komen tot de aangepaste zoekgebieden zoals opgenomen in het voorkeursalternatief in figuur 3.4 van de Notitie. In het trechteringsproces hebben kosten en financiële opbrengsten (c.q. businesscase) een grote rol gespeeld. Ten tijde van de afwegingen was er nog geen sprake van een tijdelijke aanwezigheid van windmolens en zonnevelden. Het pauzelandschap is pas later in beeld gekomen. Het Consortium pleit ervoor dat in het MER opgenomen dient te worden: 1) de kosten en baten van de tijdelijke aanwezigheid van windmolens en zonnepanelen; en 2) of deze tijdelijkheid met de kennis van nu zou kunnen leiden tot een ander voorkeursalternatief omdat er nog geen sprake was van tijdelijkheid toen het trechteringsproces is doorlopen dat is beschreven in hoofdstuk 3.	Vanaf de vaststelling van de Startnotitie door de gemeenteraad in 2017 was al sprake van een tijdelijk energielandschap. Zo ook bij het proces dat daarna is doorlopen om te komen tot scenario's en een visie en een uitnodigingskader. Tijdens dit proces hebben vele aspecten een rol gespeeld waaronder de uitvoerbaarheid van het plan. Rijne Energie c.s. gaat in dit stadium uit van het onderzoeken van realistische alternatieven (lees: bv. bepaalde afmetingen windturbines of minimum aantal windturbines) in het MER. Maar beschouwing van economische uitvoerbaarheid van het voornemen vindt plaats in het bestemmingsplan of ruimtelijke onderbouwing.

		Opmerkingen van algemene strekking De Notitie biedt geen duidelijkheid over het referentiejaar dat gehanteerd wordt. Het Consortium vraagt op te nemen in het onderzoek welk jaar of welke jaren worden gehanteerd voor het beschrijven van de referentiesituatie en de planeffecten? In figuur 2-3 van de Notitie is Reijerscop niet meegenomen in de contour die het Energielandschap zou duiden. Het Consortium ziet dit graag aangepast. In paragraaf 5.2 van de Notitie staan de te onderzoeken milieueffecten genoemd, waaronder de CO2 emissiereductie en stikstofuitstoot. Het Consortium is van mening dat het van belang is om de effecten van de gehele voorgenomen activiteit in beeld te brengen. Het Consortium pleit ervoor dat hierbij beschouwd dient te worden de effecten (o.a. CO2 uitstoot en stikstof uitstoot) als gevolg van (1) de gehele realisatiefase waaronder de productie en installatie van de windmolens en de zonnepanelen, (2) de effecten tijdens de beheerfase en (3) de totale uitstoot tijdens de fase dat de windmolens en zonnepanelen plaats maken voor woningbouw. Op deze wijze ontstaat er een compleet inzicht in de effecten van de voorgenomen activiteit. Het Consortium ziet graag de effecten onderzocht op bodem (slappe veengrond) en water/klimaatadaptatie. In de Notitie wordt niet ingegaan op de klimaatopgave: het realiseren van extra waterberging als gevolg van de toenemende verharding in verband met de aanleg van wegen, funderingen, gebouwen, fietspaden e.d. Het Consortium vraagt om dit wel in het onderzocht op te nemen.	De referentiesituatie is de huidige situatie met de autonome ontwikkeling. De referentiesituatie wordt bepaald door de toestand van het milieu in de bestaande situatie en de gevolgen van de zogenaamde autonome ontwikkeling bij elkaar op te tellen. Voor de huidige situatie wordt uitgegaan van het jaar 2022. Autonome ontwikkelingen zijn op zichzelf staande ontwikkelingen die onafhankelijk van het voornemen plaatsvinden en waarover al een besluit is genomen (bijvoorbeeld een bestemmingsplan is vastgesteld of vergunning is verleend). Een concreet jaartal is hier niet op voorhand aan te koppelen. Per milieuthema wordt de voor dat thema relevante huidige situatie én autonome ontwikkelingen beschouwd in het MER. Dit kan per milieuthema verschillen, immers ontwikkeling van een geluidswal langs de A12 nabij Veldhuizen is relevant voor het milieuthema geluid, maar bijvoorbeeld niet voor het thema externe veiligheid. Uitgangspunt is dat we de worst case situatie in beeld brengen in de onderzoeken naar milieueffecten. In de figuren in het MER worden zowel Reijerscop als Rijnenburg meegenomen in de contour die het Energielandschap duiden. Ten opzichte van een exploitatietermijn van in ieder geval 15 jaar zijn tijdelijke emissies in de productie-, bouw- en afbraakfase verwaarloosbaar t.o.v. de totale emissiereductie die wordt verwezenlijkt. Daarnaast dient het in het kader van de alternatievenvergelijking en -beoordeling geen toegevoegde waarde om deze (relatief gezien beperkte) uitstoot aanvullend mee te wegen, immers bij de alternatievenvergelijking en -beoordeling wordt de emissiereductie al als beoordelingscriterium gehanteerd. Deze emissiereductie is meer onderscheidend voor de alternatieven dan tijdelijke emissies. De effecten van het voornemen op bodem en water worden in het MER onderzocht. In het kader van de alternatievenvergelijking en -beoordeling is het niet de verwachting dat bodemopbouw en water/klimaatadaptie onderscheidende milieuthema's zijn. Windmolens worden diep gefundeerd en zonnevelden kunnen goed aangelegd worden op slappere of nattere bodems.
--	--	--	--

			Door de aanleg van windturbinefunderingen, kraanopstelplaatsen, toegangswegen en transformatorhuizen neemt het verhard oppervlak toe. Toevoeging van verhard oppervlakte kan een effect hebben op het waterbergend vermogen van het gebied. De keur van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden staat tot 5.000 m ² verhardingen toe in landelijk gebied zonder dat compensatie nodig is. Als de toename van verhard oppervlak van bouwwerk plus erfverharding groter dan 5.000 m ² is, dan moet er wel gecompenseerd worden. Hierover zal contact worden gelegd met het Hoogheemraadschap.
		CONCLUSIE Gelet op het bovenstaande verzoekt het Consortium uw gemeente primair om de Notitie aan te laten passen in lijn met het Regeerakkoord en de nog uit te laten voeren milieubeoordeling en te wachten op de plannen van de regio Utrecht met betrekking tot de A27 om te komen tot een nieuw integraal plan. Zij vraagt uw gemeente daarnaast te wachten met het MER, de bestemmingsplanprocedure en de omgevingsvergunning. Mocht uw gemeente van mening zijn dat er wel binnen afzienbare tijd een MER opgesteld dient te worden, dan verzoekt het Consortium om de aangedragen punten mee te nemen in de onderzoeken.	Wij kiezen ervoor om de m.e.r.-procedure voort te zetten om twee redenen: 1. Dit is een stap die nodig is voor de uitvoering van het raadsbesluit over de visie en het uitnodigingskader voor energielandschap Rijnenburg en Reijerscop. 2. Het MER levert bruikbare informatie op voor toekomstige besluitvorming over de functie van Rijnenburg voor de groei van de stad op langere termijn en dan met name voor de vraag hoe windmolens en zonnevelden zich verhouden tot andere mogelijke functies.
		SLOTOPMERKING Naast bovenstaande zienswijze is het Consortium graag bereid - mede in het kader van participatie - om een mondelinge toelichting te geven en zij verzoekt uw gemeente haar hiervoor de ruimte te bieden. In dit kader behoudt het Consortium zich het recht voor aanvullende punten naar voren te brengen.	De conceptreactie op uw zienswijze is met u besproken op 30 maart 2022.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - De effecten van de verschillende alternatieven op een mogelijk toekomstig roeiwater en woningbouw in Rijnenburg worden middels een scenario beschreven.
2.21 Indiener 21			
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord

21	1	Toetsen aan mogelijkheid voor roeiwater In de huidige NRD mist indiener voldoende ruimte voor de mogelijkheid van onderzoek naar een multifunctionele watersportbaan. De roeiers hebben al meer dan 20 jaar geleden hun oog laten vallen op het noordelijke deel van de polder. In de Visie Energielandschap, zoals vastgesteld door de raad in juli 2020, wordt expliciet gevraagd hiervoor ruimte te reserveren. Het meenemen van locatie 1b uit het bovengenoemde onderzoek door Sweco moet volgens indiener dan ook meegenomen worden in de NRD/MER. Locatie 1b laat zien dat de ambitie voor roeiwater verder gaat dan slechts een rechte waterbak – indiener streeft naar een deels ovale roeibaan waarop a) langeafstandstrainingen gevaren kunnen worden en b) op het rechte gedeelte internationale wedstrijden kunnen worden gehouden. In totaal gaat het om minstens 20 hectare roeiwater van minstens 4,5 kilometer lang, dat is nagenoeg gelijk aan het Merwedekanaal binnen de stadsgrenzen van Utrecht waarop thans wordt geroeid. Concreet verzoekt indiener in elk geval om een integrale maatschappelijke belangenafweging te maken, waarin expliciet het roeiwater wordt meegenomen. Daarbij is het van groot belang dat in de NRD/MER de locaties van energieopwekking zo bepaald worden dat roeiwater in de toekomst nog mogelijk blijft. Verder verneemt indiener graag in hoeverre een energielandschap aansluit bij de plannen van het kabinet Rutte IV om Rijnenburg te ontsluiten ten bate van (grootschalige) woningbouw.	Het initiatief van Rijne Energie c.s. betreft een initiatief voor de realisering van wind- en zonne-energie. Een roeiwater maakt geen deel uit van het initiatief en daarvan kunnen dus ook niet de effecten onderzocht worden. Wel is in de Visie Energielandschap als eis opgenomen dat het te realiseren energielandschap de aanleg van een roeiwater niet onmogelijk mag maken. In het MER lossen we dat op door de aanleg van een roeiwater als scenario te onderzoeken. Voor elk alternatief wordt beschreven wat de effecten zijn op het kunnen realiseren van een roeiwater. De effecten op toekomstige woningbouw in Rijnenburg onderzoeken we op dezelfde manier: op basis van een scenario beschrijven we per alternatief de effecten op toekomstige woningbouw.
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - De effecten van de verschillende alternatieven op een mogelijk toekomstig roeiwater en woningbouw in Rijnenburg worden middels een scenario beschreven.
2.22 Indiener 22			
22	1	De Rijksoverheid is bezig met een beleidsplan om de woningbouw te versnellen en het aantal woningen in de regio's te verhogen. De grote steden krijgen de eerste aandacht omdat in die regio's de woningvraag het grootst is. Indiener vraagt zich af of het dan	De gemeenteraad heeft opdracht gegeven voor een tijdelijk energielandschap, zodat de polders na deze tijdelijkheid ook gebruikt kunnen worden voor andere functies die nodig zijn voor de groei van de stad zoals opgenomen in de Ruimtelijke Strategie Utrecht. Een

		verstandig is om dit gebied Rijnenburg nu nog tot 2030 te bestemmen als wind- en zonne-energiepark als de bestemming woningbouw zeer waarschijnlijk door de overheid opgelegd zal worden. Tijd – en geldverspilling is hier volgens indiener dus zeer waarschijnlijk en de zonne-energie opwekking kan bij die optie veel efficiënter op de woningen gerealiseerd worden. De infrastructuur bij het benodigde kabelnetwerk zal aanzienlijk minder hoeven te zijn als gevolg van het gebruik door de woningen. De dreigende overbelasting van het regionale en landelijke netwerk zal daardoor ook verminderen.	energielandschap kan alleen gerealiseerd worden als de exploitatieduur voldoende lang is om de kosten terug te verdienen. Daarom is wel de lengte van de tijdelijkheid bepaald (zo lang als nodig is voor een rendabele business case) in het raadsbesluit over visie en uitnodigingskader en niet het eindmoment. Over de periode daarna is nog geen besluit genomen. De mate waarin woningbouw in het zuiden en met name het midden van Rijnenburg verenigbaar is met windmolens zal afhangen van de fasering van de woningbouw (voor of na het tijdelijk energielandschap) en de normen die de gemeenteraad vast gaat stellen voor de windmolens.
		De MER zal volgens indiener pas effectief en realistisch uitgevoerd kunnen worden nadat de geldende geluidsnormen door de overheid onderzocht zijn en de nieuwe normering in regelgeving bekend is. De overheid komt binnen afzienbare met een meer op deze ontwikkeling afgestemde regelgeving. En hiermee bedoelt indiener niet de aanpassing van de geldende geluidsnormen voor het bekende geluid maar speciaal voor het laagfrequent geluid. Dit facet ontbreekt tot heden nog steeds volledig in de huidige regelgeving. De pioniers in windenergie als Denemarken en Duitsland (zoals deelstaat Beieren) hebben op basis van jarenlang onderzoek al eerder andere richtlijnen vastgesteld om de op mens en dier schadelijke blootstelling aan laagfrequent geluid te beperken. Dit resulteerde in Denemarken dat op het vaste land geen nieuwe windmolens meer gebouwd worden. In Beieren werd als eerste deelstaat al een paar jaar geleden vastgelegd dat de afstand tussen een windmolen en een woning minimaal 10 maal de tiphoogte moet zijn. In de huidige planvorming voor de windmolens wordt een meermalen kortere afstand als norm aangehouden en ontbreekt elke afweging van de schadelijkheid van laagfrequent geluid voor mens en dier. Indiener gaf deze schadelijke effecten al eerder aan in zijn toegezonden uitvoerige zienswijze tegen de planvoorstellen, maar bemerkte dat met al het gestelde, inclusief met argumenten en bewijsvoering vermelde punten, niets is gedaan in de verdere planvoorstellen en ontwikkelingen.	Als gevolg van het zogenaamde Nevele-arrest kan op dit moment bij de verdere planvorming inderdaad geen gebruik worden gemaakt van de normen die in het Activiteitenbesluit zijn vastgelegd. Dit zijn de normen voor geluid, slagschaduw en externe veiligheid. Het is wel mogelijk dat de lokale overheid gebiedsgerichte normen vaststelt. In het MER zal daarom een brede effectbepaling en beoordeling worden gemaakt voor deze aspecten, zodat – op basis van deze beoordeling – gekomen kan worden tot een locatie specifieke normstelling door de gemeenteraad. Dezelfde volgorde wordt gevolgd door het rijk: eerst een MER en dan de normen vaststellen. Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laagfrequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken. Voor enkele toetspunten berekenen we de immissie per octaafband: per alternatief de woning met de hoogste geluidsbelasting, 1 woning net ten noorden van de A12, als referentiepunt voor de woonkern, hetzelfde voor alle alternatieven. O.a. door aan te geven dat windturbines niet uitzonderlijke LFG bronnen zijn en dit mogelijk in relatie zetten tot andere geluidsbronnen.

		Indiener sluit zijn eerdere zienswijze als bijlage 1 wederom als onderdeel van deze email bij.	
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - Naast een kwalitatieve beoordeling gaan we het laag frequent geluid op een aantal punten ook kwantitatief onderzoeken.

3. Advies op het concept

Reactie bestuursorganen op concept NRD

Antwoord

3.1 Veiligheidsregio Utrecht				
Nr.	Punt	Inhoud	Antwoord	
1	1	Beschouwing risico's Het plangebied ligt binnen het invloedsgebied Rijksweg A2 en A12, diverse buisleidingen door en langs het plangebied waarover en waardoor transport gevaarlijke stoffen plaatsvindt. Na bestudering van de door u toegezonden Notitie concludeer ik dat: Betreffende paragraaf 5.2.1: ❖ In de tweede alinea verwezen wordt naar kader 4.1 die niet in de Notitie aanwezig is. Vermoedelijk wordt hiermee kader 5.1 bedoelt. ❖ Bij het onderdeel 'Veiligheid': ➤ Er aandacht wordt gegeven aan de veiligheidsrisico's en (domino)effecten van de windturbines en zonnepanelen met de daarvoor beschikbare richtlijnen. ➤ De mogelijke effecten vanuit zonnepanelen op buisleidingen worden ook benoemd. Deze hebben voornamelijk betrekking op de invloeden van stroom voerende delen op de kathodische bescherming van de stalen buisleidingen. Voor de aanleg van zonnepanelen in de buurt van buisleidingen is van het Instituut Fysieke Veiligheid (IFV) een handreiking verschenen¹. ➤ Voor de 'Handleiding Risicoberekening Windturbines' de versie van oktober 2019 wordt aangehouden. Intussen is er een nieuwere versie van oktober 2020 verschenen. Hierin	Zie het antwoord op reactie 1.2	

		worden ook effecten op buisleidingen beschreven. Deze hebben alleen betrekking op mogelijke beschadiging door afbrekende rotorbladen. De stroomkabels vanaf windturbines kunnen echter net als die van de zonneweides ook invloed op de kathodische bescherming van stalen buisleidingen hebben. ❖ De wijzigingen in infrastructuur zijn gericht op uitvoering van de ontwikkeling en instandhouding van windturbines, zonneweides en de benodigde elektrische infrastructuur. Voorzieningen ter bestrijding van incidenten bij deze installaties, zoals wegen, en voorzieningen t.b.v. bluswatervoorziening lijken hier niet bij meegenomen. Op dit moment het limiet van het landelijk hoogspanningsnet bereikt is en dat dit onverwacht snel is gebeurd. De aansluiting op het stroomnet in het kader van de ambities van de RES U16 lijken volgens de huidige publicatie van Stedin nog haalbaar te zijn. Mogelijk dat er in het kader van toekomstige congestiemanagement er een noodzaak komt om voorzieningen in het plangebied te treffen om pieken in de stroomafgifte te verminderen. Dit kan op verschillende manieren vorm krijgen. Een mogelijkheid is het plaatsen van een energie opslag systeem (EOS). Deze systemen voor tijdelijke energieopslag kunnen in een uitvoering komen die op zich een risico voor de omgeving kunnen vormen. Ook kunnen voor incidentbestrijding mogelijk aanvullende voorzieningen nodig zijn. Een voorbeeld hiervan is een grote hoeveelheid batterijen. Bij brand kunnen deze een toxische wolk veroorzaken en is voor de bestrijding grote hoeveelheden bluswater nodig is.	
1	2	Advies Ik adviseer u om: 1. In paragraaf 'Veiligheid' van hoofdstuk 5.2.1: a. De verwijzing in de tweede alinea naar de niet bestaande kader 4.1 te verbeteren. b. De versie van de 'Handleiding Risicoberekening Windturbines' te wijzigen in oktober 2020.	a: uw opmerking is correct. De NRD wordt niet gewijzigd. Uw opmerking wordt ter kennisgeving aangenomen. b: In het MER wordt de juiste versie van de Handleiding gebruikt c: Dit maakt deel uit van het onderzoek naar externe veiligheid

		c. De invloeden op de stalen buisleidingen ook te onderzoeken bij de plaatsing van de windturbines en de daarvoor benodigde stroomkabeltracés. d. Voor de aanleg van de zonnenvelden ook gebruik te maken van de 'Handreiking: Plaatsing zonneweide nabij een stalen buisleiding' d.d. december 2021 van het IFV.	d: Deze Handleiding zullen we eveneens toepassen
		2. In paragraaf 5.2.2 'Effectbeoordeling': a. Mogelijke aanvullende voorzieningen welke nodig zijn voor de hulpdiensten mee te nemen. Zoals opstelplaatsen voor brandweervoertuigen en extra bluswatervoorzieningen. b. De gevolgen van mogelijke voorzieningen ten behoeve van congestiemanagement op het energienetwerk te beschouwen. Dit kunnen de gevolgen van een incident op de omgeving zijn maar ook de aanleg van voorzieningen voor en de gevolgen van de brandbestrijding. Wellicht dat door het ontbreken van informatie over de toe te passen technieken dit moet worden opgenomen onder paragraaf 5.4 'Leemten in kennis en informatie'.	In het kader van de alternatievenvergelijking en -beoordeling is het niet de verwachting dat 'aanvullende voorzieningen hulpdiensten' en 'mogelijke voorzieningen ten behoeve van congestiemanagement op het energienetwerk' onderscheidende (milieu)thema's zijn. Bij de uitwerking van het voorkeursalternatief zal dit wel een plek krijgen
		Conclusie	Deze zienswijze leidt op de volgende punten tot een wijziging van de reikwijdte en detailniveau van het MER: - De versie van oktober 2020 van de 'Handleiding Risicoberekening Windturbines' zal gebruikt worden bij het opstellen van het MER. - De 'Handreiking: Plaatsing zonneweide nabij een stalen buisleiding' d.d. december 2021 van het IFV zal gebruikt worden bij het opstellen van het MER. - De milieueffecten van 'aanvullende voorzieningen hulpdiensten' en 'mogelijke voorzieningen ten behoeve van congestiemanagement op het energienetwerk' worden niet bepaald voor de alternatieven in de planMER. Maar wel voor het voorkeursalternatief in de projectMER.